

การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

นางสาวปวีดา ชื่นเชย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1159-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF HUMAN FIGURE DRAWING OF PRATHOM SUKSA FOUR TO SIX STUDENTS IN
ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

Miss Pavida Chuenchay

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1159-1

ปวีดา ชื่นเชย : การศึกษาการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร (A STUDY OF HUMAN FIGURE OF PRATHOMSUKSA FOUR TO SIX STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINSTRATION) อ. ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. อัมไพ ตีรณสาร, 147 หน้า. ISBN 974-13-1159-1

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 จำนวน 180 คน ภาคปลายปีการศึกษา 2543 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบการวาดคน และแบบตรวจให้คะแนนแบบทดสอบการวาดภาพคนDAP(Draw-A-Person :A Quantitative Scoring System) ของ นาเกลลิ (Naglieri, 1988) แปลโดย ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2536) และ 2) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดคน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าความถี่

ผลการวิจัยพบว่า 1) การวาดภาพคนของนักเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนรวมในการ วาดภาพคนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ

2) การวาดภาพคนรูปผู้ชาย รูปผู้หญิง และรูปตนเอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้คะแนนภาพ วาดคนรูปผู้หญิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดรูปผู้ชาย และภาพวาดรูปตนเอง ตามลำดับ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนภาพวาดคนรูปผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดคนรูปตนเอง และภาพวาด คนรูปผู้หญิง ตามลำดับ ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุด รองลง มาได้แก่ภาพวาดรูปตนเอง และภาพวาดรูปผู้หญิง ตามลำดับ

3) ลักษณะรายละเอียดของภาพคน ที่พบมากที่สุดในการวาดคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ แก่การติดของร่างกาย (การวาดแขน, ขา)และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่มือ นิ้วมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ลักษณะ รายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดได้แก่ลำตัว และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่มือ นิ้วมือ และชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดได้แก่ลำตัว และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่มือ

4) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพ โดยนัก เรียนชอบวาดภาพคนเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด และท่าทางของภาพคนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุดมีใกล้เคียงกัน 2 ท่าทางคือ ทำยืนและท่ากำลังเคลื่อนไหวลักษณะต่างๆ ในส่วนของการวาดภาพคน นักเรียนคิดว่าการวาดอวัยวะส่วนต่างๆเช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นสิ่งที่วาดยากที่สุด และนักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ"การวาดภาพคน"เพิ่มเติมในส่วนวิธีการวาด "ท่าทางการเคลื่อนไหว"มากที่สุด นักเรียนคิดว่า การวาดภาพคนที่ยากที่สุด คือการวาดภาพจากคนจริง และสิ่งที่นักเรียนอยากนำมาใช้ในการวาดภาพคนมากที่สุดได้แก่ ดินสอ นักเรียนส่วนมากมีความรู้สึก สนุกสนานระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่ นักเรียนชอบมากที่สุด

ภาควิชา ศิลปศึกษา.....
สาขาวิชา ศิลปศึกษา.....
ปีการศึกษา 2543.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4183736127 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORD : HUMAN FIGURE / DRAWING / STUDENTS

PAVIDA CHUENCHAY : A STUDY OF HUMAN FIGURE DRAWING OF PRATOM SUKSA
FOUR TO SIX STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE BANGKOK
METROPOLITAN ADMINISTRATION. THESIS ADVISOR : AMPAI TIRANASAR , Ph.D.147
pp. ISBN 974-13-1159-1.

The purpose of this research was to study of human figure drawing of Prathomsuksa four to six in elementary school under the Bangkok Metropolitan Administration. The sample group included 180 students on the second semester of 2000 academic year. The instruments were 1) Human figure drawing test and check list scores human figure drawing test DAP (Draw-A-Person) developed by Naglieri (1988) and translated in Thai language by Daranee Utairhattanakit (1996) and 2) a set of questionnaires. The data were analyzed by using mean, standard deviations, percentages, and frequencies.

The findings were 1) The highest scored human figure drawings were of Prathomsuksa five, Prathomsuksa four and Prathomsuksa six respectively.

2) In terms of 3 types of human figure drawing , man, woman and myself , Prathomsuksa four students got the highest on score drawing woman, man and myself respectively, Prathomsuksa five were man, myself and woman respectively. Finally, Prathomsuksa six were man, myself and woman respectively.

3) The most of details shown in students human figure drawing of Prathomsuksa four were the attachment of body (limbs) and the least of appeared were fingers, Finally , in Prathomsuksa six the most of details shown were trunk and the least of were ears .

4) The opinions of students concerning human figure drawing were as followed. They like drawing human figure. Students enjoyed drawing human figure using imagination , For the drawings showing human action, students, like to draw a standing post and to drawing showing body movement. The most difficult parts of human body to draw were those of smaller organs such as arms, legs, fingers and toes. Additional human figure drawing lessons the students would like to have portrait drawing lesson . Students liked to draw human figure using pencils. Students enjoyed in period of art lesson and liked drawing and painting in art activities

Department Art Education.....

Student's signature.....

Field of study Art Education.....

Advisor's signature.....

Academic year.....2000.....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัย ด้วยความเอาใจใส่อย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจารี ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้ กรุณาให้ข้อคิด คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลา ในการตรวจและให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการวิจัย และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ดารณี อุทัยรัตนกิจ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ ในการฝึกอบรมการใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน ให้แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา บุคคลในครอบครัว ที่ได้ให้การสนับสนุนในการศึกษา และเป็นกำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และสุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ดร.อมรา, คุณวัชรวิ, คุณวรรณุช , ที่ได้คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของข้าพเจ้ามา โดยตลอด รวมถึง เพื่อนๆ พี่ๆ ที่น่ารักทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือจนงานวิจัย สามารถสำเร็จลุล่วงด้วยได้ดี และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งได้มาจาก ทุนอุดหนุนการวิจัยของ บัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปวีดา ชื่นเชย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
1.5 คำจำกัดความ.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ศิลปะระดับประถมศึกษา.....	11
2.1.1 การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา.....	11
2.1.1.1 ความสำคัญและประโยชน์ของวิชาศิลปะศึกษา.....	14
2.1.2 การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก.....	15
2.1.3 พัฒนาการของเด็กกับศิลปะ.....	16
2.1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก.....	18
2.1.3.2 ลักษณะนิสัยในการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก.....	22
2.1.3.3 เด็กช่วงก่อนวัยรุ่น.....	24
2.1.3.4 การเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็ก.....	25
2.1.3.5 พัฒนาการทางการวาดภาพเด็กลักษณะ U-shaped.....	27
2.2 จิตวิทยาการวาดภาพ.....	29
2.2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้.....	30
2.2.2 ความคิดรวบยอดจากการวาดภาพของเด็ก.....	31
2.2.3 การรับรู้ และพัฒนาการทางการเรียนรู้ทางสมองของเด็ก.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 การวาดภาพของเด็ก.....	32
2.3.1 บทบาทและแนวทางในการวาดภาพ.....	33
2.3.2 วิธีการวาดภาพของเด็ก.....	34
2.3.3 ปัจจัยหลักที่มีผลต่อพัฒนาการการวาดภาพ.....	35
2.4 การวาดภาพคนของเด็ก.....	36
2.5 การใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน.....	43
2.5.1 ประวัติความเป็นมาของแบบทดสอบการวาดภาพคน.....	43
2.5.2 แบบทดสอบการวาดภาพคน Draw A Person (DAP).....	45
2.5.2.1 เป้าหมายของแบบทดสอบ DAP.....	46
2.5.2.2 การเรียนรู้ระบบการให้คะแนน DAP.....	46
2.5.2.3 ระบบการให้คะแนนมาตรฐานของแบบทดสอบ DAP.....	47
2.5.2.4 คุณสมบัติของแบบทดสอบ DAP.....	47
2.5.2.4.1 ความเที่ยง (Reliability).....	48
2.5.2.4.2 ความตรง (Validity).....	49
2.5.2.5 การหาเกณฑ์ปกติ (Norm).....	49
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
2.6.1 งานวิจัยในประเทศ.....	50
2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	58
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
3.1 ศึกษารวบรวมข้อมูล.....	65
3.2 การสุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	65
3.3 ขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	65
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
3.5 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	68
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
3.8 การนำเสนอผลการวิเคราะห์การวิจัย.....	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.9 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	71
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	89
5.1 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	89
5.2 กลุ่มตัวอย่างประชากร.....	89
5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	89
5.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
5.6 สรุปผลการวิจัย.....	91
5.7 อภิปรายผลการวิจัย.....	94
5.8 ข้อเสนอแนะ.....	102
รายการอ้างอิง.....	103
ภาคผนวก.....	111
ภาคผนวก ก.....	112
ภาคผนวก ข.....	115
ภาคผนวก ค.....	118
ภาคผนวก ง.....	130
ภาคผนวก จ.....	133
ภาคผนวก ฉ.....	139
ประวัติผู้วิจัย.....	147

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงขนาดโรงเรียน ชื่อโรงเรียน และจำนวนนักเรียน ที่ใช้ตัวอย่างประชากร.....	66
2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ.....	69
3 ค่าความถี่และค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำแนกตามเพศและอายุ.....	73
4 ค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพคน รูปผู้ชาย รูปผู้หญิง รูปตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	74
5 ค่าเฉลี่ยของค่าร้อยละคะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	75
6 ค่าร้อยละของค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำแนกตามเพศ.....	77
7 จำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและภูมิหลังของนักเรียน.....	78
8 จำนวนและค่าร้อยละความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน.....	82

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศของทุกประเทศเป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มีแนวคิดในการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากคนนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน การพัฒนาให้คนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และทักษะฝีมือ เพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.สำนักงาน, 2540) ดังนั้นในทุกๆ ประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการลงทุนทางการศึกษาเพราะเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาประชากรของประเทศให้มีคุณภาพตามที่ตั้งไว้ จะได้เป็นกำลังและทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป.

ในการจัดการศึกษาของนานาประเทศต่างก็มีเป้าหมายสำคัญร่วมกันในอันที่จะปลูกฝังเยาวชน ที่กำลังจะเป็นคนสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในภายหน้าให้เป็นคนที่สมบูรณ์แบบเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของชาติ (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534)

สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักถึงการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยจัดการปฏิรูประบบการบริหารจัดการศึกษา และปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเสียใหม่ให้เป็นการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับความสนุกสนานให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีความสุขในการเรียน พัฒนาการกระบวนกรคิดอย่างเป็นแบบแผน มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและสนใจ สามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถวิเคราะห์ ไตร่ตรอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (กรมวิชาการ, 2541)

การศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีบทบาทสำคัญต่อเยาวชนในเมืองหลวงของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากจำนวนนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของนักเรียนในกรุงเทพมหานครทั้งหมดที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ มีโรงเรียนกระจาย

อยู่ในเขตต่างๆ 430 โรงเรียน มีนักเรียนประมาณ 104,501 คน (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2543)

ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษานับตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนระดับอนุบาลไปจนจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากเป็นวิชาที่ช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่สำคัญๆหลายประการและการเรียนรู้เหล่านั้นจะช่วยให้เด็กมีความเจริญงอกงามในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา อันจะทำให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และเจริญก้าวหน้า (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2531: 12; นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525: 34) โดยได้รับการจัดไว้เป็นวิชาแกนบังคับและวิชาเลือก ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัย และประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆกัน(สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534)

การเรียนการสอนศิลปะนั้น มีส่วนช่วยการพัฒนาทางด้านความพร้อมในด้านต่างๆ ให้กับเด็กได้แก่ความพร้อมทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุขทฤษฎีภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ กิจกรรมการทำงานศิลปะนั้นควรจะมีการพิจารณา ในส่วนพื้นฐานมาจากขั้นพัฒนาการของเด็ก การแสดงออกและการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคล (De Francesco, 1958 ; สุชาวดี สุภโกษะ, 2527)

การสร้างสรรค์ผลงานในวิชาศิลปะศึกษา ในส่วนของการวาดภาพระบายสี ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางศิลปะอย่างหนึ่งของเด็ก ที่แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานที่ใช้สื่อให้ทราบถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น (อารี สุทธิพันธ์, 2535) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเด็กจากการนำเอาความรู้สึกนึกคิดและความรู้ของตนเข้ามาผสมผสานไว้ด้วยกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532) และสามารถถ่ายทอดสิ่งต่างๆออกมาในลักษณะเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นเห็นและเข้าใจ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) .ดังคำกล่าวของ ชลูด นิยมเสมอ (2537) ที่กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของมนุษย์ สรุปได้ว่า “ มนุษย์ทุกคนจะถูกกระตุ้นให้แสดงปฏิกิริยาที่ตนมีต่อสิ่งแวดล้อม ให้ปรากฏด้วยวิธีการต่างๆ การแสดงออกทางศิลปะจึงเป็นการแสดงออกที่สร้างสรรค์อีกทางหนึ่ง และเป็นสิ่งจำเป็นทางด้านจิตใจของมนุษย์ เนื่องจากเป็นการแปรประสบการณ์ทางจิตของตน ออกมาเป็นสัญลักษณ์ที่ตนและผู้อื่นสามารถรับรู้ได้ ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญต่อการแสดงออกถึงสาระของชีวิตมนุษย์”

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์และความรู้สึกที่มีผลกระทบมาจากสิ่งต่างๆ โดยเด็กจะถ่ายทอดความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกรวมถึงบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของตนออกมา เป็นสัญลักษณ์ลงในภาพวาด ซึ่งการสื่อความหมายนั้นมีลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องราวที่ได้มาจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์ ความทรง

จำ การเรียนรู้และจินตนาการของเด็กแทบทั้งสิ้น (สมพร รอดบุญ, 2525; ประเทิน มหาจันทร์, 2531: 2-3)

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้นมีความแตกต่างกันไปตามพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย ดังเห็นได้จากการศึกษาขั้นพัฒนาการทางด้านศิลปะที่พบว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปตามวุฒิภาวะและวัยของเด็ก (Lowenfeld, 1982; De Francesco, 1958, Griffiths, 1945 อ้างถึงในอารี พันธุ์มณี, 2540; ประเทิน มหาจันทร์, 2531) หากแต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน มีผลทำให้ประเด็นทางพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กมีข้อมูลเพิ่มเติม และมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น ผลมาจากการค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยนักจิตวิทยาพัฒนาการปัจจุบัน (Developmental Psychology) ที่ได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนของแนวทฤษฎีที่ละเอียดขึ้นกว่าเดิม และมีแนวทฤษฎีใหม่ๆ เริ่มเกิดขึ้น (Reconceptualized Field) ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าความรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศิลปศึกษา

เดวิด เฮนรี เฟลด์แมน (David Henry Feldman) หนึ่งในนักวิจัยที่เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มนักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มใหม่ (Nonuniversal Development) ได้ทำการเสนอผลงานข้อมูลที่ได้ค้นพบในด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ที่ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากทฤษฎีของเพียเจต์เดิมออกไป (Neo-Piagetian) หรือ (Post-Piagetian) (Feldman, 1987: 243-244) นักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มดังกล่าวได้ชี้แจงเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กคือ พัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญงอกงามตามวัยที่สูงขึ้นของเด็กตลอดไป เพราะเด็กจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เกิดพัฒนาการถอยหลัง กล่าวคือในขณะที่มีพัฒนาการด้านหนึ่งสูงขึ้น พัฒนาการในบางด้านอาจต่ำลงทาง กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นกระบวนการของพัฒนาการด้านการวาดของเด็กในช่วงอายุ 7-13 ปี ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น โดยช่วงการปรับเปลี่ยนพัฒนาการดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “ช่วงต่อระหว่างพัฒนาการ (transition)” ซึ่งเป็นช่วงที่สับสนวุ่นวายในระบบเครือข่ายด้านความคิดในการวาดภาพของเด็กด้วย ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการ โดยการปรับเปลี่ยนพัฒนาการที่อยู่ระหว่างระยะนั้นจะดึงเด็กให้เกิดพัฒนาการที่ถอยลง ดังการศึกษาที่พบในงานวิจัยของสไนเดอร์และเฟลด์แมนในปี 1977 และ 1984 (Feldman, 1987: 255-257)

ในการวาดภาพของเด็กนั้นจะพบได้ว่าช่วงเวลาของเด็กแสดงออกอย่างมั่นใจ โดยแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดที่ออกมาจากภายในตัวเด็กเอง ที่เรียกได้ว่าเป็นลักษณะการแสดงออกที่ “ซื่อและบริสุทธิ์” (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531: 193) ซึ่งจะมีอยู่เพียงระหว่างช่วงอายุ 2-8 ปี หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย

เด็กวัย 5 ขวบนั้นถือได้ว่าเป็น “ช่วงวัยทองของการสร้างสรรค์งานศิลปะ” เนื่องจากว่าการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการสูง มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะแสดงออกเห็นได้จากความมั่นใจในการวาดภาพที่เทียบได้กับศิลปิน (Gardner, 1982 cited in Davis, 1997) แต่หลังจากอายุ 8-10 ปี สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อภาพวาดของเด็กมากขึ้น และส่วนที่สำคัญเนื่องมาจากพัฒนาการด้านระบบสมองของเด็กเองที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามวัย สภาพแวดล้อมและโอกาส (Barrett and Linght, 1976; Wilson and Wilson, 1977 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2541) . จากการศึกษาดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของเดวิส (Davis, 1997) ที่ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องในเรื่องดังกล่าวและพบว่าการพัฒนาการด้านสุนทรียะของเด็กที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะโค้งรูปตัวยู โดยพบว่าเด็กที่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 5 ปีนั้น พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะอยู่ในช่วง “ตำแหน่งสูงที่สุดของโค้งรูปตัวยู” ที่เทียบได้กับศิลปิน และจะลดต่ำลงโดยในช่วงวัยเด็กตอนกลางหรือช่วงอายุประมาณ 8-11 ปี พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะลงมาอยู่ใน “ส่วนต่ำที่สุดของตัวยู” และหากว่าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องในช่วงดังกล่าว จะส่งผลให้การพัฒนาการของเด็กเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นลักษณะคล้าย รูปตัวแอล "L" ซึ่งจะพบได้ว่าผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เป็นศิลปินหรือที่ไม่ได้มีความถนัดทางด้านศิลปะนั้นลักษณะการวาดก็ไม่ต่างไปจากเด็กวัยดังกล่าว

สรุปได้ว่าหากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวมิได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านารวาดภาพและด้านสุนทรียะในช่วงวัยดังกล่าวแล้วนั้นความสามารถของพวกเขาที่จะคงที่ยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ในที่สุดแม้กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

มาร์เรียลา โทวา (Tovar, 1981) ได้กล่าวเสริมในส่วนดังกล่าวว่าการวาดภาพอย่างเฉียบขาดด้วยความมั่นใจของเด็กในช่วงเวลานี้นั้นจะเริ่มลดลง เนื่องจากเด็กเริ่มเอาใจใส่ระมัดระวังในเรื่องของรายละเอียดในการวาดภาพมากขึ้น รู้จักเปรียบเทียบระหว่างภาพวาดของตนกับของคนอื่นจึงทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เด็กบางกลุ่มที่ไม่มีความสนใจในศิลปะเลิกวาดภาพไปในที่สุด. นอกจากนี้เด็กจะได้รับการสอนหรือฝึกฝนอย่างต่อเนื่องก็จะมีส่วนทำให้พัฒนาการทางศิลปะของเด็กกลับเพิ่มขึ้นได้อีกครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาพวาดของผู้ใหญ่ที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องก็ไม่ได้แตกต่างไปจากภาพวาดของเด็กโตที่ขาดการฝึกฝน

การที่เด็กวัยนี้ขาดการฝึกฝนในด้านศิลปะนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากเด็กส่วนใหญ่จะถูกส่งเสริมในด้านของทักษะ เรียนรู้ในพัฒนาการด้านอื่นๆมากขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเรียนระดับสูงต่อไป เช่น ด้านภาษาและคำนวณที่มีผลทำให้ศิลปะถูกลดคุณค่าลง (Habbar, 1982: 146) ที่มีส่วนทำให้พัฒนาการทางศิลปะถดถอยตามไปด้วย

ปกติศิลปะของเด็กเล็กๆ จะเป็นไปอย่างซื่อบริสุทธิ์ เป็นการบอกเล่าเรื่องตามประสบการณ์ ที่รับรู้หรือที่เรียกว่าการบอกด้วยภาพ (Visual Statement) และสิ่งที่เด็กบอกแก่เราในภาพเขียนของเขา คือสิ่งที่เขาชอบหรือประทับใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของการเนอร์ที่กล่าวว่า พัฒนาการด้านความงามของเด็กนั้นจะเกิดจากสิ่งที่เขาสนใจหรือพบอยู่เป็นประจำ (Gardner, 1973 cited in Duncum, 1985: 45) นั่นก็คือจากสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว หรือ จาก "ชีวิตจริง" ของพวกเขา นั่นเอง และสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวการในการกระตุ้นจินตนาการทางศิลปะได้ยอดเยี่ยมที่สุด (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533: 189,193)

มนุษย์หรือคนถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่ในชีวิตจริงที่เด็กคุ้นเคยและใกล้ชิดมากที่สุด อาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งแรกที่เด็กรับรู้และเห็น ดังเห็นได้จากการถ่ายทอดและถ่ายโยงเรื่องราวจากประสบการณ์ที่มักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคน (เกริก ยूनพันธุ, 2532: 5; สมพร พิงอุดม, 2540) จากการศึกษาพบว่าภาพคนนั้น มักถูกนำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะในทุกยุคทุกสมัย และยังเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างไม่รู้จบสิ้น (Simmon and Winner, 1977: 130 อ้างถึงใน ทวีเกียรติ ไชยยงยศ, 2531: 2) ในส่วนของการศึกษา "ภาพคน" ของเด็ก เริ่มได้รับความสนใจตั้งแต่ในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 โดยใช้เป็นสื่อกลางในการเข้าใจ ความคิดของเด็ก ซึ่งมักพบว่าเด็กเล็กนั้นชอบวาดสิ่งที่คล้ายๆกันเช่นคน, สัตว์, บ้าน และภาพคนก็เป็นภาพหนึ่งที่เด็กชอบมากที่สุด ส่วนวิวัฒนาการในการแสดงออกโดยการวาดภาพคนของเด็กนั้นจะเริ่มจากการวาดง่ายๆ ไปสู่ความละเอียด ประณีต (Harris, 1965: 36)

ภาพวาดของเด็กนั้นมักจะสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ (Concept) ตามระดับวุฒิภาวะทางสติปัญญา ดังนั้นภาพวาดภาพคนของเด็กจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางมโนทัศน์ของเด็กแต่ละคนได้ โดยสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์นั้นก็คือรายละเอียดของร่างกายที่เด็กวาดซึ่งแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางปัญญา (Intellectual Maturity) ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเชิงนามธรรม (Abstract Thinking) และการรับรู้ (Perception) ของเด็กเนื่องจากว่าภาพวาดของเด็กนั้นจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ซึ่งเปรียบเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้ และความคิดโดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขั้นต้นอย่างง่ายๆ ก่อน เมื่อมโนทัศน์เริ่มถูกจำกัดความหมายและถูกบังคับด้วยการรับรู้ทางสายตาแล้วภาพที่เด็กวาดก็เริ่มมีความเด็ดขาดและแบ่งเป็นพวกๆ จนกระทั่งความคิดของเด็กเริ่มเพิ่มมากขึ้นเกินความสามารถของพวกเขา เด็กก็เริ่มใช้วิจารณญาณของตนเข้ามาแทรกการวาดภาพของเด็กจะค่อนข้างยากขึ้น เนื่องจากเด็กต้องการฟังสิ่งที่มองเห็นด้วยตามากขึ้นและพยายามวาดภาพให้สำเร็จโดยใช้การทดลองจากประสบการณ์หรือการเลียนแบบเข้ามามีส่วนช่วยในการวาดมากขึ้น (Harris, 1965: 209-210)

เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นวัยที่อยู่ในช่วง"ก่อนวัยรุ่น" (Preadolescent) อยู่ใน ช่วงอายุประมาณช่วงอายุ 9-12 ปี การพัฒนาการทางการรับรู้ทางศิลปะของเด็กรวมถึงสังคมรอบ ตัวเด็กเริ่มเปลี่ยนไปพร้อมๆกันกับวัยของเด็ก โดยส่วนมากเด็กมักวาดภาพโดยใช้รายละเอียดของ ภาพจากส่วนรวมมาหาส่วนย่อย เริ่มมีความถูกต้องในส่วนของความสัมพันธ์ด้านขนาดและสัดส่วน และสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กประถมศึกษาตอนปลาย คือช่วง "วิกฤติของความเชื่อมั่น" (Crisis of Confidence) เป็นวัยที่เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์มากกว่าในเด็กประถมศึกษาตอนต้น พวกเขาจะเริ่มรู้จักการตัดสินใจ เช่น ดีหรือไม่ดี และรับรู้ได้ถึงความสามารถทางศิลปะของตนว่า เป็นอย่างไร โดยพฤติกรรมที่พบในการขาดความเชื่อมั่นเห็นได้จากการเลิกทำงานเดิมและทำอัน ใหม่,ไม่มีความก้าวหน้าในการทำงาน,การลอกเลียนแบบ,การเลิกทำงานกลางคัน โดยมากพฤติกรรมดังกล่าวจะต่อเนื่องไปถึงระดับมัธยมศึกษา หากว่าเด็กยังไม่รู้สึกว่าจะมีความก้าวหน้าทาง ศิลปะ (Chapman,1978) และจากการศึกษาพบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการด้าน ศิลปะของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงออก ในส่วนของการวาดภาพคนได้ดี เท่าที่ควร โดยการวาดภาพคนมีลักษณะที่แข็งกระด้าง ไม่สามารถแสดงอากัปกิริยาการเคลื่อนไหวของภาพได้ที่เท่าที่ควร (Davis,1997;Feldman,1987;Habbard,1984;Lowenfeld,1982; Tovar,1981; Chapman,1978; Griffiths,1945 อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี, 2540; มานพ ถนอมศรี, 2538; พีระพงศ์ กุลพิศาล, 2533) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมสมร ภูประกร (2531) ที่ ศึกษาชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าเด็ก ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (12/1-14/0) ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครนั้นมีชั้นพัฒนาการที่ ลดต่ำลงจากชั้นที่ 5 ถดถอยมาอยู่ในชั้นที่ 4 และสิ่งที่เด็กในกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถแสดงออก ได้เลยคือภาพวาดคนที่แสดงให้เห็นถึงเคลื่อนไหว

สาเหตุดังกล่าวส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการตามวัยของเด็กเอง และจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก และหากครูยังจำกัดอยู่ในรูปแบบการสอนแบบเดิมๆโดยไม่ คำนึงถึงทักษะและพัฒนาการของเด็ก อาจส่งผลทำให้เด็กในกลุ่มดังกล่าวกลายเป็นคน ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (บงกชพันธุ์ ทองงาม,2538:53-54) และไม่สามารถถ่ายทอดภาพแห่ง ความเหมือนจริงของรูปทรง รายละเอียดของสิ่งต่างๆที่วาดออกมาได้อีกทั้งขาดความชำนาญทาง ด้านฝีมือทำให้เด็กที่ถดถอย เปื่อหน่วยงานศิลปะ(มานพ ถนอมศรี, 2538: 25-28)

การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ ครูผู้สอนใช้วิธีการสอน แบบเก่าคือยึดครูเป็นศูนย์กลาง แบบที่เคยปฏิบัติมาหรือสอนตามประสบการณ์ของครู เนื่องจาก เพราะความเคยชินที่ได้ทำการสอนศิลปะศึกษามานาน ดังที่ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวว่า แม้หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมีครูอีกมากที่ยังยึดการสอนแบบเก่า อาจจะเป็น เพราะความเคยชินนักเรียนจึงไม่มีโอกาสได้แสดงออกเท่าที่ควร ซึ่งอาจมีผลให้นักเรียนไม่กล้า

แสดงออก และริเริ่มสร้างสรรค์ ในการสร้างงานศิลปะได้ดีเท่าที่ควร ดังเห็นได้จากผลการวิจัยของ คำรณ หล้าเจริญสุข (2540) และชูศักดิ์ เพรศคอกิท (2530) ที่พบว่าครูในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นครูที่เรียนมาเพื่อผลิตนักศึกษาเพื่อเป็นช่าง โดยเฉพาะการสอนที่เน้นลักษณะให้เลียนแบบโดยมุ่งในเรื่องการผลิตศิลปะหรือช่างยังมีอยู่มาก แสดงให้เห็นว่าเหตุผลทางด้านปรัชญาความเชื่อที่ปลูกฝังจากครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่มีมาจากสถาบัน น่าจะมีส่วนทำให้แนวทางในการสอนแตกต่างกันไป

การเรียนการสอนการวาดภาพคนในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหา และให้ความสนใจกับในการเรียนการสอนการวาดภาพคนในระดับสูง เนื่องจากถูกจัดให้เป็นวิชาที่สอนยากกว่าการสอนการวาดภาพประเภทอื่นๆ (ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2531: 3) ดังที่วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535) ได้กล่าวถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า ศิลปะในระดับเด็กเล็กส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นทางการปฏิบัติงานเขียนภาพระบายสีมากกว่า กิจกรรมด้านอื่นๆ และระดับประถมศึกษา การแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการจะมีมากในช่วงประถมศึกษาปีที่ 1-4 เท่านั้นหากเมื่อดูการแสดงออกและการสร้างสรรค์เกี่ยวกับทางด้านศิลปะของเด็ก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พบว่าลดลง สภาพการเลือกใช้วัสดุ เทคนิคส่วนมากเน้นการเขียนภาพระบายสี ในขณะที่วิชาศิลปะในเด็กระดับมัธยมศึกษา ได้มีการจัดกิจกรรมลักษณะการแสดงออกเริ่มเหมือนจริง เทคนิคและวิธีการมีหลากหลายมากขึ้น หากมองจากภาพรวมของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในกลุ่มต่างๆ จะพบว่าส่วนหนึ่งมาจากแนวกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูในระบบโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ตามสภาพของชุมชนที่มีศักยภาพแตกต่างกัน

ประเด็นดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา ให้ความสำคัญในส่วนของการแสดงออกอย่างอิสระตามความคิด จินตนาการของเด็กมากกว่าเน้นด้านการฝึกทักษะ ประกอบกับแนวความเชื่อในเรื่องของการพัฒนาการที่เป็นไปตามวัยของเด็ก ที่อาจมีผลทำให้ประเด็นการศึกษาด้านพฤติกรรมและการแสดงออก ตลอดจนสภาพปัญหาจากการวาดภาพคนของเด็กในระดับประถมศึกษา ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อีกทั้งยังมีผลต่อแนวทางการเชื่อมโยง ในส่วนของการแสดงออกและเทคนิควิธีการในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะในการสร้างงานศิลปะมากขึ้นด้วย

ภาพคนก็จัดเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่เด็กมักแสดงออกมาควบคู่กับความคิด จินตนาการ และบ่งบอกได้ถึงพัฒนาการทางความคิดของเด็ก ที่สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งจากผลงานศิลปะ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะการแสดงออกทางวาดภาพคนของเด็ก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพคนของเด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็น 1. แบบทดสอบการวาดภาพคน (DAP: DRAW-A-PERSON) เป็นเกณฑ์

ในการให้คะแนน ลักษณะที่ปรากฏจากการวาดภาพคนของนักเรียน 2. แบบสอบถามความคิดเห็นและการแสดงออกของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาการแสดงออกด้านการวาดภาพคนของเด็ก เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยเกณฑ์การให้คะแนนจากแบบสอบถามการวาดภาพคน (DAP: DRAW-A-PERSON A Quantitative Scoring System:1988) ของ นาเกลลี (Jack A Naglieri) แปลโดย ดร. ดารณี อุทัยรัตนกิจ

2. ศึกษาข้อมูลของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1.สถานภาพของผู้เรียน
- 2.2.ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาศิลปะศึกษาและการวาดภาพคน
- 2.3.อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีผลต่อการวาดภาพคนของเด็ก
- 2.4.รูปแบบ วิธีการ การวาดภาพคนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6

สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 สังกัดกรุงเทพมหานคร

4. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543

5. ในส่วนการแสดงผลออกทางทางศิลปะเด็ก ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาเฉพาะในด้านการวาดภาพคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดกรุงเทพมหานครเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การหาค่าคะแนนมาตรฐานภาพวาดคน รูปผู้ชาย รูปผู้หญิง รูปตนเอง จากแบบทดสอบการวาดภาพคน ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนนของตารางเกณฑ์ปกติ (Norm) ของแบบทดสอบ DAP สำหรับนักเรียน อายุ 5-17 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ในภาคกลางของประเทศไทย ที่ได้จากผลการวิจัยของ วุฒิวรรณ พุทระกุล (2540)

คำจำกัดความ

1.การวาดภาพคน หมายถึง การลาก ชูด เขียนด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียน เช่น ดินสอ ปากกา แท่งถ่านแกรไฟต์ เป็นต้น โดยในการวิจัยนี้กำหนดให้ใช้ดินสอ ในการสร้างภาพบนกระดาษ ให้เป็นภาพคนเต็มตัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1.ทราบถึงการวาดภาพคนของเด็กและลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของเด็ก ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวาดภาพคน
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนา การจัดรูปแบบกิจกรรม การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา
- 3.เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งทางด้านจิตวิทยา พัฒนาการด้านการศึกษาและด้านศิลปะศึกษาเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการ ศึกษา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านต่างๆ โดยแบ่งออกได้ดังนี้

1. ศิลปะระดับประถมศึกษา
 - การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา
 - การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
 - พัฒนาการของเด็กกับศิลปะ
2. จิตวิทยาการวาดภาพ
 - ทฤษฎีการเรียนรู้
 - ความคิดรวบยอดจากการวาดภาพคน
 - การรับรู้ และ พัฒนาการทางการเรียนรู้ทางสมองของเด็ก
3. การวาดภาพของเด็ก
 - บทบาทและแนวทางในการวาดภาพ
 - วิธีการวาดภาพของเด็ก
 - ปัจจัยหลักที่มีผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพ
4. การวาดภาพคนของเด็ก
 - ทฤษฎีเกี่ยวกับการวาดภาพคน
 - พัฒนาการทางการแสดงออกทางการวาดภาพคนของเด็ก
5. การใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน
 - ประวัติความเป็นมาของแบบทดสอบการวาดภาพคน
 - แบบทดสอบวาดภาพคน Draw A Person (DAP)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปะระดับประถมศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา

ศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกระบวนการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีการสอนศิลปะจึงต่างจากวิชาสามัญทั่วไป เพราะว่าลักษณะวิชาศิลปะศึกษา เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริงและคิดค้นแก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์, 2535) โดยนำไปสู่การสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กให้มีพฤติกรรมที่พึงงามให้เด็กมีโอกาสในการทำ กิจกรรมที่สร้างสรรค์ และช่วยสร้างเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กได้ในทุกๆ ด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ (พระพงศ์ กุลพิศาล, 2531: 140) อีกทั้งการเรียนศิลปะในระดับประถมศึกษาเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจ และสามารถสร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ได้ตาม วุฒิภาวะและความสามารถเฉพาะ นอกจากนั้นศิลปะยังช่วยในการพัฒนาและเสริมสร้าง ความเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ด้วย (เกษร ธิตะจารี, 2542)

ในส่วนของการสอนศิลปศึกษานั้น วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2527) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษาต้องมีความสอดคล้องกันกับปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทางศิลปะแบบต่างๆ ซึ่งจัดตามความยากง่ายให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละวัย เพื่อฝึกฝนให้เกิดพฤติกรรมที่พึงงามทางศิลปะ การเรียนและการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะศึกษาจึงมีความสำคัญมาก และจากการศึกษาในส่วนของโครงสร้างมวลประสบการณ์ของหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ลักษณะในส่วนของวิชาศิลปะศึกษาจากการเรียนรู้ ทั้งหมด 5 กลุ่ม ที่ใช้เป็นแนวทางนำไปสู่กิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ในส่วนของหลักสูตรได้มีการนำเข้าไปรวมกับวิชาอื่นๆ ในกลุ่ม แล้วจึงบูรณาการแยกออกเป็น 6 หน่วย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 การเรียนการสอนศิลปะศึกษาได้จัดแยกสอนต่างหากโดยมุ่งเสริมสร้างทางทักษะให้มากขึ้น ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็นการเขียนภาพและระบายสี, การปั้นและการแกะสลัก, การพิมพ์, การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ และได้มีการเพิ่มหน่วยการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

การฝึกปฏิบัติทางศิลปศึกษานั้น ได้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นรูปแบบต่างๆ ให้เลือกนำไปให้ผู้เรียนได้แสวงหาประโยชน์ โดยการให้วาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลักพิมพ์ ภาพ สร้างสรรค์ ด้วยวัสดุต่างๆ ฯลฯ กระบวนการเรียนการสอนนั้น ได้ใช้ลักษณะให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดด้วยการสังเกต ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบค้น เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหา โดยนำเทคนิคต่างๆ มาสร้างสรรค์ และแสดงออกทางศิลปะ (กรมวิชาการ, 2533) โดยให้ผู้เรียนเริ่มต้นจากการสังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งต่างๆ และเปรียบเทียบ โดยบอกถึงความรู้สึกที่ได้รับ แล้วถ่ายทอดความคิดออกมาในรูปแบบต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

จากแนวทางดังกล่าวนี้ เลิศ อานันท์ชนะ ได้นำเสนอแนวทางในการนำไปจัดเป็นรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ตามโครงสร้างหลักสูตรศิลปศึกษาที่สามารถแบ่งออกเป็นเกณฑ์การกำหนดรูปแบบ กิจกรรมที่เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กวัยต่างๆ โดยลักษณะเนื้อหา กิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การแสดงออกจากโลกภายในของเด็ก (ส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะเรียนปนเล่นตามความสนใจและความคิดจินตนาการจากประสบการณ์ของเด็ก เช่นการเล่านิทาน การเขียนภาพประกอบเรื่อง การปั้น โดยถือว่าเด็กเป็นศูนย์กลางในการแสดงออก

ส่วนที่ 2 การแสดงออกจากโลกภายนอกของเด็ก (ส่งเสริมการปฏิบัติงานเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มคณะ โดยคำนึงถึงเหตุผล ความสามารถทางศิลปะ การเรียนรู้ เกี่ยวกับประสาทสัมผัสทางตา การวิพากษ์วิจารณ์ การรู้คุณค่าและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการจัดกิจกรรมทั้ง 2 ส่วนดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นได้มีการจัดตามอายุของเด็กในแต่ละระดับโดยแบ่งเป็นสัดส่วนของเนื้อหากิจกรรม โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปออกมาเป็นสัดส่วนได้ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 (อายุ 7-8 ปี) ใช้สัดส่วนในการจัดเนื้อหากิจกรรมในส่วนของ การแสดงออกจากส่วนที่ 1 90% และส่วนที่ 2 10% หรือคิดเป็นสัดส่วน (9:1)

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 (อายุ 9-10 ปี) ใช้สัดส่วนในการจัดเนื้อหากิจกรรมในส่วนของ การแสดงออกจากส่วนที่ 1 70% และส่วนที่ 2 30% หรือคิดเป็นสัดส่วน (7:3)

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (อายุ 11-12 ปี) ใช้สัดส่วนในการจัดเนื้อหากิจกรรมในส่วนของ การแสดงออกจากส่วนที่ 1 50% และส่วนที่ 2 50% หรือคิดเป็นสัดส่วน (5:5)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (อายุ 13-15 ปี) ใช้สัดส่วนในการจัดเนื้อหากิจกรรมในส่วนของ การแสดงออกจากส่วนที่ 1 30% และส่วนที่ 2 70% หรือคิดเป็นสัดส่วน (3:7)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (อายุ 16-18 ปี) ใช้สัดส่วนในการจัดเนื้อหากิจกรรมในส่วนของ การแสดงออกจากส่วนที่ 1 10% และส่วนที่ 2 90% หรือคิดเป็นสัดส่วน (1:9)

(เลิศ อานันท์นะ, 2529: 146)

จากโครงสร้างของหลักสูตรโดยเฉพาะในส่วนของวิชาศิลปศึกษา ที่มีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้นมีผลทำให้รูปแบบการจัดกิจกรรมทางศิลปะของเด็กมีสัดส่วนที่ลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะในหน่วยของการวาดภาพระบายสีและมีการเพิ่มในส่วนของกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ในส่วนของโลกภายนอกรอบตัวเด็กเพิ่มขึ้น และจากการศึกษาโดยเฉพาะในส่วนรายละเอียดของหน่วยการเขียนภาพและระบายสี และแนวการดำเนินกิจกรรมทางการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สามารถแจกแจงได้ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หน่วยการเขียนภาพระบายสี จำนวน 42 คาบ จาก 150 คาบ
แนวการดำเนินกิจกรรมในการสอน

แนวกิจกรรมที่ 1 พื้นฐานการเขียนภาพ

แนวกิจกรรมที่ 2 การเขียนภาพจากรูปแบบตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยการเขียนภาพระบายสี จำนวน 36 คาบ จาก 96 คาบ

แนวการดำเนินกิจกรรมในการสอน

แนวกิจกรรมที่ 1 การเขียนรูปร่าง รูปทรง การให้แสงและเงา

แนวกิจกรรมที่ 2 การวาดภาพระบายสี

แนวกิจกรรมที่ 3 การเขียนภาพแสดงเอกลักษณ์ไทย

แนวกิจกรรมที่ 4 การวาดภาพศิลปะท้องถิ่น

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเขียนภาพระบายสี จำนวน 36 คาบ จาก 96 คาบ

แนวการดำเนินกิจกรรมในการสอน

แนวกิจกรรมที่ 1 การลากเส้นเป็นรูปแบบสากล

แนวกิจกรรมที่ 2 ลากเส้นเป็นรูปแบบไทย

แนวกิจกรรมที่ 3 การวาดภาพระบายสี

แนวกิจกรรมที่ 4 การเขียนภาพจากประสบการณ์ เหตุการณ์ชุมชน

จากแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนวิชาศิลปศึกษา วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดสภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ศิลปะในระดับเด็กเล็ก ส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้นทางการปฏิบัติงาน เขียนภาพระบายสีมากกว่ากิจกรรมด้านอื่นๆ และได้รับความสนใจจากทางโรงเรียน และผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น

ในระดับประถมศึกษา การแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ จะมีมากในช่วงประถมศึกษาปีที่ 1-4 เท่านั้น หากเมื่อดูการแสดงออกและการสร้างสรรค์เกี่ยวกับทางด้านศิลปะ

ของเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พบว่าลดลง สภาพการเลือกใช้วัสดุ เทคนิค ส่วนมากเน้นการเขียนภาพระบายสี ขณะที่วิชาศิลปะในเด็กระดับมัธยมศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมลักษณะการแสดงออกเริ่มเหมือนจริง เทคนิคและวิธีการมีหลากหลายมากขึ้น เช่น มีการใช้สีชอล์กสีโปสเตอร์ สีน้ำเข้ามาใช้ในการทำงาน และหากมองจากภาพรวมของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในกลุ่มต่างๆ จะพบว่าส่วนหนึ่งมาจากแนวกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูในระบบโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ตามสภาพของชุมชนที่มีศักยภาพแตกต่างกัน โดยครูควรเป็นผู้กำหนดแนวทาง ชักจูง กระตุ้นโดยให้เด็กได้มีความแสดงออกอย่างอิสระอย่างเต็มที่ ในการเลือกแนวความคิดและเนื้อหาที่เขาสนใจด้วยตัวเอง โดยให้มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม บทเรียนและชีวิตของเด็ก (เลิศ อานันทนะ, 2535) และการที่เด็กได้มีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดนั้นจะช่วยในการพัฒนาสุนทรียภาพในตัวเด็กให้เจริญงอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นคนที่มีความสามารถทางด้านการคิดสร้างสรรค์สูงสามารถแสดงออกให้ปรากฏได้ไม่ว่าจะเป็นในงานศิลปะหรืองานอื่นๆ (นิพนธ์ ทวีกาญจน์, 2533: 237)

ความสำคัญและประโยชน์ของวิชาศิลปะศึกษา

การวาดภาพจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับโดยทั่วกันว่ามีคุณค่าต่อเด็กทุกวัยทั้งในด้านการพัฒนาในด้านร่างกายและด้านจิตใจ และยังเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจในตัวของผู้เรียนได้ดีอีกทางหนึ่ง

ลินเดอร์แมน (Linderman, 1977:345) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิชาศิลปะและการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กว่า

1. การสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ ผ่านการทดลองค้นคว้า การเคลื่อนย้ายถ่ายเท และการปฏิบัติงาน

2. การสร้างสรรค์ศิลปะ ช่วยให้เกิดการซาบซึ้งต่อการทำงานของศิลปิน ผลงานศิลปะและสิ่งต่างๆ ที่มีความประณีตงดงาม

3. การสร้างสรรค์ศิลปะอย่างต่อเนื่องและด้วยวิถีทางที่มีเสรีภาพย่อมสร้างเสริมให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีลักษณะนิสัยสร้างสรรค์

4. การสร้างสรรค์ศิลปะจะนำมาซึ่งความคิดอ่าน และการปฏิบัติที่ยืดหยุ่นเหมาะสม และมีความเชื่อมั่นในการทำงาน

5. การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็ก จะกระตุ้นให้เด็กเป็นคนที่มีความคิดต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีความคิดคำนึงที่แน่นอน

สอดคล้องกับนักวิชาการทางศิลปะของไทย เช่นดำรง วงศ์อุปราช (2529) วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสำคัญ และประโยชน์ของการวาดภาพของเด็ก ในวิชาศิลปะ โดยสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดย่อย ทำให้การทำงานของกล้ามเนื้อสัมพันธ์กับสายตา
2. ช่วยให้เด็กสามารถระบายสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของเด็กออกมาได้ทั้งยังช่วยให้ครูผู้สอนหรือผู้ใกล้ชิดมีความเข้าใจเด็กและเข้าใจในการเรียนรู้ของเด็ก
3. ช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะได้แสดงออกตามความคิด คำนิ่งและจินตนาการให้ปรากฏเป็นรูปร่าง
4. ช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักสำรวจตนเองและมีสมาธิเพิ่มขึ้น มีความพยายามรู้จักแยกแยะแก้ไขปัญหาในการทำงาน

นอกจากนี้ยังพบว่าวิชาศิลปะศึกษานั้นสามารถขัดเกลาจิตใจของผู้สร้างงานทางศิลปะและผู้ชมให้มีจิตใจละเอียดอ่อน และสามารถแยกแยะปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม แม้สิ่งแวดล้อมรอบข้างจะเลวร้าย ดังผลการวิจัยของ ชลธิชา ชันติติลลวงษา (2540) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าการสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์เรื่องสันติภาพของเด็ก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนแออัด พบว่าศิลปะได้เข้าไปมีส่วนช่วยลดระดับความเครียดภายในจิตใจและพัฒนาการแสดงออกของเด็กให้มีลักษณะสุภาพเรียบร้อยเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าศิลปะนั้นน่ามีส่วนช่วยในการยกระดับทางจิตใจของเด็กให้สูงขึ้นได้

การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น เป็นสิ่งที่พบได้ในการสร้างสรรค์ผลงานในวิชาศิลปะศึกษา ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก โดยแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่างๆแตกต่างกันไปซึ่งเด็กจะนำเอาความรู้สึกนึกคิดและความรู้ของตนเข้ามาผสมผสานไว้ด้วยกันก่อให้เกิดเป็นผลงานศิลปะซึ่งสามารถบอกได้ถึงบุคลิกของเขาได้อย่างชัดเจน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532)

ประเทิน มหาพันธ์ (2531: 2-3) กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะว่า “เด็กทุกคนมีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านศิลปะแตกต่างกัน แต่ เด็กแต่ละคนก็สามารถปรับปรุงและพัฒนาขึ้นได้ภายในขอบเขต และความสามารถของตนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เด็กเล็กๆ ยังมีการสร้างสรรค์ และต้องการแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสได้แสดงออกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก

และความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ สิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน”

เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco, 1958: 152-155) กล่าวถึง การแสดงออกทางศิลปะที่สรุปได้ว่า “การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออกตามความแตกต่างระหว่างบุคคลแต่ละคนมีแนวทางการรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ ความชื่นชอบและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ทำให้เด็กมีแนวคิด (Concept) ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่ไม่ซ้ำๆ กัน โดยการเลือกและตัดสินใจที่จะนำเสนอออกมาในลักษณะรูปร่าง รูปทรง สี องค์ประกอบ ในลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันไปในการแสดงออก

ในส่วนของการวาดภาพของเด็ก ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานที่ใช้สื่อ ให้ทราบถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (อารี สุทธิพันธ์, 2535) โดยเด็กนั้นจะถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ออกมาในรูปของรูปธรรมให้ผู้อื่นเห็นและเข้าใจได้ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525)

พัฒนาการของเด็กกับศิลปะ

การแสดงออกทางวาดภาพของเด็กหรือศิลปะเด็กนั้น มีความจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อมโยงกันทั้งในส่วนของหลักสูตรการสอน พัฒนาการของเด็ก อีกทั้งทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ (Development Psychology) ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2525: 230) กล่าวว่าศิลปะศึกษาในการสอนเด็ก มีความสัมพันธ์กับระบบการเรียนรู้การสอนและจิตวิทยาในการเรียนการสอนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เราได้เรียนรู้ถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก อีกทั้งยังเป็นบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

วัยเด็กตอนกลาง (Middle Children) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 6-12 ปี ซึ่งตรงกับเด็กระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กมีการเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ เช่น สติปัญญา สังคม อารมณ์ เป็นต้น ลักษณะที่สำคัญของเด็กในวัยนี้คือ “การเตรียมตัว” เพื่อเป็นเด็กวัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถ รับผิดชอบตนเองในด้านต่างๆต่อไป (ศรีเรือน แก้วสังวาล, 2540: 261; พรรณี ช. เชนจิต, 2528)

เด็กในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (อายุประมาณ 9-12 ปี จัดอยู่ในขั้นเข้าสู่วัยรุ่น (Pre-adolescence) วัยนี้จะคาบเกี่ยวกับวัยรุ่นและวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าวมีลักษณะโดยสรุป ได้ดังนี้

พัฒนาการทางกาย เด็กในวัยนี้มีส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เด็กหญิงจะเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย เด็กในวัยนี้มีความสนใจในเรื่องเพศมากขึ้น และ

ถือว่าเป็นวัยที่มีสุขภาพดีที่สุด เด็กจะให้ความสนใจในเรื่องกีฬา การใช้กำลัง ชอบในการผจญภัย หรือต่อสู้

พัฒนาการทางอารมณ์ เนื่องจากจากการเปลี่ยนแปลงทางกายอย่างรวดเร็ว จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของเด็กด้วย เด็กวัยนี้สามารถยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ถือเป็นแนวปฏิบัติได้ เด็กเริ่มมองทุกอย่างอย่างมีเหตุผล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา รู้อะไรถูก รู้อะไรผิด รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น เด็กวัยนี้ควรได้รับการช่วยเหลือให้สามารถควบคุมอารมณ์และปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ มิฉะนั้นอาจกลายเป็นเด็กที่มีอารมณ์รุนแรงหรือเงี้ยวขี้มดได้

เด็กมีความต้องการเพิ่มขึ้นจากวัยเด็กตอนกลางหลายอย่างเช่น อาหาร การพักผ่อน และกีฬา ความเข้าใจในการเจริญเติบโตตามธรรมชาติและยังต้องการความรักความอบอุ่น การยกย่องจากผู้ใหญ่

พัฒนาการทางสังคม เด็กในวัยนี้ทั้งหญิงและชายจะเล่นกันน้อยลง เริ่มมีการเข้ากลุ่มแบ่งแยกเพศ ต้องการให้กลุ่มยอมรับตนเอง เริ่มปลีกตัวออกจากบุคคลในครอบครัวเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัว ชอบความเป็นอิสระ เด็กในวัยนี้จะเรียนรู้แก้ปัญหาจากประสบการณ์จากการเล่นและยึดการเล่นเป็นการระบายความเครียด เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นความต้องการของร่างกายและจิตใจ ผู้ใหญ่ควรหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับเด็ก เช่น เด็กชายวัย 10 ขวบ จะสนใจการเล่นเป็นทีมการเล่นกลางแจ้งที่มีกฎเกณฑ์ ใช้ความว่องไวโลดโผน ในเด็กหญิงชอบการครัวและการแสดงเกี่ยวกับเรื่องจริง กิจกรรมต่างๆ จึงนับว่าเป็นประโยชน์มากสำหรับเด็กในวัยนี้

พัฒนาการทางสติปัญญา เด็กวัยนี้มีความสามารถในการใช้เหตุผลมากขึ้น ความสามารถในการใช้คำพูดที่เป็นนามธรรมสูง สามารถเข้าใจความหมายต่างๆ ได้ดีขึ้น ความจำพัฒนาขึ้น และพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มักจะอยากรู้อยากเห็นในทุกเรื่อง แต่จะเป็นช่วงเวลาอันสั้น และจะตั้งความหวังกับผลสำเร็จของงานสูงมาก จึงควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรม จากง่ายไปยาก เพื่อให้ได้รู้ถึงความสามารถของตนเองได้

เด็กในวัยนี้จะสามารถควบคุมตัวเองได้มากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปัญหาของเด็กในวัยนี้ คือการเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น อาจเกิดไม่พร้อมกันอาจทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และสังคมเนื่องจากการปรับตัวไม่เหมาะสม จากสาเหตุดังกล่าวทำให้พบว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นการเรียนรู้ส่วนหนึ่งของเด็กวัยดังกล่าวที่จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงพัฒนาการทางศิลปะเด็กเนื่องจากลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กมีดังนี้

1. มีความสนใจสิ่งต่างๆ นานขึ้น
2. เริ่มพึ่งเหตุผลของผู้ใหญ่ และต้องการให้ผู้ใหญ่รับฟังเหตุผลของตน
3. การแก้ไขปัญหาเด็กมีความคิดความสามารถที่จะดำเนินการด้วยตนเองโดยการตัดสินใจจะอาศัยประสบการณ์และคิดอย่างไตร่ตรอง
4. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัยนี้ชอบแสวงหาความจริง และมักชอบถามเรื่องเกี่ยวกับตนเอง
5. ความสนใจในทักษะต้องการทำงานเพื่อหาความสามารถและประสบการณ์ใหม่
6. ความคิดคำนึง การเล่นสมมุติจะน้อยลง เริ่มสนใจปัญหาสังคมและโลกภายนอก ชอบอภิปรายและแสดงความคิดเห็นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เข้าใจเกี่ยวกับเวลา ความแม่นยำ สามารถลำดับวันเดือนปีได้ถูกต้อง (สุชา จันทร์เอม, 2541)

ทฤษฎีพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก

พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กนั้นได้มีการค้นคว้า ศึกษาและมีการนำมาเผยแพร่กันมานานหลายศตวรรษ โดยในส่วนของรายละเอียดได้ดังนี้

พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก หมายถึง ความเจริญงอกงามในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ซึ่งแบ่งออกได้หลายระดับด้วยกัน หรือหมายถึง การเจริญขึ้นตามขั้นของอายุ ในการประกอบกิจกรรมทางศิลปะ ให้สามารถใช้มือบังคับเครื่องมือไปในทางที่ต้องการและถูกต้องตามวิธีการอย่างง่ายๆ และค่อยๆ เริ่มยากขึ้นตามลำดับ พร้อมทั้งใช้ความคิดที่ตัวเองมีอยู่แสดงออกมาเป็นภาพตามความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง (สมสมร ภูประกร, 2531: 10)

ทฤษฎีพัฒนาการของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1982) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและเป็นรากฐาน ในการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กจากภาพที่เด็กจากภาพที่เด็กวาดและรวบรวมผลที่ได้โดยมีการแบ่งออกเป็นขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage)

ขั้นนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 2-4 ปี เด็กที่อยู่ในขั้นนี้ยังมองไม่เห็นว่าเป็นศิลปะ คืออะไร ยังใช้ความสนุกสนานในการเคลื่อนไหวร่างกาย ความสำคัญของขั้นนี้อยู่ที่กระบวนการมากกว่าความสำเร็จ เด็กยังไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของมือกับเครื่องมือได้ถูกต้อง เด็กแสดงออก

ด้วยการใช้มือป้ายหรือละเลงสิ่งที่ เลอะเทอะ โคลน น้ำ ฯลฯ หรือเด็กอาจขีดเป็นเส้นที่ขาดๆ วีนๆ ไม่เป็นรูปร่างอะไร ทั้งนี้ เด็กไม่อาจลากเส้นจากซ้ายไปขวา หรือจากบนลงล่าง เส้นต่างๆ จากการขีดเขียน ของเด็กแสดงให้เห็นถึง การเคลื่อนไหวที่ไม่มีการควบคุมทางร่างกายแต่การขีดเขียน จะไม่อยู่ในลักษณะเดิมตลอดไปจนถึงอายุ 4 ปี หากแต่มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

- 1.1 ขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบ (Disordered Scribbling) เป็นการขีดเขียนอย่างไม่มี ความหมาย เส้นที่ได้จึงยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากยังไม่สามารถ ควบคุมมือของตนได้ โดยเส้นที่เกิดขึ้นเกิดจากการเคลื่อนไหวของแขน การ ขีดเขียนนี้แม้จะไม่มี ความหมาย แต่เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก
- 1.2 ขีดเขียนแบบสามารถบังคับควบคุมทิศทางได้ (Circular Scribbling) ช่วงนี้ เด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของแขนได้ สามารถควบคุมการลาก เส้น โดยประสานตากับมือของเด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กัน เด็กเริ่มมีความ เชื่อมั่นในการลากเส้น เส้นที่เคยขีดเขียนอย่างไร้ความหมายเริ่มเปลี่ยนเป็นเส้น ไค้งวนซ้าๆ ในลักษณะเดิม ทั้งในแนวตั้ง และแนวนอน
- 1.3 ขีดเขียนแบบตั้งชื่อ(Nameing Scribbling) เด็กวัยนี้จะเริ่มเล่าเรื่อง อธิบายใน สิ่งที่ตนกำลังขีดเขียน เด็กสามารถสื่อความคิดของตนออกมาเป็นภาษาได้ และมีการกำหนดชื่อของสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้น แม้ว่าจะไม่เป็นภาพจะไม่เป็น รูปร่างอย่างที่เด็กอธิบายก็ตาม โดยพัฒนาการของเด็กจะเริ่มมีการเปลี่ยน แปลงจาก การนึกคิดในการเคลื่อนไหว (Kinesthetic Thinking) มาเป็น ความคิดคำนึง (Imaginative Thinking) ที่เกี่ยวกับภาพโดยสมบูรณ์

2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว(The Preschematic Stage)

เด็กจะมีอายุประมาณ 4-7 ปี เป็นขั้นที่ต่อการเขียนภาพในขั้นขีดเขียนหรือสร้างให้ ปราบกฎภาพและรูปร่าง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาพที่ตนเขียนกับของจริงในโลกภายนอก ซึ่งจะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตามขั้นอายุและวุฒิภาวะของเด็ก

การวาดรูปคนเขียนวงกลมเป็นสัญลักษณ์ของหัว มีเส้นยาวเป็นแขนขาในระยะต้น, การใช้ ช่องไฟไม่มีระเบียบ เด็กไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ สิ่ง que เด็กเขียนลงในภาพจึงกระจัด กระจายไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน, การใช้สี เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ การใช้สียังไม่มีการ เกี่ยวโยงใดๆ ระหว่างสีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีของวัตถุที่เด็กเห็นจริง, การออกแบบ เด็กยังไม่เข้าใจการออกแบบจึงไม่มีการออกแบบในขั้นนี้

3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว (The Schematic Stage)

เด็กชั้นนี้มีอายุประมาณ 7-9 ปี เด็กจะมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนอื่นอันเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของการใช้ช่องไฟ เด็กจะเข้าใจว่าภาพของตนควรจะอยู่ที่ใดมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด ทำให้เด็กแสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า เส้นฐาน (Base Line)

การเขียนเส้นฐานนั้นเป็นสากลถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก เช่นเดียวกับการวิ่งหรือกระโดด นอกจากนี้เด็กยังมักเขียนภาพที่เรียกว่า ภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-Ray), ภาพแบบพับกลาง เนื่องจากเด็กยังเห็นตนเองมีความสำคัญอยู่ จึงถือตนเองเป็นศูนย์กลางและสัมพันธ์สิ่งต่างๆ เข้ากับตน (Egocentric) สำหรับการใช้สี เด็กค้นพบเองตามธรรมชาติว่าความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุไม่ใช้การเลือกตามอารมณ์ แต่เป็นสิ่งที่เห็นจริง

4. ขั้นเริ่มเขียนรูปร่างอย่างของจริง (Drawing Realism)

เด็กในชั้นนี้มีอายุประมาณ 9-12 ปี การเขียนรูปร่างอย่างของจริงนี้มีได้หมายถึงการวาดรูปจากสิ่งที่เห็นของจริงโดยตรง แต่หมายถึงการวาดรูปจากประสบการณ์ ที่ผู้วาดมีต่อสิ่งใด โดยเฉพาะเด็กในระยะนี้สนใจแต่ในหมู่เพื่อนเพศเดียวกัน และต้องการความเป็นอิสระ

การเขียนภาพมีการเน้นถึงเครื่องแต่งกายเช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ เด็กเริ่มมีการใช้เส้นอื่นๆเข้ามาช่วยในการแสดงออกสัมพันธ์กับธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงในระยะนี้ค่อนข้างฉับพลัน และมักจะจัดระยะของวัตถุในภาพวาดของคนให้สัมพันธ์กันไม่ได้ หากขาดความร่วมมือจากครู

การวาดรูปคน เด็กจะรับรู้ถึงความรู้สึกในรายละเอียดแต่ไม่รู้สึกในเรื่องของอวกาศปฏิกิริยาการแสดงรูปร่างลักษณะมนุษย์ในภาพวาดของเด็กช่วงนี้มีลักษณะแข็งกระด้างเกินกว่าความเป็นจริงมาก การใช้ช่องไฟเด็กเริ่มพบว่าภาพพื้นราบ (Plane) มีความหมายและความสำคัญมากกว่าเส้นฐาน แต่เด็กยังไม่รู้จักเส้นระดับ ความคิดรวบยอดในเรื่องเหล่านี้เป็นขั้นแรกของพัฒนาการทางการรับรู้ ทางจักขุประสาท ซึ่งนำไปสู่การวาดภาพสามมิติต่อไป

การจัดระยะวัตถุให้มีความสัมพันธ์กัน และทัศนคติที่ถือตนเป็นใหญ่เป็นสิ่งสำคัญในระยะนี้ การใช้สีของเด็กเริ่มเปลี่ยนจากการใช้สีวัตถุแบบแข็งกระด้าง มาเป็นการใช้สีเด็กจะไม่เลือกใช้สีสดๆเพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะเริ่มรู้จักการใช้สีให้ที่มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตน หรือตามสภาพวัตถุจริง

5. ขั้นการวาดภาพเลียนแบบ (The Pseudo-Naturalistic Stage)

ชั้นนี้เด็กมีอายุประมาณ 12-14 ปี เป็นระยะที่เข้าสู่วัยรุ่น จะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกันโดยแบ่งเป็นสองพวก คือ

- เด็กพวกทำตามเห็น (Visually minded)

เด็กพวกนี้มีการกระทำทางการสร้างสรรค์ทางจักษุสัมผัส ช่วงสังเกต เอาใจใส่ในความแตกต่างของสี แสงและเงา ตลอดจนระยะใกล้ไกล ชอบเขียนภาพแสดงสิ่งแวดล้อม โดยเขียนในแบบที่ตนเป็นผู้ดูงานของตน และเขียนภาพคนได้ใกล้เคียงความจริง เช่นเสื้อผ้ามีรอยยับย่นตามท่าทางของผู้สวมใส่ในอิริยาบถต่างๆ การใช้ช่องไฟ เด็กเริ่มรู้จักเส้นระดับและแสดงระยะใกล้ไกล

- เด็กพวกทำตามคิด (Non-visually minded)

เด็กพวกนี้ถือว่าความรู้สึกนึกคิดของเขามีความสำคัญในการแสดงออกเป็นอย่างไร งานมีความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ รู้สึกว่าตนเองเป็นนักแสดงออก (Expressionist) เขียนภาพโดยการนำเอาตัวเองเข้าไปอยู่ร่วมในภาพ ชอบเขียนภาพเกี่ยวกับตนเองและความรู้สึกของร่างกายมากกว่าลักษณะภายนอกที่มองเห็น การใช้ช่องไฟเด็กเห็นความสำคัญของการแสดงออกของตน เด็กมีพัฒนาการเกี่ยวกับระยะระหว่างวัตถุได้ดีขึ้น จึงสามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะวัตถุในภาพได้ การใช้สีของเด็ก เด็กใช้สีตามความรู้สึกนึกคิดของตน จึงทำให้ สีสัมพันธ์กับเรื่องที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติจะเห็นได้ว่าการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของเด็กและอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

6. ขั้นการตัดสินใจ (Adolescent Art in the High School)

เด็กที่อยู่ในวัยนี้จะมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 14-17 ปี การเรียนการสอนศิลปะในวัยนี้เป็นช่วงที่มีความหมายสำหรับเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าก่อนหน้านั้นศิลปะเป็นเพียงกิจกรรมที่หลอหลอมพัฒนาบุคลิกภาพหรือเพื่อการแสดงออกทางธรรมชาติเท่านั้น แต่เมื่อถึงวัยนี้การสร้างสรรค์ผลงานจะต้องมีเป้าหมายและมีเหตุผลมากขึ้น เด็กเหล่านี้อาจค้นพบแล้วว่าตนมีความชอบความถนัดที่จะต้องการทำงานเกี่ยวกับด้านศิลปะ

ดังนั้นครูต้องช่วยในการส่งเสริมพัฒนาทักษะและควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกซึ่งอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อารมณ์และทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย สอดคล้องกับกันแนวทางในการกำหนดขั้นพัฒนาการทางการสร้างสรรค์ของเด็กที่ได้แบ่งตามระดับอายุและพิจารณาตามการแสดงออกทางศิลปะของเดอ ฟรานซิสโก (1958) ที่แบ่งออกเป็น 5 ขั้นดังนี้

1. ขั้นใช้มือ (Manipulative Stage)
2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Pherymbolic Stage)
3. ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic Stage)
4. ขั้นเริ่มต้นของจริง (Stage of Inceptive Realism)
5. ขั้นวิเคราะห์ของจริง (Stage of Analytical Realism)

การพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้น จินตนาการของเด็กเป็นส่วนหนึ่งซึ่งสามารถบ่งบอกได้ถึงพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กได้อีกทางหนึ่ง โดยในส่วนตัวดังกล่าว กริฟฟิธส์ (Griffiths, 1945 อ้างถึงในอารี พันธุ์มณี, 2540: 49-50) และประเทิน มหาจันทร์ (2531:117) ได้แบ่งระยะของจินตนาการที่แสดงออกทางการวาดภาพ ที่สามารถสรุปได้เป็น 11 ขั้นดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่ขีดเขียนซึ่งยังไม่สามารถแยกความแตกต่างได้

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เขียนรูปทรงเรขาคณิตหยาบๆ ส่วนมากเป็นวงกลม สีที่เหลื่อมพร้อมทั้งให้ชื่อด้วย เช่น ประตู หน้าต่าง แอปเปิ้ล เป็นต้น

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่วาดรูปสิ่งของโดยการใช้เส้น และสีที่เหลื่อม หรือวงกลมเท่านั้น

ระยะที่ 4 เป็นระยะที่วาดภาพโดยใช้วงกลมและเส้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเป็นเค้าโครงของมนุษย์

ระยะที่ 5 เป็นระยะที่ตั้งชื่อภาพที่ตนเองเขียนขึ้นเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่ต่อเนื่องกันไป

ระยะที่ 6 เป็นระยะที่ตั้งใจเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ในช่วงเวลาหนึ่ง งานที่วาดเด่นชัดขึ้นกล้าแสดงออก มีความเอาใจใส่มากขึ้นและมีรายละเอียด

ระยะที่ 7 เป็นระยะการวาดภาพต่อเนื่องกัน แต่ความสัมพันธ์ของภาพชัดเจนขึ้น และสามารถดูออกและเข้าใจได้

ระยะที่ 8 เป็นระยะวาดภาพสังเคราะห์บางส่วน แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาพ

ระยะที่ 9 เป็นระยะที่วาดภาพบริสุทธิ์เพียงภาพเดียว

ระยะที่ 10 เป็นระยะที่วาดภาพผสมกันหลายๆ ภาพ

ระยะที่ 11 เป็นระยะพัฒนาการการวาดภาพเป็นชุดๆ ต่างกัน

จากการศึกษาในส่วนของขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และจินตนาการทางการวาดภาพของเด็ก จะพบว่า การเขียนภาพของเด็กส่วนมากแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะนิสัยทางการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก ซึ่งในแนวคิดดังกล่าว วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1953) และพีระพงษ์ กุลพิศาล (2536) ได้ให้แนวความคิดที่สอดคล้องกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ลักษณะนิสัยในการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก

1. ประเภทแสดงออกตามที่เห็น (Visual Type) เป็นการแสดงออกซึ่งติดต่อผ่านการสังเกตทางการเห็น ซึ่งรวบรวมการเลียนแบบทางการรับรู้อย่างไม่มีการเลือกของเด็ก โดยความประทับใจในการเห็นบางส่วนถูกรวบรวมออกมาเป็นจินตนาการ การเห็นที่อยู่ภายในใจของ

เด็กแต่ละคนสามารถวิเคราะห์ถึงลักษณะเฉพาะทางรูปร่างและโครงสร้างของวัตถุที่แสดงออกมาตามอิทธิพลของแสงเงา สี บรรยากาศและ ระยะเวลาสำหรับเด็ก ความยุ่งยากและความเปลี่ยนแปลง เป็นประสบการณ์ที่ให้ความตื่นเต้นและให้ความพอใจภาพวาดประเภทนี้จึงมีลักษณะเหมือนจริง

2. ประเภทแสดงออกตามความรู้สึก (Haptic Type) คือการที่เด็กถ่ายทอดโลกที่อยู่ภายในตัวของเขาออกมาเป็นภาพ เด็กจะทำตามความรู้สึกของตนเองโดยไม่สนใจความเป็นจริง เด็กจะใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปในการวาด เมื่อสนใจในส่วนใดก็จะแสดงความรู้สึกในส่วนนั้น และตัดทอนสิ่งที่รู้สึกว่าจะไม่สำคัญออกไป ความประทับใจจากการสัมผัส รส กลิ่น น้ำหนัก อุณหภูมิ และประสบการณ์ทั้งหมด ของเด็กไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขนาดและรูปร่างของสิ่งของแต่ละสิ่งมีความเป็นอัตโนมัติ การคิดมีความสัมพันธ์กับรายละเอียดที่ตั้งอยู่บนอารมณ์เป็นสำคัญ เด็กที่มีการแสดงออกประเภทนี้มีความสุขกับพื้นผิวและความรู้สึก ถึงความน่าเพลิดเพลินถึงวัสดุต่างๆ ด้วยมือ โดยไม่ทดลองพยายามแปลพื้นผิวเหล่านั้นไปสู่ภาพลักษณ์ทางการเห็น ศิลปะที่ได้จึงเต็มไปด้วยการคิดฝันและมีลักษณะเกินความจริงหรือไม่เหมือนจริง

นอกจากพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวัยของเด็กแล้วยังพบว่าสิ่งแวดล้อม รอบๆ ตัวเด็กนี้มีอิทธิพลส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็ก ดังที่ ไฮโลวิทซ์, หลุยส์ และลูว์กาและประเทิน มหาซันท์ ได้กล่าวถึง ลักษณะภาพวาดของเด็กที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กโดยแบ่งเป็น 4 แบบดังนี้

1. ภาพวาดตามความสนใจ เด็กจะวาดตามความคิดของเขาเอง
2. วาดตามอิสระ โดยกำหนดตามหัวเรื่องให้เด็กคิดสิ่งที่จะวาดเอง
3. วาดภาพจากของจริง โดยเด็กจะวาดภาพตามแบบที่กำหนดให้
4. วาดจากตัวอย่างที่ให้ เด็กจะวาดตามตัวอย่างที่กำหนดให้ทุกประการ

(ประเทิน มหาซันท์, 2531: 117)

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่า วัย, จินตนาการ, ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างมีอิทธิพล ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก โดยเฉพาะด้านศิลปะศึกษา อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเด็กไปในทิศทางต่างๆ ต่อไปในอนาคต

เด็กช่วงก่อนวัยรุ่น (Preadolescent)

เด็กประถมศึกษาปีที่ 4-6 การพัฒนาการทางการรับรู้ทางศิลปะและสังคมรอบตัวเด็กที่เริ่มเปลี่ยนไปพร้อมกันกับวัยของเด็ก ซึ่งในส่วนพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยรวมนั้น แชนปแมน (Chapman, 1978: 186-190) ได้กล่าวไว้ โดยสรุปได้ดังนี้

เด็กในวัยดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นช่วงระยะที่เห็นลักษณะแตกต่างได้เด่นชัดระหว่างช่วงวัยเด็กตอนต้นและเด็กวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เริ่มได้รับอิสระเสรีจากผู้ปกครอง และได้รับความไว้วางใจจากครูเพิ่มขึ้น โดยเริ่มรู้จักในการตัดสินใจด้วยตัวของเขาเองและร่วมกันตัดสินใจกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน พฤติกรรมแสดงออกทางศิลปะของเด็กในวัยดังกล่าวส่วนมากมักจะเป็นการวาดภาพโดยให้รายละเอียดของภาพ, เส้นออกราว ซึ่งมาจากประสบการณ์ของตนหรือสิ่งที่ตนพบเห็นในชีวิตประจำวันหรือตามสภาพสังคมหรือวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่ นอกเสียจากว่าเด็กจะได้รับการฝึกฝนมาเป็นพิเศษ .

การที่ได้รับการปลูกฝังแบบอย่างมาตามบทบาท สถานะที่ถูกกำหนดไว้ในสังคม จึงมีส่วนทำให้เด็กชายมีความสนใจในเครื่องยนต์ กลไก และวีรบุรุษ สำหรับเด็กหญิง ก็จะชื่นชอบในการวาดภาพวิว ดอกไม้ และความสวยงาม เด็กบางคนเริ่มรู้จักการวางแผนการทำงานของตนไว้ล่วงหน้า โดยมีการวาดรายละเอียดจากส่วนใหญ่มหาส่วนย่อย รู้จักการแก้ปัญหาเรื่องการจัดองค์ประกอบภายในภาพโดยคำนึงถึงเรื่องระยะห่างและช่องว่าง มีการใช้ภาพ X-Ray และมีเส้นฐานมากมาย ในเด็กประถมศึกษาปีที่ 6 จะเริ่มมีการวาดภาพทับซ้อนกันได้ มีการทำภาพให้เล็กลงเมื่อภาพอยู่ในระยะไกล ในลักษณะของภาพแสดงมิติ (Perspective) และการสร้างบรรยากาศของภาพเพื่อผลทางการลวงตา

การเลือกใช้สีของเด็ก เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาทฤษฎีการผสมสีจะทำให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กจะเริ่มสนใจในเรื่องของแสงเงา และการสร้างอารมณ์ของภาพโดยการใช้สี เส้น และพื้นผิวได้ รู้จักการใช้เส้นเฉียงในการแสดงการเคลื่อนไหวของภาพ เริ่มมีความถูกต้องในส่วนของความสัมพันธ์ด้านขนาด และสัดส่วน แต่เด็กวัยนี้ยังคงนิยมวาดภาพในลักษณะใหญ่และเล็กเกินความเป็นจริง อีกทั้งนิยมวาดภาพที่มีรายละเอียดซับซ้อนในเส้นขอบรอบนอก (Outer contour) อีกด้วย

ความสนใจในสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่แสดงออกมาในงานศิลปะของเด็กนั้น เมื่อเริ่มเข้าระดับชั้นประถมปีที่ 4 เด็กจำนวนมากนั้นยังให้ความสนใจอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างตนเช่น นก, ปลา, ม้า, กีฬา, รถ, เครื่องบิน เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับการให้รายละเอียดในจินตนาการของตน และในเด็กระดับชั้นสูงขึ้น ส่วนมากจะให้ความสนใจ หลงใหลในสิ่งแปลกประหลาด, ความลึกลับมหัศจรรย์, เรื่องแนววิทยาศาสตร์, ประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องไดโนเสาร์ ซึ่งบ่อยครั้งที่เรา

จะพบการจินตนาการในการทำงานของเด็กที่มีลักษณะเป็นผลงานล้อเลียน ตลกขบขัน หรือน่าสะพรึงกลัว สิ่งดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในศิลปะของเด็กในวัยดังกล่าว

ช่วง"วิกฤติของความเชื่อมั่น" (crisis of confidence) ในการแสดงออกของเด็ก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กวัยประถมศึกษาตอนปลาย เพราะว่าเป็นวัยที่เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์มากกว่าในเด็กประถมตอนต้น พวกเขาจะเริ่มรู้จักการตัดสินใจเช่น ดีหรือไม่ดี และรับรู้ได้ถึงความสามารถทางศิลปะของตนเองว่าเป็นอย่างไร และพฤติกรรมที่พบในการขาดความเชื่อมั่นเห็นได้จาก การเลิกทำงานเดิมและทำอันใหม่, ไม่มีความก้าวหน้าในการทำงาน, การลอกเลียนแบบ, การเลิกทำงานกลางคัน โดยมากพฤติกรรมดังกล่าวจะต่อเนื่องไปถึงระดับมัธยม หากว่าเด็กยังไม่รู้สึกว่าคุณมีความก้าวหน้าทางศิลปะ ความเชื่อมั่นของเด็กในการสร้างสรรค์งานศิลปะจากประสบการณ์ของเด็กบางคนนั้น เกิดขึ้นเมื่อพวกเขามีทักษะ แนวคิดที่ทำได้ดีในการสร้างผลงานของตน ในส่วนดังกล่าว แชปแมน (Chapman, 1978) ได้เสนอว่า การสังเกตเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นและเอาชนะความบกพร่องในส่วนดังกล่าว โดยการได้รับรู้และเข้าใจจากสิ่งนั้นโดยตรง การที่ครูให้หัวข้อนักเรียนในวาดภาพจากกรสังเกตจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ น่าจะเป็นส่วนช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตในรายละเอียดและช่วยในการสร้างสรรค์งานให้เป็นที่น่าพอใจมากขึ้น จะพบได้ว่าเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางศิลปะของเด็กด้วย จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพยายามที่จะทำการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในวัยดังกล่าวให้มากขึ้น และจากการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องของผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบถึงแนวการเปลี่ยนแปลงทางด้านการวาดภาพของเด็ก ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็ก

จากการศึกษาขั้นพัฒนาการทางด้านศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (1987) จะพบได้ว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กขึ้นได้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวุฒิภาวะและวัยของเด็ก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้ประเด็นทางพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กมีข้อมูลเพิ่มเติมและมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น ผลมาจากการค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยนักจิตวิทยาพัฒนาการปัจจุบัน (Developmental Psychology) ที่ได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กทำให้เกิดแนวทฤษฎีเปลี่ยนแปลงละเอียดขึ้นกว่าเดิม

เดวิด เฮนรี เฟลด์แมน (David Henry Feldman) ได้ทำการเสนอผลงานข้อมูลที่ได้ค้นพบในด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ที่ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากทฤษฎีของเพียเจต์เดิมออกไป ที่ได้จัดว่าเป็นกลุ่มนักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มใหม่ (NonUniversalist)

เฟลด์แมน กล่าวถึง จิตวิทยาพัฒนาการแบบ NonUniversal นี้ว่า นักจิตวิทยาในกลุ่มดังกล่าวมีแนวคิดที่เชื่อว่าคนรอบตัวเด็กมีส่วนร่วมจากในการพัฒนาเด็กประกอบกับ ความเอาใจใส่พยายามในตัวของเด็กเองนั้นจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งพวกเขาเชื่อว่า ภูมิหลัง ประสบการณ์ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กได้ทั้งสิ้น

ข้อมูลที่ได้จากนักจิตวิทยาพัฒนาการแบบไม่ครอบจักรวาลนี้ได้ช่วยสนับสนุนถึงความสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะอย่างเป็นระบบแบบหลักสูตรศิลปศึกษาแบบ DBAE ที่พยายามพัฒนามาตั้งแต่ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 เฟลด์แมน (Feldman, 1987: 247-252) มีความเห็นว่าจิตวิทยาพัฒนาการแบบใหม่ (NonUniversal) นั้นจะช่วยในด้านพัฒนาการทางความคิดของเด็กให้ดีกว่าแนวทฤษฎีแบบเดิม (Universal) ที่มีอยู่โดยคิดว่าจากสิ่งที่พวกเขาค้นพบจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology) ช่วงหลังนี้สามารถนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนในการค้นคว้างานวิจัยทางด้านศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี

ในด้านของหลักสูตร DBAE เชื่อว่าศิลปะปฏิบัติ (Art Production) จะเป็นส่วนช่วยนำเด็กไปสู่การเรียนรู้แกนอีก 3 แกน คือประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ได้อันจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในศิลปะเพิ่มขึ้นและจะมีผลต่อวิชาศิลปศึกษา โดยสิ่งแวดล้อมและคนรอบตัวเด็กจะมีส่วนช่วยต่อการรับรู้ของเด็ก ซึ่งต่างผิดไปจากแนวความเชื่อแบบเดิมแบบแนวหลักสูตรของปรัชญาพัฒนาการ ที่เชื่อว่าการพัฒนาการในตัวของเด็กเป็นการพัฒนาการที่บริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติที่ผู้ใหญ่ไม่ควรเข้าไปยุ่งวุ่นวาย กับการเจริญเติบโตทางพัฒนาการในส่วนดังกล่าว ดังนั้นนักวิจัยกลุ่มดังกล่าวจึงได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวางแผนในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก เพราะเขาเชื่อว่าการพัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับ การวางแผนอย่างจริงจังโดยความรู้นั้นต้องมีขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยต่างๆ ด้วย และจากสิ่งที่พบนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากการค้นคว้าวิจัยอีกมากที่ค้นพบว่าสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเด็กล้วนแต่มีอิทธิพลต่อความรู้ของเด็กซึ่งมิใช่จะมาแต่จากภายในตัวของเด็กเองเพียงอย่างเดียว จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พบว่าการเรียนการสอนเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เราทราบถึงแนวทางในการหาวิธีการที่เหมาะสม ในการพัฒนาเด็กทางด้านศิลปศึกษาด้วยโดยกลุ่มนักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มดังกล่าว (Non-Universalist) ยังชี้แจงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่ค้นพบอีกสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยกล่าวว่า พัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญงอกเงยตามวัยที่สูงขึ้นของเด็กตลอดไป เพราะเด็กจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เกิดพัฒนาการถอยหลัง (withdraw) กล่าวคือการในขณะที่มีพัฒนาการด้านหนึ่งสูงขึ้นพัฒนาการในบางด้านอาจต่ำลงไปแบบสวนทาง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นกระบวนการของพัฒนาการทางด้านการวาดภาพของเด็กช่วงอายุ 7-13 ปี ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เป็นลำดับขั้นซึ่งช่วงปรับเปลี่ยนพัฒนาการดังกล่าวที่เรียกว่า “ช่วงต่อระหว่างพัฒนาการ” (Transition) นั้นจัดเป็นระยะระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการ เป็นช่วงที่สับสนวุ่นวายในระบบเครือข่ายด้านความคิดในการ วาดภาพของเด็กด้วยซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการ โดยการปรับเปลี่ยนพัฒนาการที่อยู่ระหว่างระยะนั้นจะดึงเด็กให้เกิดพัฒนาการที่ถอยลง

พัฒนาการทางการวาดภาพเด็กลักษณะ U-Shaped

การ์ดเนอร์ (Gardner, 1982 cited in Feldman, 1987) ได้ทำการศึกษาศึกษาการวาดภาพของเด็ก โดยพบว่าช่วงเวลาของเด็กแสดงออกอย่างมั่นใจ โดยแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดที่ออกมาจากภายในตัวเด็กเอง ที่เรียกได้ว่าเป็นลักษณะการแสดงออกที่ชื่อและบริสุทธิ์ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531:193) ซึ่งจะมีอยู่เพียงระหว่างช่วงอายุ 2-8 ปี หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย วัย 5 ขวบนั้นถือได้ว่าเป็น “ช่วงวัยทองของการสร้างสรรคงานศิลปะ” เนื่องจากว่าการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการสูง มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะแสดงออกเห็นได้จากความมั่นใจในการวาดภาพที่เทียบได้ดั่งศิลปิน (Gardner, 1982 cited in Feldman, 1987) แต่หลังจากอายุ 8-10ปี สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อภาพวาดของเด็กมากขึ้น และส่วนที่สำคัญเนื่องมาจากพัฒนาการด้านระบบสมองของเด็กเองที่มีการพัฒนาเปลี่ยนไปตามวัย สภาพแวดล้อมและโอกาส (Barrett and Linght, 1976; Wilson and Wilson, 1977 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541)

จากการศึกษาค้นคว้าดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เดวิส (Davis, 1997) ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องในเรื่องดังกล่าวและพบว่าการพัฒนาการด้านสุนทรียะของเด็กที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะโค้งรูปตัวยูนั้ ในส่วนของพัฒนาการของเด็กนั้นจะพบว่า เด็กที่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 5 ปีนั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะอยู่ในช่วง”ตำแหน่งสูงที่สุดของโค้ง “รูปตัวยู” (ภาพที่ภาคผนวก) ที่เทียบได้กับ ศิลปินและจะลดต่ำลง โดยในช่วงวัยเด็กตอนกลางหรือช่วงอายุประมาณ 8-11ปี พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะลงมาอยู่ใน”ส่วนต่ำที่สุดของตัวยู” หากว่าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องในช่วงดังกล่าว จะส่งผลให้การพัฒนาการของเด็กเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นลักษณะคล้าย รูปตัวแอล “L” ซึ่งจะพบได้ว่า ผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เป็นศิลปินหรือที่ไม่ได้มีความถนัดทางด้านศิลปะนั้นลักษณะการวาดก็ไม่ต่างไปจากเด็กวัยดังกล่าว

สรุปได้ว่าหากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวมิได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้านการวาดภาพ และด้านสุนทรียะในช่วงวัยดังกล่าวแล้วนั้นความสามารถของพวกเขา ก็จะคงที่ยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ในที่สุดแม้กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

มาร์เรียลา โทว่า (Tovar, 1981) ได้กล่าวเสริมในส่วนดังกล่าวว่าการวาดภาพอย่างเฉียบขาดด้วยความมั่นใจของเด็กในช่วงเวลานี้นั้นจะเริ่มลดลง เนื่องจากเด็กเริ่มเอาใจใส่ระมัดระวังในเรื่องของรายละเอียดในการวาดภาพมากขึ้น รู้จักเปรียบเทียบระหว่างภาพวาดของตนกับของคนอื่น จึงทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เด็กบางกลุ่มที่ไม่มีความสนใจในศิลปะวาดภาพไปในที่สุด นอกจากนี้เด็กจะได้รับการสอนหรือ ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องก็จะมีส่วนทำให้พัฒนาการทางศิลปะของเด็กกลับเพิ่มขึ้นได้อีกครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาพวาดของผู้ใหญ่ที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องก็ไม่ได้แตกต่างไปจากภาพวาดของเด็กโตที่ขาดการฝึกฝน การที่เด็กวัยนี้ขาดการฝึกฝนในด้านศิลปะนั้นส่วนหนึ่งเนื่องจากเด็กส่วนใหญ่จะถูกส่งเสริมในด้านของทักษะ เรียนรู้ในพัฒนาการด้านอื่นๆ มากขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเรียนระดับสูงต่อไป เช่นด้านภาษาและคำนวณที่มีผลทำให้ศิลปะถูกลดคุณค่าลง (Habbard, 1982: 146) ที่มีส่วนทำให้พัฒนาการทางศิลปะถดถอยตามไปด้วย และมีความสอดคล้องกับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ ดังที่ อารี พันธุ์มณี (2540: 47-48) ได้ทำการรวบรวมและสรุปผลการศึกษาต่างประเทศเกี่ยวกับแนวโน้มและพัฒนาการทางด้านศิลปะกับความคิดสร้างสรรค์ดังเช่น

ลัลลีและลาบรันท์ (Lally and La Brant) รายงานเกี่ยวกับความสนใจในศิลปะของเด็กที่มีแนวโน้มที่จะลดลงทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับกลางๆ จนสูงขึ้นไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยเขากล่าวว่าการลดลงแบบนี้มักเกิดขึ้นได้จากโรงเรียนที่มีการสอนแบบเก่า

วิลต์ (Wilt) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ว่าในช่วงการรวมกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันนั้น เด็กจะต้องปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อนและสังคม ทำให้ความคิดอิสระหยุดชะงัก ซึ่งจะอยู่ในช่วงประถมศึกษาปีที่ 4 เพราะขณะนั้นสังคมเริ่มเน้นบทบาทระหว่างเพศอย่างชัดเจน ดังนั้นในเด็กส่วนใหญ่พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จะไม่พัฒนาขึ้นแต่จะเลือนหายยกเว้นบางคนเท่านั้น

ผลการศึกษาของมินนิโซตา (Minnesota Studies) ได้ศึกษาพบว่าพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะสูงขึ้นจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และจะเริ่มลดลงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 และจะเริ่มพัฒนาการต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พอถึงช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะกลับลดน้อยลงและจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

การศึกษาของซันลิเวน (Sullivan) ได้กล่าวในเรื่องพัฒนาการเด็กว่า ช่วงอายุที่เด็กเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เด็กต้องพัฒนาทักษะหลายๆ ด้าน ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

ของสังคมทำให้เด็กมีความไม่เป็นอิสระแก่ตน ดังนั้น เด็กจึงกลัวการไม่ได้รับการยอมรับทางสังคม มีความกังวลในเรื่องต่างๆ เกิดความเครียดจึงทำให้ไม่สามารถคิดสร้างสรรค์ได้

การวิจัยของทอแรนส์ (Torrance) ชี้ว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ความเจริญทางด้านความคิดสร้างสรรค์พัฒนาไปตามลำดับ แต่จะมาลดลงอย่างเห็นได้ชัดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และในการวิจัยยังพบอีกว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม กลุ่มอเมริกันผิวขาว ความคิดสร้างสรรค์จะมีในเด็กประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 แต่จะเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเด็กขึ้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และการลดลงเช่นนี้ไม่มีในเยอรมัน ซามัวหรือ ออสเตรเลีย และมีข้อสังเกตพบว่าการลดลงเกิดจากสภาพแวดล้อมจากทางโรงเรียน เพื่อนร่วมชั้นการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน และรวมถึงกฎเกณฑ์ภายในโรงเรียน (ฮารี พันธมณี, 2540: 57-58)

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการที่อิสระของเด็กที่มีในพัฒนาการ การแสดงออกทางความคิดของเด็กนั้นที่พบมากกับเด็กในระดับชั้นอนุบาลจนกระทั่งประถมศึกษาตอนต้นและจะเริ่มลดลงในช่วงประถมศึกษาตอนปลายเนื่องจากเด็กเริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง ต้องการเข้าอยู่ร่วมกับคนในสังคม อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางที่เกิดขึ้นทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีอิทธิพลส่งผลต่อการแสดงออกทางความคิดของเด็กในช่วงวัยดังกล่าว และการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะมีแนวโน้มดีขึ้นหลังจากเด็กอยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้นหากเด็กได้รับการส่งเสริมที่ดีและถูกต้องสอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่เป็นแบบ U-Shaped ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น

การ์ตเนอร์ (1980) และ อาร์มไฮม์ (1969) ได้ให้ทัศนะเสริมเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้ศึกษาค้นพบเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กวัยโดยกล่าวว่า ภาพวาดของเด็กโตนั้นมีความเหมือนจริงมากขึ้น การนำความรู้สึกไปสู่การแสดงออกด้วยตัวของเด็กเอง บางทีอาจจะเป็นเพราะการแสดงออกทางความรู้สึกของเด็กไม่เป็นที่พอใจ ซึ่งนานครั้งที่จะได้รับการรายงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ และเนื่องจากการวาดภาพของเด็กโตไม่ได้รับการให้ความสำคัญมากนัก ผลจากการละเลยจุดนี้เอง จึงทำให้มีการใช้ภาษาเข้ามาแทนที่ (อรอนงค์ ฤทธิธำชัย, 2538)

ปัจจุบันแนวคิดทางด้านพัฒนาการทางความคิดของเด็กเปลี่ยนไป ดังที่นักวิจัยหลายท่าน เชื่อว่าอิทธิพลและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กเช่น ครู ผู้ปกครอง โรงเรียนล้วนส่งผลให้พัฒนาการของเด็กเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งทางลบและทางบวก อิทธิพลที่มีแสดงการแสดงออกทางภาพวาดของเด็กส่วนหนึ่งมาจากแนวทางในการสอนของครู โดยการเรียนการสอนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้ดีขึ้นได้

จิตวิทยาการวาดภาพ

การวาดภาพของเด็กนั้นเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคนภาพเป็นเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้และกลไก โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขั้นต้นง่ายๆ ก่อน โดยที่การแสดงออกของการวาดภาพมีความสำคัญน้อยมาก แต่การสร้างมโนทัศน์และการสื่อสารมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมโนทัศน์เริ่มถูกจำกัดความหมายและถูกบังคับด้วยการรับรู้ทางสายตาแล้ว รูปที่เด็กวาดก็เริ่มมีความเด็ดขาดและแบ่งเป็นจำพวกได้มากขึ้นด้วย จนกระทั่งความคิดของเด็กเหล่านั้นพุ่งชนเกินขีดความสามารถของเขา เด็กก็จะเริ่มใช้วิจารณญาณของตนเองเข้ามาแทรก ในการวาดภาพที่ค่อนข้างยากเด็กต้องการฟังสิ่งที่มองเห็นด้วยตามากขึ้น ทำให้เขาพยายามวาดภาพให้สำเร็จโดยใช้การทดลองหรือการเลียนแบบจากภาพถ่ายและภาพวาด

ภาพวาดกลายเป็นการแสดงออกทางสุนทรียะสำหรับเด็กโต วัยรุ่น และผู้ใหญ่ ในเด็กที่เล็กกว่าก็สร้างมโนทัศน์ทางสุนทรียะที่เป็นนามธรรม แต่เป็นเพียงระดับมโนทัศน์ขั้นต้นเท่านั้น และในเด็กเล็กๆ ภาพวาดก็แสดงถึงความชอบหรือความรู้สึกเช่นกัน แต่เป็นระดับการแสดงออกตามลำดับพัฒนาการเท่านั้น สำหรับเด็กที่โตกว่าและวัยรุ่น สามารถใช้เทคนิค คติกิจกรรมในรูปของค่านิยมเพิ่มเข้าไปกับภาพที่เห็นจริงได้ด้วย โดยทั่วไปเด็กจะหยุดการวาดภาพโดยธรรมชาติประมาณอายุ 12 ถึง 14 ปี จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การใช้แบบทดสอบในการวาดภาพของเด็กมีความจำกัดมากขึ้น (Harris, 1965: 209-210)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

ในส่วนของทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาถือได้ว่ามีความสำคัญต่อแนวทางการเรียนการสอนศิลปะเนื่องจากจัดเป็นทฤษฎีประเภทมุ่งระบุจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ในส่วนของทางจิตวิทยาได้ให้นิยามศัพท์ของคำว่าการเรียนรู้ไว้ดังนี้

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่เปลี่ยนพฤติกรรมทางกลไกร่างกายอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ

ในส่วนของนักจิตวิทยาความคิด (Cognitive Psychology) ที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางเรื่องดังกล่าวได้ให้นิยามศัพท์ของคำว่าการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของการสร้างมโนทัศน์ (Concept) ใหม่โดยการโยงมโนทัศน์เก่าของความรู้ที่มีอยู่เดิม ซึ่งในทางจิตวิทยามุ่งนิยามถึงกระบวนการที่ “เปลี่ยนพฤติกรรม” เป็นหัวใจสำคัญ โดยใช้วิธีการในการประเมินหรือวัดผลว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลหรือไม่ ในที่นี้หมายถึงการเกิดขึ้นในระดับที่ต่างไปจากเดิมที่มีมา

ก่อน โดยกลุ่มนักจิตวิทยาตั้งกล่าวได้ยอมรับว่ากระบวนการดังกล่าว สามารถวัดได้เป็นวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้

มโนทัศน์ (Concept) จัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่เกิดขึ้นในระบบความคิดทางจิตวิทยาให้คำนิยามศัพท์ว่า เป็นระบบซึ่งก่อขึ้นในตัวของผู้เรียนโดยผ่านการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ในด้านจิตวิทยาเรียกว่า สกีมา (schema)

สกีมา (Scheme) จะมีส่วนในการสร้างมโนทัศน์ (Form concept) หรือฟอร์มูลา (Formula) โดยกล่าวว่ามันจะเปรียบเสมือนมีถุงสัมภาระ (Accessory net) อยู่ในระบบสมอง เมื่อเราได้เรียนรู้ใหม่โนทัศน์สมองก็จะทำหน้าที่ในการเก็บบันทึกไว้ มโนทัศน์ที่เราได้มาในแต่ละครั้งจะถูกทำการแยกชนิดแบ่งเข้าเป็นหมวดหมู่หรือตามกลุ่มที่เรามีอยู่เดิม มโนทัศน์นั้นมีทั้งมโนทัศน์ที่สามารถเข้าใจได้ง่ายไปจนถึงที่เข้าใจได้ยาก ซึ่งเราสามารถเข้าใจถึงมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่า ในมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

ความคิดรวบยอดจากการวาดภาพของเด็ก และวุฒิภาวะทางสติปัญญา

ความคิดรวบยอดถูกจำกัดขอบเขตทางด้านจิตวิทยา โดยสติปัญญาหรือกระบวนการทางการคิดที่อาศัยคุณภาพ ลักษณะท่าทาง ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ การเปรียบเทียบการคิดอย่างเป็นนามธรรม และการสรุปความเหมือน เมื่อกระบวนการนี้ครอบคลุมความแตกต่างระหว่างบุคคล เรียกว่าเกิดความคิดรวบยอดในการแบ่งชั้น และแสดงลักษณะธรรมชาติในแต่ละชั้นเป็นความคิดแบบนามธรรม กระบวนการนี้จะรวมการรับรู้ ความคิดรวบยอด ความรู้ การตัดสินใจ โดยใช้เหตุผล ซึ่งเรียกว่าสติปัญญา

ความแตกต่างของวุฒิภาวะของเด็กคือ เด็กที่มีอายุมากกว่า หรือมีวุฒิภาวะสูงกว่า จะมองเห็น และสามารถอธิบายลักษณะเฉพาะในรายละเอียดได้มากกว่า มีความสามารถในการจำลักษณะเฉพาะคุณสมบัติที่สำคัญ สามารถแบ่งประเภทได้ถูกต้อง แม่นยำกว่า และมีความคิดรวบยอดที่เฉพาะเจาะจงมากกว่า

ภาพวาดของเด็กเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิดรวบยอดของเขาต่อวัตถุนั้น เป็นความเข้าใจของเด็กที่มีต่อวัตถุนั้น เป็นความเข้าใจต่อลักษณะสำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการลำดับชั้นซึ่งทำตามความสามารถในการแยกแยะความแตกต่างที่ก้าวหน้าขึ้นในรายละเอียดเฉพาะของวัตถุในสิ่งที่เขารับรู้ และแบ่งชั้นเมื่อเขาวาดภาพสิ่งที่เขาคุ้นเคย โดยจะมีรายละเอียดของวัตถุที่เด็กรับรู้ และลักษณะสำคัญในแต่ละชั้น เมื่อเด็กสามารถแสดงถึงลักษณะของแต่ละชั้นได้นั้น คือ เด็กมีรูปแบบของความคิดที่เป็นนามธรรมเกิดขึ้น (จิราพันธ์ ประเสริฐศรี, 2535: 18-19)

เปียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่ได้มีผู้นำเอาแนวทฤษฎีของท่านไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยจำนวนมาก ได้กล่าวถึงในส่วนของความหมายของคำว่า "มโนทัศน์" โดยกล่าวว่า "ท่านอาจไม่รู้วามโนทัศน์นี้ได้จากการอธิบายด้วยภาษาพูด หรือภาษาเขียนมโนทัศน์ก่อนขึ้นในตัวบุคคลจากการเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ถ้าเรายังไม่สามารถ รับรู้ (perception) คือการได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้สัมผัส มโนทัศน์ของภาษาและตัวเลขก็ไม่สามารถก่อเกิดในวิถีทางของการเรียนรู้ของเราได้ กล่าวคือ การรับรู้ ต้องมาก่อนการเรียนรู้เข้าใจในมโนทัศน์ต่างๆ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทั้งจากประสบการณ์ตรง (Direct Experiences) และประสบการณ์อ้อม (Indirect Experiences) (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541: 20-24)

การรับรู้ และพัฒนาการทางการเรียนรู้ทางสมองของเด็ก

การศึกษาพัฒนาการทางการเรียนรู้ทางสมอง และการรับรู้ของเด็กถือได้ว่ามีความสัมพันธ์ต่อการจัดศึกษาเนื่องจากเป็นส่วนที่ใช้ในการพัฒนาคนและสมองให้มีความสอดคล้องกันไปพร้อมๆกัน ซึ่งเราสามารถแบ่งรายละเอียดในการส่วนของหน้าที่การทำงานของสมองทั้ง 2 ซีกได้ดังนี้

สมองซีกซ้าย ทำหน้าที่ในส่วนของ การ ใช้ความคิดด้านของเหตุผล ในด้านต่างๆเช่น การวิเคราะห์ การขีดเขียน การพูด การคิดคำนวณ วิทยาศาสตร์ การวิจัย

สมองซีกขวา ทำหน้าที่ในส่วนของ การใช้ความคิดด้านจินตนาการ สร้างสรรค์ เช่น การสังเคราะห์ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2529; Rennels, 1976)

โกล์แมน (Goleman cited in Rettig, 1999) กล่าวว่าโดยพื้นฐานแล้วคนเราสามารถแบ่งจิตใจออกได้เป็นสองส่วน คือส่วนของความคิดและส่วนของความรู้สึก ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะทำงานควบคู่กันไป โดยการทำหน้าที่ส่วนสมองของมนุษย์นั้น ในขั้นแรกข้อมูลจะถูกป้อนเข้ามาและได้รับการตอบสนองกลับในส่วนของอารมณ์ความรู้สึกก่อนแล้วจึงถูกส่งไปในระบบสมองส่วนของความคิด ดังนั้นในขณะที่สมองของเรากำลังใช้ความคิดตอบสนองในด้านของเหตุผลนั้น ส่วนสมองด้านความรู้สึกได้รับรู้ทางด้านอารมณ์ไปเรียบร้อยแล้วซึ่งเห็นได้ว่าอารมณ์มีผลต่อการเรียนรู้และระบบความจำของเราด้วย เด็กจะสามารถระลึกถึงสิ่งต่างๆ ได้ หากสิ่งนั้นได้รับการฝังตรึงอยู่ในอารมณ์ความรู้สึกซึ่งเห็นได้ว่าอารมณ์ความรู้สึกเป็นส่วนประกอบอันสำคัญในส่วนของการบันทึก จดจำ และการเรียกคืนข้อมูล

ในส่วนของทฤษฎีการรู้คิด (Intellectual Theory) เชื่อว่าการวาดภาพเป็นการทำงานที่ต้องอาศัยกระบวนการการทำงานรวมกันทั้งในส่วนของสมองซีกขวาและสมองซีกซ้ายซึ่งจากการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์พบว่า งานสร้างสรรค์ศิลปะ ความคิดแปลกใหม่ จะเกิดขึ้นจาก

การทำงานของสมองซีกขวา และความคิดสร้างสรรค์ของสมองซีกขวานั้นจะสามารถแสดงหรือบอกให้คนอื่นทราบได้ต้องเกิดจากการรวบรวมวิเคราะห์ถ้อยคำของสมองซีกซ้ายเท่านั้น

จากเหตุผลดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่าการใช้สมองให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องใช้ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม แนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับด้านการเรียนรู้ทางสมองนั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการทางการรับรู้ทางสมองกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กตอนกลางพบว่า การใช้เหตุผล การวิเคราะห์ อันมาจากความสามารถในส่วนของสมองซีกซ้ายเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแทรกแซงการแสดงออกของเด็กโดยเฉพาะในส่วนของศิลปะที่มาจากความสามารถในส่วนของสมองซีกขวา (Clare, 1983) ปรากฏให้เห็นได้จากขั้นพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กที่จะพบว่าเด็กในช่วงวัยดังกล่าวเริ่มพัฒนาไปสู่ความสนใจเกี่ยวกับการวาดภาพเหมือนจริง รวมถึงการรับรู้ทางด้านต่างๆ มากขึ้น โดยส่วนหนึ่งได้นำมาจากสิ่งที่มีอยู่ในประสบการณ์และมโนทัศน์ทางการรับรู้ของตัวเอง

การวาดภาพของเด็ก

ในส่วนของการวาดภาพของเด็กนั้น เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางในช่วงหลัง ศตวรรษที่ 19 โทมัส (Thomas, 1995) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมแนวทฤษฎีในการวาดภาพ บทบาทและขั้นตอนกระบวนการในการทำงาน โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเด็นที่สำคัญ ไว้ดังนี้

บทบาทและแนวทางในการวาดภาพ

ช่วงเวลาที่ผ่านมา ความสนใจในเรื่องการวาดภาพคนของเด็กนั้น ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ผลสำเร็จของงานที่เด็กทำเท่านั้น และไม่ได้หมายรวมถึงกระบวนการในการทำงานของพวกเขา ภาพวาดคนของเด็กส่วนมากจะใช้สำหรับการศึกษา หรือทางด้านจิตวิทยาคลินิกเพื่อการประเมินผลทางจิตวิทยา ดังเช่น การใช้การวาดภาพคนของเด็ก เป็นแบบทดสอบทางด้านสติปัญญาของเด็ก โดยจุดมุ่งหมายหลักของแบบทดสอบคือผลสำเร็จของงาน, การประเมินลักษณะบุคลิกภาพ ผ่านทาง ภาพวาด ดังที่ มาโชเวอร์ (Machover) ได้ทำการศึกษา หรือแม้แต่นวนิยมที่มีความสนใจในการวาดภาพของเด็ก ที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับสมอง ของ นักจิตวิทยาพัฒนาการในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมองข้ามในส่วนของวิธีการ หรือขั้นตอนกระบวนการแทบทั้งสิ้น ฟรีแมน (Freeman, 1972 cited in Thomas, 1995) ได้มีการนำเสนอถึงความสำคัญของขั้นตอนกระบวนการวาดภาพ และได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับโดยทั่วกัน โดยเขาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ขั้นตอนในการวาดภาพเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากมันมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อผลสำเร็จของงาน

ในส่วนของความสำคัญของกระบวนการในการวาดภาพ กอมบรีค (Gombrich) , ซอมเมอร์ (Sommers) ได้กล่าวถึงปัญหาในการวาดภาพของเด็กสรุปได้ว่า บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กมักจะปัญหาในการวาดภาพ หรือวาดผิดพลาด เหตุผลส่วนหนึ่งมาจาก การวาดภาพที่อาศัยเพียงความทรงจำอย่างเดียวซึ่งไม่เพียงพอต่อการวาดภาพ เนื่องจากการมองเห็นในส่วนจายละเอียดไม่ถูกต้องเพียงพอ จึงทำให้เกิดข้อบกพร่องในการทำงานได้ ในส่วนของบทบาทของทฤษฎีในการสร้างงานนั้น วิลเลต (Willets) กล่าวว่า การสร้างงานของเด็กนั้น เป็นการนำเสนองานที่เปลี่ยนวัตถุ 3 มิติ ให้กลายเป็น 2 มิติ ลงในกระดาษ โดยการวาดภาพของเด็กไม่จำเป็นว่าเด็กจะต้องวาดภาพจาก “ชีวิตจริง” เสมอไป บางครั้งอาจจะเกิดจากการสังเกตโดยตรง, จากความทรงจำ, หรือจากการลอกแบบจากภาพอื่นๆ ซึ่งในการวาดภาพคน ชั้นแรกมักเริ่มจากการวาดภาพวงกลม แล้วจึงค่อยๆ ต่อเติมเครื่องหมายต่างๆ ที่แสดงให้เห็นเป็นใบหน้า และค่อยๆ พัฒนาต่อเนื่องเป็นโครงสร้างร่างกายส่วนต่างๆ มีรายละเอียดของร่างกายที่ถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น

การวาดภาพของเด็กนั้น ชั้นแรก เริ่มจากการสร้างวงกลม และต่อเติมขา โดยการขีดเป็นเส้นยาวๆ 2 เส้น ซึ่งเรียกว่า “ภาพลูกอ๊อด “ (tadpole) ต่อมาการวาดได้พัฒนาให้เห็นถึงความแตกต่างในส่วนลำตัวและหัว และมีแขนเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา โดยภาพคนจะมีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น มีสัดส่วนที่ถูกต้องเมื่อเด็กอายุมากขึ้น และการที่ภาพวาดของเด็กได้มีการต่อเติมรายละเอียดที่ยากขึ้นและมีองค์ประกอบที่ดีที่เพิ่มขึ้นตามอายุ และประสบการณ์ของเด็กนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการควบคุมการเคลื่อนไหวและการวางแผนงานของเด็กดีขึ้น อีกทั้งพัฒนาการในการวาดภาพของเด็กส่วนหนึ่งมาจากการลอกเลียนแบบภาพอีกด้วย และจากการศึกษาของ วิลสัน และวิลสัน (1977) พบว่า ในการวาดภาพของเด็กนั้นมาจากสิ่งที่เด็กเคยพบเห็นและมาจากการลอกเลียนแบบ บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กจะเลือกวาดภาพจากของจริง และจากการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยร่น ส่วนใหญ่พบว่าจะวาดภาพจากสิ่งที่ตนเคยเห็นมาก่อน โดยนำมาลอกแบบหรือนำมาดัดแปลงใหม่ โดยพวกเขาเชื่อว่า วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการวาดภาพของเด็ก ภาพจะมีความแตกต่างกันไปตามอิทธิพลที่ต่างกัน ดังเห็นได้จากลักษณะการลอกแบบของเด็ก

วิธีการวาดภาพของเด็ก

การวาดภาพเป็นการสร้างเส้นที่ต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่ง การวาดแผนงาน และการทำงานในขั้นตอนที่หลากหลายในการวาดภาพที่ต่อเนื่องเป็นทักษะที่ซับซ้อน โดยทั่วไปแล้ว การวาดภาพต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ยากกว่าสิ่งอื่นๆ . ซอมเมอร์ (Sommers, 1984) ยกตัวอย่างการ

วาดภาพพระอาทิตย์ ที่จะเริ่มวาดวงกลมก่อน แล้วจึงเขียนรัศมี ที่อยู่รอบๆ ดวงอาทิตย์ ซึ่งคล้ายกับการวาดภาพคน ที่จะวาดจากโครงร่างของศีรษะก่อน แล้วค่อยเติมรายละเอียดของตา จมูก ปากภายหลัง ซึ่งเขาได้เรียกวิธีการดังกล่าวว่า “หลักการในการปฏิบัติ” (Practical Logic)

ในการทำงานของเด็กนั้น เด็กจะเริ่มทำงานจากบน ลง ล่าง (Top to Bottom) อย่างต่อเนื่องในการสร้างงาน ซึ่งในวิธีการสร้างงานดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการวาดภาพในส่วนที่วาดเสร็จแล้วซึ่งจะช่วยให้ไม่ถูกปิดบังโดยมือที่วาด และยังเป็น การบอกถึงตำแหน่งที่ตนกำลังวาดอีกด้วย การนำเอาวิธีการวาดภาพดังกล่าวมาใช้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีผลต่อผลสำเร็จของงาน

โทมัส และทซาลิมี(Thomas and Tsalimi,1988) ได้ทำการศึกษการวาดภาพคนของเด็กพบว่า เด็กส่วนมากจะเริ่มการวาดคนจากส่วนหัวแล้วจึงค่อยๆ เพิ่มส่วนลำตัวและขา การที่เด็กเริ่มวาดภาพในส่วนหัวก่อน จะทำให้เด็กส่วนมากเหลือเนื้อที่ในกระดาษไม่เพียงพอ สำหรับในส่วนของการวาด ลำตัว การแนะนำให้เด็ก เริ่มต้นการวาดภาพจากลำตัวก่อน จะน่าจะทำให้สัดส่วนภาพคนของเด็กมีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น การที่เราวาด สัดส่วนที่มีขนาดใหญ่มาจัดวางก่อน น่าจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาในเรื่องของเนื้อที่ว่าง ได้ดีกว่า การวาดส่วนประกอบย่อยๆ ก่อน

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อพัฒนาการการวาดภาพ

วิลสันและวิลสัน (Wilson and Wilson,1987) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพคน ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทุกคนเกิดมากับแนวโน้มในการวาดวัตถุที่ง่าย และเป็นไปได้ไม่ซับซ้อน โดยบรรยายสิ่งต่างๆจากลักษณะที่เห็น และจัดเรียงเส้น และ รูปทรง จากมุมด้านขวา
2. พัฒนาการการวาดภาพเป็นเหมือนขั้นตอนในการเจริญเติบโต ความคิดใหม่ๆที่เกิดขึ้นจะเข้าไปรวมกับความคิดเดิมอย่างซ้ำๆ ดังการค้นพบโดยบังเอิญ ซึ่งมีผลต่อการวาดภาพ
3. พัฒนาการการวาดภาพ ขึ้นอยู่กับศิลปะของวัฒนธรรมนั้นๆ
4. ความสำเร็จในการวาดขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะบุคคล ความสนใจ ความทรงจำ การสังเกต ทักษะการเคลื่อนไหว จินตนาการ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ และสุนทรีย์ภาพ
5. การเรียนรู้ ทักษะในการวาดภาพ การส่งเสริมสนับสนุน และการเรียนการสอนสิ่งต่างๆล้วนมีผลต่อพัฒนาการวาดภาพ

การวาดภาพคนของเด็ก

ภาพคนถูกนำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะทุกยุคทุกสมัยเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างไม่รู้จักจบสิ้น (Simmon and Winner, 1977: 130 อ้างถึงใน ทวีเกียรติ ไชยยงยศ, 2531: 2) ในส่วนของทางทัศนศิลป์ (Visual Art) ภาพคนได้รับความสนใจนำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะทุกยุคทุกสมัยและได้รับการยกย่องว่าเป็น"ศิลปะชั้นสูงและจากการศึกษาจากประวัติศาสตร์ศิลปะ พบว่า ภาพคนเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปินอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2528: 103) ได้กล่าวถึง การวาดภาพคนในส่วนของทัศนศิลป์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสรุปได้ว่า "เรื่องราวที่ปรากฏให้เห็นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับภาพคน (Figurative) และเรื่องราวที่ไม่ใช่ภาพคน (Non-figurative)" โดยเรื่องราวที่เกี่ยวกับการวาดภาพคนได้แก่ การวาดลักษณะท่าทางโครงสร้าง สัดส่วน กล้ามเนื้อ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นศิลปะชั้นสูง (High Art) ส่วนเรื่องราวที่ไม่ใช่ภาพคนเพิ่งได้รับการยอมรับเทียบเท่ากับภาพคนเมื่อช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง การที่ศิลปินนิยมถ่ายทอดภาพคนนั้นส่วนหนึ่งเพราะ

1. ศิลปินเป็นคน เรื่องราวของคนจึงเป็นสิ่งที่สามารถสื่อระหว่างคนด้วยกันได้อย่างง่ายดาย กิจกรรมที่เกี่ยวกับภาพคนย่อมยากที่จะรอดพ้นสายตาคนด้วยกันไปได้ ศิลปินจึงเต็มใจเลือกภาพคนเป็นสื่อสำหรับแสดงออกทางศิลปะของตน

2. ศิลปินอยู่ร่วมกับคน แสดงให้เห็นถึงการแสดงออกของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมตน ด้วยเหตุว่าการวาดภาพคนมีความสำคัญ การเรียนศิลปะ นักการศึกษาจึงจัดวิชาการวาดภาพคนเข้าไปในหลักสูตรของวิชาศิลปะศึกษา ทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

จากการศึกษาพบว่าภาพวาดของคนนั้นเริ่มได้รับความสนใจด้านการศึกษาในส่วนของประถมศึกษาตั้งแต่ในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 โดยใช้เป็นสื่อกลางในการเข้าใจความคิดของเด็กซึ่งมักพบว่าเด็กเล็กนั้นชอบวาดสิ่งที่คล้ายๆกันเช่นคน, สัตว์, บ้าน ภาพคนก็เป็นภาพหนึ่งที่เด็กชอบมากที่สุด และวิวัฒนาการในการแสดงออกโดยการวาดภาพคนของเด็กนั้นจะเริ่มจากการวาดง่ายๆ ไปสู่ความละเอียด ประณีต (Harris, 1965: 36)

ในส่วนของกรวาดภาพคนได้มีนักการศึกษาทางศิลปะหลายท่านได้ใช้แนวทางในการสอนแตกต่างกันไปตามแนวความเชื่อของแต่ละบุคคลและแต่ละสถาบัน แต่จากแนวทางในการสอนแล้วผู้สอนทุกคนได้ยึดหลักของความเข้าใจในพื้นที่ฐานทางศิลปะ

การแสดงออกที่เกี่ยวกับสภาพการรับรู้ของเด็ก เนื่องจากการรับรู้ของเด็กแต่ละคนล้วนแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของเด็กแต่ละคน จากส่วนดังกล่าวผู้วิจัยจึงสรุปแยกสภาพการรับรู้และการแสดงออกทางศิลปะโดยแบ่งเป็นกลุ่มทฤษฎีได้ดังนี้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2528: 82-97)

1. ทฤษฎีเหมือนจริง (Naïve Realism)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อที่ว่า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างรูปทรงของวัตถุที่เห็นกับภาพที่เด็กรับรู้ หมายความว่า เด็กเป็นเหมือนกับที่ผู้ใหญ่เห็นซึ่งในส่วนของ การสอนตามทฤษฎีเหมือนจริงนี้จึงเป็นการฝึกให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะระหว่างมือกับตา ซึ่งเหมาะกับการเรียนในระดับอุดมศึกษาและโรงเรียนที่สอนด้านศิลปะโดยตรง มากกว่านำมาสอน ผู้เรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2. ทฤษฎีแห่งปัญญาหรือทฤษฎีรู้คิด (Intellectualist Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อที่ว่าผู้เรียนวาดรูปตามที่ตนรู้ ทฤษฎีสอนศิลปะแบบนี้เป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน เนื่องจากสอดคล้องกับ หลักการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลมากกว่าทฤษฎีเหมือนจริง ซึ่งครูที่สอนโดยใช้ทฤษฎีนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถความเข้าใจของตน ครูเป็นผู้คอยเสนอแนะจัดกิจกรรมและเรื่องราวให้ผู้เรียนโดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนก่อน แล้วจึงขยายขอบข่ายการรับรู้ให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งวิธีการนี้เหมาะกับการเรียนทุกระดับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นอุดมศึกษา

3. ทฤษฎีแห่งการรับรู้ (Perceptual Theory)

ทฤษฎีเป็นการค้นคว้าโดยอ้างอิงมาจาก ทฤษฎีการรับรู้ทางตาของ เกสตัลท์ (Gestalt) ที่เชื่อว่านักเรียนวาดรูปตามที่ตนเห็นและการเห็นของมนุษย์ทั่วไปมีแนวโน้มไปในทางส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย โดยเห็นรูปร่างทั้งหมดมากกว่าที่จะสนใจในส่วนรายละเอียดที่ไม่จำเป็น ซึ่งเหมาะกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

4. ทฤษฎีแห่งความเจริญงอกงาม (Mental Growth Theory)

เป็นทฤษฎีที่วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ได้คิดขึ้นโดยมีความเชื่อว่าการเจริญงอกงามทางชีววิทยา มีส่วนในการเห็นของนักเรียนที่แตกต่างกันตามระดับอายุตั้งแต่ 2 ปี ถึง 13 ปี ดังนั้นวิธีสอนตามแนวทฤษฎีนี้จึงเหมาะแก่การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษานั้นได้มีการนำหลักการต่างๆมาใช้ผสมผสานกัน โดยยึดแนวทฤษฎีต่างๆ ดังเช่น ทฤษฎีแห่งปัญญา, ทฤษฎีแห่งการรับรู้ และทฤษฎีแห่งความเจริญงอกงาม มาใช้เป็นแนวทางในการสอนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับเด็กในวัยดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ในส่วนของการวาดภาพคนได้มีการนำเอาแนวทฤษฎีดังกล่าวในข้างต้นมาใช้ในการสอน โดย อารี สุทธิพันธ์ (2528: 55) ได้กำหนดแบ่งการวาดภาพคนได้เป็น 3 แนวคิดดังที่ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. การวาดภาพคนแบบในออกนอก (Inside-out Method)

การวาดภาพคนแบบในออกนอก หมายถึง กระบวนการวาดภาพคนโดยเริ่มวาดตั้งแต่กระดูก กล้ามเนื้อ ผิวหนังที่ทำให้เห็นเป็นรูปทรงภายนอก หรือเป็นการวาดจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม หากเปรียบเทียบกับกระบวนการเรียนรู้คือ การเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม (Inductive Method)

2. การวาดภาพคนแบบนอกเข้าใน (Outside-in Method)

การวาดภาพคนแบบนอกเข้าใน หมายถึง กระบวนการวาดภาพคนโดยเริ่มปฏิบัติจากภายนอก ซึ่งมาจากแนวคิดของเซซานน์ ที่กล่าวว่า "จงมองธรรมชาติให้เป็นรูปร่างรูปทรงเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม" คือ การวาดภาพคนนั้นให้ร่างภาพคนเหลี่ยมก่อน แล้วจึงปรับปรุงเป็นกล้ามเนื้อและรูปร่างของคนภายหลัง อาจเรียกได้ว่าเป็นการวาดจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย ดังคำกล่าวที่ครูศิลปะมักเตือนผู้เรียนเสมอว่า "ก่อนที่จะลงมือวาดเส้นจากวัตถุอะไรก็ตามนั้น ควรร่างวัตถุเป็นเส้นเหลี่ยมง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงค่อยทำส่วนรายละเอียดตามลักษณะที่เป็นจริงภายหลัง " และการสร้างประติมากรรมเป็นรูปคนเหลี่ยมเพื่อให้ผู้เรียนฝึกวาดในระยะเริ่มแรก ซึ่งคล้ายกับทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยา กลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Theory) ที่ถือว่า "ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนย่อย"

3. การวาดภาพคนตามแบบธรรมชาติ

การวาดภาพคนแบบนอกเข้าใน เป็นแนวคิดที่ยึดแรงกระตุ้นภายใน (Impulse) และความรู้สึกสัมผัส (Sense of Touch) เป็นหลักในการแสดงออก การวาดภาพคนตามแบบธรรมชาตินี้ปัจจุบันได้รับการตอบรับที่ดีในวงการศิลปศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาเนื่องจากการวาดเขียนเชิงสร้างสรรค์เน้นให้ผู้เรียนรู้จักสังเกตมีความอดทน กล้าแสดงออก และสนุกสนานในการทำงานศิลปะ ในส่วนดังกล่าวได้มีผู้เชี่ยวชาญในการวาดภาพได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการวาดภาพคนดังเช่นนิโคไลเดส (Nicolaides) ครูผู้เชี่ยวชาญในการวาดภาพ ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ "The natural way to draw" ที่มีเนื้อหาเน้นการรับรู้โดยรวม เห็นได้จากกิจกรรม เช่น กิจกรรมการวาดภาพที่สัมผัส (contour drawing) กิจกรรมการวาดเขียนท่าทาง (gesture drawing) กิจกรรมการวาดเขียนด้วยเส้นขวาง (cross-hatch) ฯลฯ ได้กล่าวถึงการวาดภาพคนของเด็กว่า "ในช่วงแรกของการวาดภาพคนนั้นผู้เรียนยังไม่ควรเอาใจจ้องกับส่วนของกายวิภาคมากนัก ควรคำนึงถึงภาพคนที่กำลังวาด แม้ว่าภาพคนที่ผู้เรียนวาดในช่วงแรกยังไม่ถูกต้องตามหลักนักก็ไม่ใช่เรื่องที่ต้องกังวลให้มาก เพราะจะทำให้เสียเวลาเปล่าผู้เรียนควร

พยายามวาดภาพคนให้มากโดยวาดจากหุ่นคนจริง (Nicolaidides,1975 : 144-145) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชลูด นิมเสมอ ที่กล่าวถึง “การสร้างงานศิลปะดังเช่นการวาดเส้นว่าการวาดเส้นเป็นการสำรวจ ค้นหา เกี่ยวกับรูปทรงและทัศนธาตุ ที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติและจินตนาการของการเรียนรู้ การห้วงกังวลถึงกายวิภาค กฎเกณฑ์หรือทฤษฎีต่างๆ มากเกินไปอาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์งานได้ “ (ชลูด นิมเสมอ, 2537: 37-39)

พัฒนาการด้านพฤติกรรมในการสร้างผลงานทางศิลปะของเด็ก

แนวทฤษฎีด้านการสอน (Art Instruction) การวาดภาพของเด็กนั้น ได้มีการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาเด็กให้เกิดสุนทรีย์ภาพ พุทธิปัญญา และการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการวาดภาพของเด็ก ประกอบกับแนวคิดทฤษฎีของนักการศึกษาทางศิลปะหลายท่าน ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสร้างผลงานของเด็ก ดังที่ พารีเซอร์ (Pariser,1979) สรุปไว้ดังนี้

1. แนวคิดที่เชื่อว่า การรับรู้เป็นพื้นฐานของการแสดงออกของเด็ก (Perception) โดยกล่าวว่า ทักษะในการวาดภาพของเด็กนั้นเป็นผลมากจากการที่เด็กได้มีประสบการณ์ตรงโดยการสัมผัส การรับรู้ ซึ่งเด็กจะถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ที่ตน ได้รับรู้มาในรูปของงานศิลปะโดยผลงานที่เด็กสร้างขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากระบบการรวมตัวกันระหว่างการถ่ายทอดสื่อความหมาย (Graphic Representations) กับ การรับรู้ของเด็ก (Perception) ผู้มีแนวความเชื่อดังกล่าวเช่น อาร์มไฮม์, โกลอมป์ (Arnheim,Golomb) เป็นต้น

2. แนวคิดที่ว่าแบบอย่างที่เคยมีมาก่อนเป็นพื้นฐานในการแสดงออกของเด็ก (Graphic Convention) โดยกล่าวว่าทักษะในการวาดภาพของเด็กนั้นเป็นผลมาจากแบบอย่างจากสิ่งที่เคยมีมาก่อน ซึ่งเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในเด็กชนชาตินั้นๆ ซึ่งการแสดงออกจะแตกต่างกันไป และแนวคิดดังกล่าวได้มีความสัมพันธ์ กับ พฤติกรรมที่เรียกว่า พฤติกรรมลอกแบบ (Copying) โดยผู้มีแนวความเชื่อดังกล่าว เช่น กอมบรีค, วิลสันและวิลสัน (Gombrich,Winson and Winson) เป็นต้น

3. แนวคิดที่ว่า การแสดงออกในผลงานของเด็กเกิดจากการรวมกันระหว่างการรับรู้และการเห็นตัวอย่างงานศิลปะ (Perception+ Graphic Convention) โดยกล่าวว่าทักษะในการถ่ายทอดงานของเด็กนั้นเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างการรับรู้จากประสบการณ์และจากแบบอย่างที่เคยเห็นมา โดยผู้มีแนวความเชื่อดังกล่าวเช่น ฟรีแมน, ลูเก้ (Freeman,Luqute) เป็นต้น

ในการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาของไทยนั้น แนวทฤษฎีดังกล่าวได้มีแนวทางสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการทางศิลปะศึกษา ดังเห็นได้จากแนวคิด

และทักษะเกี่ยวกับศิลปะของเด็ก เช่น เลิศ อานันทนนะ (2529) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การแสดงออกจากโลกภายใน คือการแสดงออกจากความรู้สึกประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่ในวัยเด็กโดยหมายรวมถึงความทรงจำ ตลอดจนความคิดจินตนาการของเด็กด้วย ซึ่งหากเด็กมีประสบการณ์การรับรู้จากสรรพสิ่งที่กว้างขวางย่อมสามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่มีประสบการณ์การรับรู้น้อย

2. การแสดงออกทางศิลปะจากโลกภายนอก คือ การแสดงออกตามที่นิยน์ตามอง เห็นจากวัตถุหรือจากหุ่นที่กำหนดให้ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากต้นฉบับหรือหุ่นของจริงในลักษณะที่พยายามลอกเลียนแบบให้เหมือนจริง เป็นการฝึกทักษะความแม่นยำในการใช้ประสาทตาและกล้ามเนื้อมือของเด็ก

สรุปได้ว่าการวาดภาพของเด็กนั้นแสดงออกให้เห็นถึงการรับรู้ที่มาจากสิ่งที่อยู่ภายในตัวของเด็กเองและจากสิ่งแวดล้อมภายนอกซึ่งเห็นได้จากแนวทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาในช่วงต้นที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับทั้งสองสิ่งโดยอาศัยวัยและความพร้อมทางวุฒิภาวะของเด็กเป็นเกณฑ์ในการเลือกใช้ทฤษฎีให้เหมาะสมกับตัวเด็ก

ปกติศิลปะของเด็กเล็กๆ จะเป็นไปอย่างซื่อบริสุทธิ์ เป็นการบอกเล่าเรื่องตามประสบการณ์ที่รับรู้หรือที่เรียกว่าการบอกด้วยภาพ (Visual Statement) และสิ่งที่เด็กบอกแก่เราในภาพเขียนของเขาคือสิ่งที่เขาชอบหรือประทับใจสอดคล้องกับผลการวิจัยของ การ์เนอร์ ที่กล่าวว่า พัฒนาการด้านความงามของเด็กนั้นจะเกิดจากสิ่งที่เขาสนใจหรือพบอยู่เป็นประจำ (Gardner, 1973 cited in Duncum, 1985: 45) นั่นก็คือจากสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว หรือจาก "ชีวิตจริง" ของพวกเขา นั่นเองสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวการในการกระตุ้นจินตนาการทางศิลปะได้ยอดเยี่ยมที่สุด (พิระพงษ์ กุลพิศาล, 2533:189, 193) ดังนั้นมนุษย์หรือคนถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่ในชีวิตจริงที่เด็กคุ้นเคยและใกล้ชิดมากที่สุด อาจเรียกได้ว่า เป็นสิ่งแรกที่เด็กรับรู้และเห็นดังเห็นได้จากการถ่ายทอดและถ่ายทอดเรื่องราวจากประสบการณ์ที่มักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคน (เกริก ยूनพันธ์, 2532: 5; สมพร พิงอุดม, 2540) ภาพวาดของเด็กนั้นมักจะสะท้อนให้เห็นถึง มโนทัศน์ (Concept) ตามระดับวุฒิภาวะทางสติปัญญา ดังนั้นภาพวาดที่เป็นคนจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางมโนทัศน์ของเด็กแต่ละคนได้

สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์นั้นก็คือรายละเอียดของร่างกายที่เด็กวาดซึ่งแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางปัญญา (Intellectual Maturity) ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเชิงนามธรรม (Abstract Thinking) และการรับรู้ (Perception) ของเด็ก เนื่องจากว่าภาพวาดของเด็กนั้นจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ภาพวาดคนของเด็กจึงเปรียบเสมือน

สื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้ และความคิดโดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขั้นต้นอย่างง่าย ๆ ก่อน เมื่อมโนทัศน์เริ่มถูกจำกัดความหมายและถูกบังคับด้วยการรับรู้ทางสายตาแล้วภาพที่เด็กวาดก็เริ่มมีความเด็ดขาดและแบ่งเป็นพวกๆ จนกระทั่งความคิดของเด็กเริ่มเพิ่มมากขึ้นเกินความสามารถของพวกเขา เด็กก็เริ่มใช้วิจารณ์ญาณของตนเข้ามาแทรก ซึ่งการวาดภาพของเด็กจะค่อนข้างยากขึ้น เนื่องจากเด็กต้องการพินิจสิ่งที่มองเห็นด้วยตามากขึ้นและพยายามวาดภาพให้สำเร็จโดยใช้การทดลองจากประสบการณ์หรือการเลียนแบบเข้ามามีส่วนช่วยในการวาดมากขึ้น ดังนั้นการวาดภาพของเด็กเล็กจึงเป็นเพียงการแสดงออกทางกลไกในขณะที่ภาพวาดกลายเป็นการแสดงออกทางสุนทรีย์สำหรับเด็กโต (Harris, 1965: 209-210)

ไกเนอร์ (Gainer, 1982) ได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับด้านการแสดงออกของเด็กในการวาดภาพ โดยสรุปได้ว่าในส่วนของภาพวาดของเด็กนั้นต้องอาศัยทักษะ และความชำนาญโดยส่วนหนึ่งอาศัยจากการเรียนรู้และฝึกฝนการการเรียนรู้ที่ได้จากทางโรงเรียน

พัฒนาการทางการแสดงออกทางการวาดภาพคนของเด็ก

จากการศึกษาแนวทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของโลเวนเฟลด์ และบริตเตน (Lowenfeld and Brittain, 1987) จากหนังสือ Creative and Mental Growth ที่พบว่าสามารถแบ่งการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. ลักษณะการวาด (Drawing Characteristics)
2. การใช้เนื้อที่ในการวาด (Space Representation)
3. การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation)

โดยในส่วนของพัฒนาการในด้านของการแสดงออกทางภาพคนของเด็กนั้นการพัฒนามีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของเด็กในแต่ละช่วง ซึ่งสามารถแจกแจงได้ดังต่อไปนี้

การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation) ของเด็ก

วัยขีดเขียน (Scribbling) ระหว่างอายุ 2-4 ปี (วัยเริ่มการแสดงออกเฉพาะตัว)

- ช่วงแรกยังไม่มีแสดงลักษณะถึงว่ามีภาพวาดคน
- มีการวาดรูปวงกลมหรือมีการวาดเส้นเป็นห่วงกลมๆหรือเส้นวนๆ ซึ่งสื่อให้เห็นเค้าความต้องการที่จะวาดรูป
- บ่งบอกให้เห็นว่าสิ่งที่ตนขีดเขียนนั้นเป็นรูปคน
- เริ่มบ่งบอกการกระทำของคนจากรอยขีดเขียนเช่นกำลังวิ่ง กำลังกระโดด

วัยเริ่มสร้างมโนทัศน์ (The Preschematic Stage) ระหว่างอายุ 4-7 ปี (วัยสื่อว่าเริ่มมีการพยายามสื่อความหมายกับสิ่งที่ตนวาด)

- หัวและขาของรูปคนที่เด็กวาดนี้สื่อให้เห็นถึง วิวัฒนาการจากการขีดเขียนแบบ มันทาลัส (Scirbbling Mandalas)
- รูปคนอยู่ในลักษณะวงกลมมีแขนขาต่อออกมาจากส่วนหัว (Tadpole Stage) บางครั้งสื่อลักษณะว่าวาดนิ้วมือนิ้วเท้า ส่วนมากรูปคนมักหันหน้าเข้าหาผู้ดูที่มีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส และช่วงปลายของวัยนี้เริ่มสื่อว่าเด็กวาดรายละเอียดเพิ่มเติมเช่น ใส่เสื้อผ้า

วัยแห่งมโนทัศน์ (The Schematic Stage) ระหว่างอายุ 7-9 ปี (วัยสร้างมโนทัศน์)

- มักวาดรูปคนลักษณะหนึ่งๆ ซ้ำๆ หลายๆ รูป
- รูปร่างของรูปคนที่วาดมักประกอบด้วยรูปร่างแบบเรขาคณิต
- ขา แขน เริ่มมีเนื้อที่มีใช้สักแต่เป็นเส้นอย่างวัยก่อน เริ่มวาดอยู่ถูกที่ทาง
- การวาดภาพเกินจริง มีการตัดทอน แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับมากขึ้น ย่อมเปลี่ยนมโนทัศน์ที่เด็กมีอยู่เดิม
- สัดส่วนของรูปที่วาด แล้วแต่ความรู้สึกหรืออารมณ์ของเด็ก (เช่นวาดส่วนที่ตนคิดว่าสำคัญขนาดใหญ่)

วัยเกาะกลุ่ม (Gang Age) ระหว่างอายุ 9-12 ปี (วัยเริ่มสร้างงานลักษณะ

เหมือนจริง)

- มโนทัศน์เกี่ยวกับรูปคนเริ่มเปลี่ยนไป
- มีการวาดรายละเอียดต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเช่นกระดูก ลายเส้น
- ลดการวาดภาพเกินจริง และตัดทอนน้อยลง ลดบางส่วนของร่างกายเพื่อเน้นถึงบางสิ่ง (เช่นท่าทาง) ตัวอย่างเช่น การวาดถ่ายทอดท่าทางในบางลักษณะจะไม่สามารถเห็นทุกส่วนของร่างกายได้อย่างชัดเจน
- เด็กยังไม่มีความคิดรวบยอดในสิ่งที่เห็นอย่างถูกต้อง ภาพที่ปรากฏจึงไม่ใช่สิ่งที่เด็กถ่ายทอดออกมาจากภาพที่ตาสังเกตเห็นแต่จะเป็นลักษณะเค้าโครงของสิ่งที่เขามองเห็นมากกว่า
- ส่วนต่างๆ ของร่างกายมีความหมายเช่นเดิม เมื่อส่วนนั้นอยู่ต่างหากไม่รวมอยู่กับร่างกาย
- ร่างกายอยู่ในลักษณะแข็งทื่อ (เพราะเริ่มตระหนักว่าร่างกายมนุษย์มีโครงร่างกระดูกหรือไม่ก็เริ่มระมัดระวังในการวาดมากขึ้น ไม่เสียขาดเหมือนดังเคยนอกจากวัยของเด็กที่มีความสัมพันธ์ ควบคู่ไปกับ พัฒนาการทางการวาดรูป)

ในส่วนของ เฮอร์ลอคส์ (Herlock, 1956: 333-334) ได้กล่าวสรุปจากการศึกษาของนักวิจัยหลายท่านเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กโดยแบ่งออกเป็นช่วงต่างๆดังนี้

1. เด็กช่วงอายุประมาณ 6 ปี เริ่มมีการวาดภาพแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเพศได้ เช่น ลักษณะความแตกต่างของเสื้อผ้า ลักษณะหน้าตา
2. เด็กช่วงอายุระหว่าง 5-11 ปี เริ่มให้ความสนใจที่จะวาดภาพเพศเดียวกับเพศของตนมากกว่าเพศตรงข้าม เด็กวัยนี้เริ่มที่จะวาดภาพอยู่ในลักษณะระดับสายตา และมีการฝึกฝนให้สัดส่วนสัมพันธ์กัน พัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้น "Visual Realism" ภาพวาดของเด็กจะเริ่มมีลักษณะเหมือนจริงมากขึ้น
3. เด็กช่วงอายุประมาณ 11-12 ปี เด็กจะเริ่มสนใจที่จะวาดภาพเพศตรงข้ามของตน เช่น เพศหญิงเริ่มเขียนภาพคนที่เป็นเพศตรงข้ามตน
4. เด็กผู้ชายจะเขียนภาพคนน้อยกว่าเด็กผู้หญิง แต่สามารถเขียนแสดงสัดส่วนต่างๆได้ถูกต้องกว่าเพศหญิง
5. การเขียนภาพคน เด็กหญิงมักให้ความสนใจในส่วนของรายละเอียดมากกว่าเด็กผู้ชาย เช่นการเขียนเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย ในขณะที่เด็กผู้ชายชอบเขียนเรื่องเกี่ยวกับรถยนต์กลไก และการต่อสู้ มากกว่าเด็กหญิง
6. ในการเขียนภาพคนเด็กผู้หญิงจะเขียนคนแบบหน้าเต็ม ในขณะที่เด็กผู้ชายเขียนภาพคนทั้งหน้าเต็มและเขียนหน้าด้านข้างเท่าๆ กัน

การศึกษาภาพวาดของเด็กนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า ภาพวาดของเด็กนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้หลายๆ ด้านได้ดี เท่ากับการใช้สายตาโดยเพิ่มตามระดับอายุของเด็กหรือไม่ และต้องการแสดงให้เห็นว่าวุฒิภาวะหรือความเจริญวัยจะเพิ่มความสามารถในการวาดภาพที่แสดงลักษณะของความคิดหรือไม่ นักการศึกษาการวาดภาพเด็กส่วนใหญ่จึงสนใจในเรื่องความเข้าใจขบวนการของความคิดโดยใช้วิธีวิเคราะห์ ในส่วนการวัดผลการวาดภาพใช้วิธีวิเคราะห์หรือรายละเอียด ซึ่งมีความสำคัญในการศึกษาการวาดภาพในปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการวิเคราะห์การวาดภาพคน

การใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน

ประวัติความเป็นมาของแบบทดสอบการวาดภาพคน

การศึกษาการวาดภาพของเด็กเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและมีการศึกษากันมาอย่างยาวนาน ดังที่ คุก (1885) และริกซี (1887) ได้มีการศึกษาค้นคว้าอธิบายถึงลำดับขั้น

พัฒนาการของเด็กที่พบอยู่ในการวาดภาพ และอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของเด็กที่มีส่วนสัมพันธ์กับพัฒนาการ จากการค้นคว้าวิจัยการวาดภาพของเด็ก เบิร์ท (1921) ที่พบว่า ความก้าวหน้าในพัฒนาการหรือความเชี่ยวชาญจะปรากฏในการวาดรูปของเด็กได้ โดยพัฒนาการและลำดับขั้นการวาดรูปของเด็กเป็นการแสดงความคิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อ จากการเรียนรู้ และการฝึกฝนเพื่อสื่อในสิ่งที่เด็กพบหรือต้องการ ดังนั้นรูปวาดของเด็กจึงเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงความคิดรวบยอดของเด็กที่มีต่อสิ่งต่างๆ (Harris, 1963: 10-11)

หลังจากนั้นไม่นาน ในปี 1926 กูดอิน์ฟ (Goodenough) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ค้นพบในการวาดภาพคนของเด็กสัมพันธ์กับเชาว์ปีญญา และได้สร้างแบบทดสอบวาดภาพคนโดยระบบการให้คะแนน ในการประเมินผลภาพเขียนคน ของเด็ก ซึ่งเรียกว่า แบบทดสอบการวาดภาพคน (Draw – a – Man Test) ต่อมาในปี 1963 แฮร์ริส (Harris) ได้ทำการปรับปรุงเพื่อนำแบบทดสอบดังกล่าวมาใช้ตรวจวุฒิภาวะในการรู้คิด และผลจากการใช้แบบทดสอบวาดภาพคน กูดอิน์ฟ – แฮร์ริส แสดงให้เห็นว่า ภาพวาดของเด็กมิใช่เพียง การนำเสนอสิ่งที่มองเห็นได้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความเข้าใจตนเอง, วัฒนธรรมของตนด้วย อีกทั้งยังชี้ให้เห็นความแตกต่างทางเพศในภาพวาดของเด็กชายหญิงด้วย (Tungcharoen, 1987) และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างแบบทดสอบวาดภาพคนกับความสามารถทางศิลปะของเด็กหลายครั้ง ของกูดอิน์ฟ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถพิเศษทางศิลปะของเด็ก พบว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการฝึกทางการวาดภาพคนมาก่อน จะทำแบบทดสอบได้คะแนนดีกว่า และพบว่าเพศหญิงได้คะแนนสูงกว่าเพศชายโดยเห็นได้เด่นชัดในทุกๆ ระดับอายุ ทำให้แนวโน้มในการส่งเสริมเด็กหญิงทำได้รวดเร็วกว่าเด็กชายส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากว่าเด็กหญิงมีนิสัยชอบศึกษามากกว่าเด็กชายและมีความเชื่อฟังดีกว่า (Harris, 1963: 30-31)

ปัจจุบันนาเกลลิ (Naglieri) ได้สร้างแบบทดสอบวัดเชาว์ปีญญาโดยใช้การวาดภาพคนมีชื่อว่า Draw A Person Test ขึ้น ปีคริสต์ศักราช 1988 ซึ่งได้พัฒนาและปรับปรุงมาจากแบบทดสอบวาดภาพ (Draw A Man Test) ของกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส ซึ่ง นาเกลลิได้ทำการค้นคว้าวิจัยแบบทดสอบวาดภาพคนอย่างมีระบบและเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น โดยการให้คะแนนอย่างมีเกณฑ์ เปรียบเทียบการทดสอบวาดภาพคน จึงพัฒนาไปอย่างถูกต้อง มีเกณฑ์ปกติ (Norms) และทันสมัย (จิรานันท์ ประเสริฐศรี, 2535: 2)

การวิจัยการใช้แบบทดสอบวาดภาพคนนี้ นาเกลลิให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาทำการวิจัยวาดภาพคนทั้งหมด 3 ภาพคือ วาดภาพผู้ชาย วาดภาพผู้หญิง และวาดภาพตัวเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรทั่วอเมริกา สุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 13 รัฐ ได้จำนวน 66 โรงเรียน เป็นนักเรียนทั้งหมด 4,468 คน อายุตั้งแต่ 5 ปี ถึง 17 ปี ทั้งเพศชายและหญิงจำนวนเท่าๆ กัน มีระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงเกรด 12

แบบทดสอบวาดภาพคนของนาเกลลิ ได้สร้างระบบการให้คะแนนแบบใหม่ โดยลดอิทธิพล ของรูปแบบการวาดเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จะแตกต่างกันซึ่งประเมินคะแนนได้สูงกว่า นอกจากนี้ยังพัฒนาเกณฑ์การให้คะแนนที่เป็นคะแนนพิเศษเพิ่มขึ้นอีก แสดงถึงผู้ถูกทดสอบที่สามารถวาดรูปได้ครบและเด่นชัดจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มเติมซึ่งแบบทดสอบวาดภาพคน มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น .74 ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ในระดับที่สูง เชื่อถือได้

แบบทดสอบวาดภาพคน DRAW A PERSON (DAP)

แบบทดสอบ Draw A Person: a quantitative scoring system (DAP) (Naglieri, 1988) ได้พัฒนาขึ้นเพื่อสนองความต้องการที่จะให้มีการนำเกณฑ์ปกติที่ทันสมัยและมีระบบการให้คะแนนที่เป็นปรนัยมาใช้ในการวาดรูปคนของเด็กและวัยรุ่น โดยระบบการให้คะแนนใหม่นี้ได้สร้างระบบการให้คะแนนที่มีประสิทธิภาพ มีเกณฑ์การให้คะแนนที่เป็นปรนัยให้มากที่สุด ยกตัวอย่างเช่น ใช้เกณฑ์การให้คะแนนเกณฑ์ตัวเดียวกันสำหรับรูปวาดทั้ง 3 รูป (รูปคนผู้ชาย, คนผู้หญิง และตนเอง) และใช้ประเภทการให้คะแนนทั้ง 4 ประเภท (การปรากฏรายละเอียด สัดส่วน และคะแนนพิเศษ) กับเกณฑ์การให้คะแนนเกือบทั้งหมดซึ่งมีอยู่ 14 เกณฑ์ (ดาร์ณี อุทัยรัตนกิจ, 2536)

จากการวิจัยการใช้แบบทดสอบวาดภาพคนนี้ นาเกลลิให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาทำการวิจัย โดยให้วาดภาพคนทั้งหมด 3 ภาพคือ วาดภาพผู้ชาย วาดภาพผู้หญิง และวาดภาพตัวเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรทั่วอเมริกา ตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 13 รัฐ ได้จำนวน 66 โรงเรียน เป็นนักเรียนทั้งหมด 4,468 คน อายุตั้งแต่ 5 ปี ถึง 17 ปี ทั้งเพศชายและหญิง จำนวนเท่าๆ กัน มีระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงเกรด 12

ความตรง (Validity) แบบทดสอบวาดภาพคนของนาเกลลิได้สร้างระบบการให้คะแนนแบบใหม่ โดยลดอิทธิพลของรูปแบบการวาดเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จะแตกต่างกันซึ่งประเมินคะแนนได้สูงกว่า นอกจากนี้ยังพัฒนาเกณฑ์การให้คะแนนที่เป็นคะแนนพิเศษเพิ่มขึ้นอีกแสดงถึงผู้ถูกทดสอบที่สามารถวาดรูปได้ครบและเด่นชัดจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มเติมซึ่งแบบทดสอบวาดภาพคน มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น .74 ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ในระดับที่สูง เชื่อถือได้

จากการศึกษาในแบบทดสอบ DAP ฉบับแปลและเรียบเรียง โดย ดารณี อุกฤษณ์ (2538) ผู้วิจัยได้จำแนกรายละเอียดต่างๆ ไว้เป็นหัวข้อดังนี้

- เป้าหมายของแบบทดสอบ DAP
- การเรียนรู้ระบบการให้คะแนน DAP
- คุณสมบัติของแบบทดสอบ DAP
- การใช้เกณฑ์ปกติ (Norm)

เป้าหมายของแบบทดสอบ DAP

ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป้าหมายดังนี้

- 1.สามารถให้ทดสอบได้ในระยะเวลาสั้น และเป็นแบบทดสอบความสามารถโดยไม่ใช้ภาษาเพื่อให้มีระบบการให้คะแนนที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนนที่ทันสมัย
- 2.เพื่อให้มีระบบการให้คะแนนที่มีเกณฑ์ปกติจากกลุ่มตัวอย่างของเด็กที่มีขนาดใหญ่ และเป็นตัวแทนของเด็กอเมริกา ตามข้อมูลสถิติประชากรปัจจุบัน
- 3.เพื่อเพิ่มความชัดเจนของคะแนนมาตรฐานโดยให้มีเกณฑ์มาตรฐานที่มีช่วงห่างของอายุ 3 เดือนและครึ่งปี
- 4.เพื่อให้มีระบบการให้คะแนนที่เป็นปรนัย และมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อลดการใช้ความคิดเห็นส่วนตัว และเพิ่มความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจ
- 5.เพื่อให้มีเกณฑ์ปกติสำหรับการวาดรูปตนเอง
- 6.เพื่อให้มีคะแนนมาตรฐานรวม ประกอบด้วยคะแนนรูปวาดทั้ง 3 รูปเพื่อให้คะแนนมีความเที่ยงสูงขึ้น

การเรียนรู้ระบบการให้คะแนน DAP

ในการเรียนรู้ระบบการให้คะแนน DAP นาเกลลี (Naglieri, 1988) ได้จัดทำโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้ในการฝึกฝนผู้ที่ตรวจให้คะแนนรูปวาดของเด็กโดยหากผู้ให้การทดสอบปฏิบัติตามคำสั่งและให้คะแนนรูปวาดในโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง ก็จะมีความสามารถในการให้คะแนนอยู่ในระดับที่เหมาะสม

ขั้นที่ 1 เริ่มเรียนระบบการให้คะแนน DAP โดยอ่านระบบการให้คะแนน DAP

ขั้นที่ 2 ศึกษากฎการให้คะแนนทั้ง 14 เกณฑ์ และ 64 ข้อกระทง

ขั้นที่ 3 ใช้แบบบันทึกคะแนน ให้คะแนนรูปวาด 6 รูปใน “ตัวอย่างงาน และความคิดเห็น” เปรียบเทียบคะแนนของตนเองกับคะแนนตัวอย่าง และศึกษาความคิดเห็นของแต่ละตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 ให้คะแนนรูปวาด 5 รูป ในแบบทดสอบความสามารถหนึ่ง (Competency Test I) โดยใช้ระบบการให้คะแนน DAP บันทึกคะแนน และเปรียบเทียบคะแนนของตนเองกับคะแนนที่ถูกตั้งที่ไว้ในแต่ละรูปเพื่อให้ได้ตามเกณฑ์ต่ำสุด คือตรวจได้ถูกต้อง 90% จะต้องได้ข้อกระทงที่เหมือนกัน 288 ข้อ จากทั้งหมด 5 รูป นั่นคือ ข้อที่ตรวจไม่เหมือนกับตัวอย่างที่ให้ต้องมีไม่เกิน

32 ข้อ

ขั้นที่ 5 ศึกษาข้อกระทงที่ได้คะแนน และความคิดเห็นของแต่ละรูปอีกครั้งโดยเฉพาะ ข้อที่ไม่เหมือนกับตัวอย่าง

ขั้นที่ 6 หากต้องการฝึกฝนเพิ่มเติม ให้ฝึกทำในแบบทดสอบความสามารถ II (Competency Test II) ซึ่งควรจะตรวจถูก 90% เช่นเดียวกัน

ระบบการให้คะแนนมาตรฐานของแบบทดสอบ DAP

การฝึกผู้ให้คะแนนมาตรฐาน นาเกลลิ (1988: 6 อ้างถึงใน สฐิตวรรณ พุทธระกูล, 2542: 16) ได้กำหนดการฝึกบุคคลเพื่อใช้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐาน โดยใช้สถิติปริญาโทจำนวน 11 คน ในการฝึกการให้คะแนนรูปคนผู้ชาย รูปคนผู้หญิง และรูปตนเอง จากการวาดของนักเรียนที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรฐานจำนวน 2,622 คน โดยในการวิเคราะห์ความสามารถของผู้ให้คะแนน โดยการนำคะแนนของผู้ตรวจแต่ละคนมารวมกันแล้วคำนวณหาค่าความสัมพันธ์ในการฝึกให้คะแนนครั้งนี้ นาเกลลิ (Naglieri) ยอมรับเฉพาะผู้ตรวจที่มีค่าความสัมพันธ์อย่างต่ำที่ 95 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของผู้ให้คะแนนที่ .94 และผู้ให้คะแนนต้องมีการฝึกหัดการให้คะแนนจนถึงระดับที่ยอมรับ ข้อควรคำนึงสำหรับผู้ให้คะแนนคือผู้ให้คะแนนไม่ควรตรวจให้คะแนนในแต่ละครั้งเกิน 4 ชั่วโมง ต่อวันเพราะอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการตรวจได้ง่าย

คุณสมบัติของแบบทดสอบ DAP

Naglieri (1988:13) ได้ศึกษาคูณสมบัติทางสถิติ ในเรื่องของความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity) ของแบบทดสอบ DAP ที่แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยไว้ในคู่มือฉบับภาษาไทยโดย ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538: 4)

ความเที่ยง (Reliability)

- ความคงที่ภายใน (Internal Consistency) จากการศึกษาความคงที่ภายในด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟา ของ Cronbach กับกลุ่มตัวอย่างมาตรฐานที่มีอายุตั้งแต่ 5-17 ปี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของ คะแนนรวมมีค่าอยู่ระหว่าง .83-.89 มีค่ามัธยฐานเท่ากับ .86 จากผลที่ได้รับแสดงให้เห็นว่า เกณฑ์การให้คะแนน 14 เกณฑ์ จากรูปวาดทั้ง 3 รูปนั้นมีความคงที่ภายในอยู่ในระดับสูง

- ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจ (Interrater Reliability) การหาความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน ได้จากผู้ตรวจมากกว่า 1 คน ตรวจรูปวาด 1 รูป เพื่อตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจ และเพื่อเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากระบบการให้คะแนนของแบบทดสอบ DAP กับ ระบบการให้คะแนนของ Goodenough-Harris ในแง่ของความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจ โดยแบ่งนักเรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่ม 1 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่ม 2 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการตรวจให้คะแนนโดยใช้ระบบเดียวกันในการตรวจของทั้งแบบทดสอบ DAP และ Goodenough-Harris ในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับสูงและใกล้เคียงกัน ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจของคะแนนรวมจากแบบทดสอบ DAP มีค่าเท่ากับ .95 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา และมีค่าเท่ากับ .95 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนสัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจของคะแนนในแต่ละรูป ซึ่งใช้ระบบการตรวจให้คะแนน ทั้ง 2 ระบบ มีค่าอยู่ระหว่าง 86-94 แสดงว่าความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจอยู่ในระดับสูง ในการใช้ระบบการตรวจให้คะแนนของทั้ง 2 ระบบ

- ความเที่ยงของการตรวจซ้ำโดยผู้ตรวจคนเดียว (Intrarator Reliability) หาได้จากการให้ผู้ตรวจ 2 คน ทำการตรวจรูปวาด 2 ชุด ด้วยระบบตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบ DAP และระบบการให้คะแนนของแบบทดสอบ Goodenough-Harris โดยการตรวจครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีระยะห่างกัน 16 วัน และผลพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงจากการตรวจซ้ำภายในตัวผู้ตรวจให้คะแนนคนเดียวกันของคะแนนรวมจากแบบทดสอบ DAP มีค่าเท่ากับ .97 ในนักเรียน เกรด 1-3 มีค่าเท่ากับ .95 ในเด็กเกรด 5 -7 และจากคะแนนแต่ละรูป มีค่าระหว่าง .89-95

ความตรง (Validity)

- ความตรงตามโครงสร้าง

การหาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการให้คะแนนของแบบทดสอบ DAP และระบบการให้คะแนนของ Goodenough–Harris กับนักเรียนจำนวน 89 คน เป็นนักเรียน ในเกรด 1–3 จำนวน 45 คน และนักเรียน เกรด 5–7 จำนวน 44 คน จากการทดสอบครั้งที่ 1 พบว่า คะแนนที่ได้จากการตรวจโดยระบบการให้คะแนนทั้ง 2 ระบบ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก คือ r มีค่าเท่ากับ .75-.84 ครั้งที่ 2 ศึกษา กับนักเรียนจำนวน 100 คน อายุ 9 ปี มีการตรวจให้คะแนนโดยระบบการให้คะแนน 2 ระบบ ซึ่งเป็นอิสระต่อกัน พบว่ามีค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนรวมเท่ากับ .87

จากการตรวจ ทั้ง 2 ครั้ง จะเห็นได้ว่า ระบบการตรวจให้คะแนนของ แบบทดสอบ DAP และระบบการให้คะแนนของ Goodenough–Harris มีความซ้ำซ้อนกันสูง แต่มีความสัมพันธ์และมีความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจบางส่วนแตกต่างกันเล็กน้อย

การหาเกณฑ์ปกติ (Norm)

การนำเกณฑ์ปกติ (Norm) เข้ามาใช้ในการหาค่าคะแนนมาตรฐาน ภาพวาดคน ของนักเรียน เนื่องจาก การพิจารณาจาก คะแนนดิบของนักเรียนไทย พบว่า คะแนนดิบในแต่ละรูปของเด็กไทย สูงกว่า คะแนนดิบ ของนักเรียนอเมริกัน ประมาณ 5 คะแนน และจาก คะแนนดิบรวมของเด็กไทยสูงกว่า คะแนนดิบรวมของ เด็กอเมริกัน ประมาณ 14 คะแนน ซึ่งเห็นได้จากการเปรียบเทียบระหว่าง การใช้ตารางเกณฑ์ปกติ ของเด็กไทย จากงานวิจัยของ สฐิตีวรรณ พุทธระกูล (2540) ที่พบว่าคะแนนของเด็กไทย จะจัดอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่หากใช้เกณฑ์ปกติ ของ นาเกลลิ (Naglieri) ซึ่งเป็นเกณฑ์ปกติ ที่ได้จากเด็กอเมริกัน จะบอกถึงความสามารถที่สูงกว่าความเป็นจริง (สฐิตีวรรณ พุทธระกูล, 2540: 80-81)

ความแตกต่างดังกล่าว อาจเกิดจาก ของ นาเกลลิ (Naglieri) ได้ทำการทดสอบในเด็กอเมริกัน ตั้งแต่ ปี 2531 ซึ่งความเจริญก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงของ โลกนั้นได้ เจริญรุดหน้ามากขึ้น ทำให้การเรียนรู้ของเด็กมากขึ้น และส่งผลให้คะแนนดิบที่ได้สูงขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าว การนำเอาเกณฑ์ปกติท้องถิ่น หรือ เกณฑ์ระดับชาติ เข้ามาใช้ในแบบทดสอบของนักเรียน จึงเป็นเรื่องที่จำเป็น เมื่อได้มีการนำแบบทดสอบไปใช้ในเชิงข้ามวัฒนธรรม (Anastasi, 1990: 297)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ (2505), วิจัยเรื่อง “พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนประถมสาธิตแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร”, โดยศึกษาเด็กชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อย่างละ 1 ชั้น เกี่ยวกับการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ และ การใช้สีจากภาพที่เด็กวาด โดยใช้หลักเกณฑ์ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์, ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เด็กจะมีพัฒนาการทางศิลปะอยู่ในชั้นต่างๆ ตามระดับอายุ ดังนี้
 - 5-6 ขวบ ถึง 7 ขวบ อยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 หรือขั้นต้นของการเขียนภาพให้มีความหมาย
 - 7-8 ขวบ ถึง 10 ขวบ อยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 หรือ ชั้นเขียนรูปได้คล้ายจริง
 - 9-11.ขวบ อยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 หรือ ชั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง
 - 11 ขวบ เป็นวัยที่มีแนวโน้มอยู่ในระยะต้น ของชั้นพัฒนาการที่ 5 หรือขั้นใช้เหตุผล

สรุปได้ว่า 1. เด็กทุกคนที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง มีพัฒนาการเกินชั้นพัฒนาการที่ 1 ทุกคน
2. เด็กที่อยู่ในชั้นพัฒนาการทางศิลปะชั้นเดียวกัน เขียนภาพแสดงลักษณะรูปคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี และการออกแบบแตกต่างกันไปตามลำดับวัย เด็กอายุมากจะเขียนภาพที่มีลักษณะใกล้เคียงลักษณะของภาพในชั้นพัฒนาการขั้นต่อไปมากขึ้น

อชชา แสงอัสนีย์ (2514) ศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสอนศิลปะทั้งแนวเก่าและแนวใหม่, จุดมุ่งหมายของการวิจัย: เพื่อศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะระหว่างเด็กที่เรียนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่ว่ามีพัฒนาการทางศิลปะแตกต่างกันอย่างไร

กลุ่มประชากร:นักเรียนโรงเรียนสมถวิล ราชดำริ (สอนศิลปะตามแนวเก่า) โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สอนศิลปะแนวใหม่) ในระดับชั้นป.1-ป.4 ชั้นละ 1 ห้องเรียนทั้ง 2 โรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัย: ใช้การหาค่าร้อยละ, เครื่องมือในการวิจัย: ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบที่เป็น ข้อสอบที่สร้างขึ้นเองโดยให้นักเรียนวาดภาพตามที่กำหนดให้ 1 ภาพ และวาดภาพตามใจชอบ 1 ภาพ โดยวิเคราะห์แบ่งชั้นพัฒนาการทางศิลปะ ตามเกณฑ์ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ แล้วนำมาหาค่าร้อยละในแต่ละชั้นพัฒนาการศึกษาหาลักษณะ การวาดภาพคนการใช้ช่องไฟ การใช้สี และตามลักษณะ

ผลของการวิจัย: 1.นักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่ มีขั้นการพัฒนาการทางศิลปะตามหลักเกณฑ์ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ มากกว่านักเรียนที่เรียนแนวเก่า 2.นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ วาดภาพคนลักษณะมากกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 1 ลักษณะ 3. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ใช้ช่องไฟมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 4. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ใช้สีมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 1 ลักษณะ 5. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวเก่าและแนวใหม่ วาดภาพคน 3 ลักษณะเท่ากัน 6. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ใช้ช่องไฟมากกว่าลักษณะกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า 2 ลักษณะ 7. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 3 ที่เรียนศิลปะแนวเก่าและแนวใหม่ ใช้สี 4 ลักษณะเท่ากัน 8. นักเรียนที่อยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 วิเคราะห์เฉพาะนักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่ ได้ผลคือวาดภาพคน 4 ลักษณะ ใช้ช่องไฟ 5 ลักษณะ ใช้สี 4 ลักษณะ 9.นักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่าวาดภาพคนหน้าตรงมากที่สุด ทุกขั้นพัฒนาการทางศิลปะ แต่นักเรียนที่เรียนศิลปะตามแนวใหม่ วาดภาพหน้าตรงมากที่สุด ในขั้นพัฒนาการที่ 2 และ 3 ส่วนขั้นพัฒนาการที่ 4 วาดภาพหน้าตรงและด้านข้างปนกันมากที่สุด

นันทศุภรีย์ คำทันเจริญ (2522: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ การศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส

จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยระดับอนุบาล แยกตามระดับอายุและเพศ โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส และประเมินค่าความตรงและความเที่ยงของแบบทดสอบ,กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับอนุบาลชั้นปีที่ 1 และ 2 ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 328 คน

ผลการวิจัยพบว่า วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ 4, 5, 6 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และวุฒิภาวะทางสติปัญญาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ ตั้งแต่ 4 ปี ถึง 6 ปี ในตัวแปรด้านเพศพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความแตกต่างกันด้านวุฒิปัญญา อีกทั้งพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพ มีค่าตั้งแต่ .91 ถึง .96 สัมประสิทธิ์ความตรงของแบบทดสอบเมื่อใช้ความพร้อมในการเรียนอ่าน เป็นเกณฑ์ มีค่า .40 โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญา มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการวาดภาพอันเป็นความถนัดทางศิลปะประเภทหนึ่ง

สมชาย พรหมสุวรรณ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กอายุระหว่าง 5-12 ปี ในเรื่องการเขียนภาพคน การใช้สี การจัดช่องไฟ ในภาพเขียนและการ

ออกแบบ และเปรียบเทียบผลการวิจัยกับผลการวิจัยของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ศึกษาคือ กลุ่มนักเรียนในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล

ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการของเด็กอายุ 5-12 ปี สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน อันได้แก่ พัฒนาการทางด้านเขียนภาพคนและด้านการออกแบบ สำหรับพัฒนาการในด้านการใช้ช่องไฟ ปรากฏว่าเด็กมีพัฒนาการตามเกณฑ์มาตรฐานเดิมทุกระดับอายุ ตั้งแต่ 5-12 ปี พัฒนาการทางด้านการใช้สีของเด็กเกือบทุกระดับอายุ มีพัฒนาการสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กอายุ 9-11 ปี ในแต่ละด้านนั้น จากการวิเคราะห์พบว่าด้านการเขียนภาพคน เด็กวัยนี้มีพัฒนาการสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานกล่าวคือเด็กสามารถแสดงสัดส่วนของคนได้ใกล้เคียงความเป็นจริง แสดงอาการเคลื่อนไหวของคนได้ มีรอยย่นรอยพับของเสื้อผ้า แสดงความเป็นชายหญิงได้โดยใบหน้า เครื่องแต่งกาย ทรงผมและเครื่องประดับ ส่วนเด็กในวัย 11-12 ปี นั้น มีพัฒนาการทางด้านเขียนภาพคนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานกล่าวคือ เด็กสามารถแสดงสัดส่วนคนได้เหมือนจริง แสดงท่าจับต้องสิ่งของได้

ปราณี ศรีโชค (2530) ศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จุดมุ่งหมายของการวิจัย: เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับลักษณะการวาดภาพคน วาดภาพสัตว์ ภาพอิสระ การเลือกใช้ประเภทของสี การเลือกใช้สี และงานสร้างสรรค์

กลุ่มตัวอย่าง : นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ , สถิติที่ใช้ในการวิจัย: หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า t-test

สรุปผลการวิจัย: 1. นักเรียนชาย หญิงมีขั้นพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นการเขียนภาพโดยใช้เหตุผล 2. นักเรียนชาย หญิงมีพัฒนาการทางการเขียนภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 3. นักเรียนชายและหญิง เขียนภาพแสดงเนื้อหาและเรื่องราวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และ 0.5 ตามลำดับ 4. นักเรียนชายและหญิงเลือกใช้ประเภทของสีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สีประเภทที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุดคือสีดินสอเลือกใช้น้อยที่สุดคือสีน้ำ 5. นักเรียนชายและหญิงเลือกใช้สีทั้ง 12 สี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สีที่นักเรียนทั้งหมดเลือกใช้มากที่สุดคือ สีเหลือง และที่เลือกใช้น้อยที่สุดคือสีขาวและเทา 6. นักเรียนชาย หญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 งานสร้างสรรค์ที่นักเรียนทั้งหมดทำคะแนนได้ดีที่สุดคือ งานสร้างสรรค์โดยการเขียนภาพ น้อยที่สุดคืองานสร้างสรรค์โดยการ

สลับตำแหน่งภาพ อภิปรายผลการวิจัย:นักเรียนชายและหญิงมีลำดับขั้นพัฒนาการในลำดับเดียวกันคือขั้นการใช้เหตุผล มีพัฒนาการในการเขียนภาพ การแสดงเรื่องราวแตกต่างกัน สีที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุดคือสีดินสอ และเป็นสีเหลือง การแสดงออกทางศิลปะของชายและหญิงเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์มีความแตกต่างกัน

สมสมร ภูประกร (2531) ศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, วัตถุประสงค์ของการวิจัย: เพื่อศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร, ตัวอย่างประชากร: นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2529 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 480 คน , เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: 1.แบบตรวจขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพตามหลักเกณฑ์ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ 2. กระดาษกำหนดหัวข้อเรื่อง “ฉันและครอบครัวของฉัน” มีที่ว่างให้นักเรียนวาดภาพตามหัวข้อนั้น 3. กระดาษเปล่าให้นักเรียนวาดภาพตามใจชอบ 1 แผ่น

ผลการวิจัยพบว่า 1.นักเรียนแต่ละกลุ่มอายุโดยส่วนใหญ่มีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ เคยศึกษาค้นพบและสรุปไว้ ทั้งนี้ยกเว้นนักเรียนกลุ่มอายุ 12/1-14/0 ปี ส่วนใหญ่ที่มีพัฒนาการทางการวาดภาพไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ คือแทนที่จะมีขั้นพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นการวาดภาพเลียนธรรมชาติ กลับอยู่ในขั้นที่ 4 คือขั้นที่เด็กเริ่มเขียนรูปร่างของจริง

2.ลักษณะการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สีและการออกแบบ ของนักเรียนโดยเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

3.นักเรียนบางคนที่มีพัฒนาการการวาดภาพจัดอยู่ในขั้นที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 มีพัฒนาการทางการวาดภาพบางลักษณะข้ามขั้นไปอยู่ในขั้นพัฒนาการที่สูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย:1.ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนแต่ละกลุ่มอายุโดยส่วนใหญ่มีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ทำให้เห็นว่าการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กไทยหรือเด็กตะวันตกในระดับอายุเดียวกันมีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพใกล้เคียงกัน 2.ผลการวิจัยปรากฏว่า 4 ลักษณะของการวาดรูป การใช้ช่องไฟ การใช้สี การออกแบบโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ผู้วิจัยเห็นว่าส่วนหนึ่งอาจมาจากระยะเวลาไม่เพียงพอ เด็กแสดงความสามารถได้ไม่เต็มที่ ประกอบกับอิทธิพลภายนอกอื่นๆ อีกด้วย

จิรศักดิ์ ส่งแสงขจร (2531) ศึกษาการเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

สวนดุสิต วัตถุประสงค์ของการวิจัย : เพื่อเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและ เด็กปกติที่ระดับอายุและเพศเดียวกันในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต ประชากรที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับอนุบาลศึกษา ในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์สวนดุสิต ซึ่งประกอบด้วยเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อายุ 4-6 ปี มีระดับการสูญเสียการได้ยินระหว่าง 55-110 เดซิเบล จำนวน 30 คน และเด็กที่มีสภาพการฟังเป็นปกติอายุระหว่าง 4-6 ปี จำนวน 45 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบประชากรทั้งสองกลุ่มด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยการทดสอบค่า t (t-test) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางจิตวิทยาวิเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ตามหลักการพัฒนาทางศิลปะเด็กของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld)

ผลการวิจัยในการเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติพบว่า 1.คะแนนภาพวาดคนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติที่ระดับอายุเดียวกัน ไม่แตกต่างกัน 2.คะแนนภาพวาดคนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติ ในเพศเดียวกันไม่แตกต่างกัน 3.ผลการวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติ ตามหลักการพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ โดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน แต่มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนแสดงลักษณะพิเศษในภาพวาดคน ที่แสดงถึงการขาดความมั่นใจในตัวเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กนอกจากนี้ยังได้พบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนแสดงรายละเอียดในภาพวาดคนมากกว่าเด็กปกติ เช่น เข็มกลัดติดเสื้อ เข็มขัด กระดุม และเชือกผูกรองเท้า เป็นต้น

โกศล ภูพลอย (2532) การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะศึกษาโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 10 วัตถุประสงค์การวิจัย: เพื่อศึกษาการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 10 ตามเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ตัวอย่างประชากร: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษา 10 จำนวน 130 คน เป็นชาย 65 คน หญิง 65 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่าง แบบวิธีสุ่มหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยปรับปรุงจากแบบทดสอบวัดการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ ลูอิติร์ตัน อัดตะนังค์ (2530: 106-133) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์แบบทดสอบมีค่า

ความเที่ยงที่ระดับ 0.54 โดยการทดสอบค่าความเที่ยงด้วยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR-20 โดยเครื่องมือแบ่งออกเป็น 2 ส่วน 1.แบบทดสอบ 1.1 การวาดภาพคน 1.2 การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สีและการออกแบบ 2.การประเมินค่า คือด้านกรวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สีและการออกแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย: ค่าร้อยละ

ผลที่ได้จากการวิจัย:การแสดงผลออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของกลุ่มตั้งอย่างตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ มีลักษณะดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคนลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกได้มากที่สุดคือ การเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย (99.23%) และแสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแต่ยังผิดธรรมชาติและท่าทางแข็งกระด้าง (23.08%)
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่เด็กแสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริง (98.46%) และแสดงออกน้อยที่สุดคือการแสดงลักษณะสามมิติหรือส่วนลึกของวัตถุทางด้านข้าง (15.38%)
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่เด็กแสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงรอยแปรงหรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆ ในทิศทางเดียวกัน (92.31%) และแสดงออกน้อยที่สุดคือการแสดงความแตกต่างของ สีที่ใกล้เคียงกันได้ (50.77%)
4. ด้านการออกแบบลักษณะที่เด็กแสดงออกได้มากที่สุดคือการแสดงรายละเอียดของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (83.38%) และแสดงออกน้อยที่สุดคือ เรื่องราวของภาพแสดงความแตกต่างระหว่างเพศ (66.92%)

เกริก ยूनพันธ์ (2532) ศึกษารูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1.เพื่อศึกษารูปแบบภาพวาดคนระบายสีของนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 2 2.เพื่อศึกษาพัฒนาการวาดภาพคนระบายสีของนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง: นักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชน ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เขตกรุงเทพฯ จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: แบบทดสอบการศึกษารูปแบบภาพคนระบายสี สถิติที่ใช้ในการวิจัย:ค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม และ ไค-สแควร์ ผลที่ได้จากการทดลอง:

- 1.นักเรียนชายและหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนรูปแบบภาพคนระบายสีอยู่ในขั้นพัฒนาการศิลปะระยะเหมือนจริง
2. นักเรียนชายและหญิง เขียนรูปแบบภาพคนระบายสีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 นักเรียนชายเขียนรูปแบบภาพคนผู้ชายเต็มตัวด้านหน้าตรง ยืนสวมเครื่องแต่งกายชุดสากล ส่วนนักเรียนหญิงเขียนรูปแบบภาพคนผู้หญิงเต็มตัว ด้านหน้าตรงยืนสวมเครื่องแต่งกายชุดสากล

3. นักเรียนชายและหญิงมีความสามารถในการเลือกใช้สีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 นักเรียนชายและหญิงใช้สีตัดกันเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนชายใช้สีวรรณะเย็นและสีขาวดำ สีที่นักเรียนชายและหญิงใช้เท่ากันคือ สีวรรณะร้อนและสีที่นักเรียนหญิงและชายไม่ใช่เลยคือสีกลมกลืนกัน

จิรานันท์ ประเสริฐศรี (2533) : (บทคัดย่อ) วัดระดับสติปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุระหว่าง 8 ปี ถึง 8 ปี 6 เดือน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เขตบางเขน จำนวน 60 คน, โดยใช้แบบทดสอบ DAP และแบบทดสอบ Wechsler Intelligence Scale For Children (WISC) แล้วนำผลที่ได้รับมาทำการศึกษาค้นคว้าหาความสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่าสติปัญญาของเด็กนักเรียนที่วัดได้จากแบบทดสอบ DAP มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสติปัญญาของนักเรียนที่วัดจากแบบทดสอบ WISC อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .3586

อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย (2538) ศึกษาการวาดภาพลอกเลียนแบบการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากร: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 ในเขตกรุงเทพมหานครตามสังกัด 4 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถาม สถานภาพ ภูมิหลัง ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น ตอนที่ 3 แบบทดสอบการวาดภาพ ส่วนที่ 1.2 แบบสังเกตพฤติกรรมเด็ก ส่วนที่ 3 แบบประเมินค่าเกี่ยวกับการลอกเลียนแบบการ์ตูน ส่วนที่ 2 นำเครื่องมือไปตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงตามโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย: หาค่าร้อยละ จำนวนผู้ที่ทำถูก $\times 100 /$ จำนวนประชากรทั้งหมด ใช้วิธีทดสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธี คูเดอว์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR-20

ผลที่ได้จากการวิจัย :

1. ด้านสภาพและภูมิหลังของนักเรียน -นักเรียนทุกคนเคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน 64.88% ชอบการ์ตูนมาก ตัวการ์ตูนที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือ โดเรมอน และเซเลอร์มูน
2. ด้านความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อภาพการ์ตูน- นักเรียน 75.58% รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินกับการวาดภาพการ์ตูน
3. ด้านการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน-ตัวการ์ตูนที่นักเรียนนิยมนิยามมากที่สุดคือ โดเรมอน 15.41% โดยเป็นการ์ตูนประเภทตลกขบขันถึง 71.57%
4. ด้านพฤติกรรมการวาดภาพการ์ตูน นักเรียนมีการใช้แบบจากภาพการ์ตูนจากหลายแหล่งมารวมกันโดยเด็กชายจะวาดภาพไม่ค่อยปราณีตเท่าเด็กหญิงที่จะวาดภาพและระบายสีได้เรียบร้อยกว่า

พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ศึกษา การวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปี ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปี ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในด้านการวาดภาพคน การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี และการออกแบบ ตัวอย่างประชากร คือ เด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปี จากสมาคมไทย - ญี่ปุ่น ในประเทศไทยจำนวน 20 คน และเด็กญี่ปุ่นจากมูลนิธิคามิอิชิ ประเทศญี่ปุ่นจำนวน 32 คน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นทั้งสองกลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีที่สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของโลเวนเฟลด์ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและครูศิลปศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า เด็กญี่ปุ่นทั้งสองกลุ่มสามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของ โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเริ่มต้นวาดภาพอย่างของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน เด็กมีการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า ทรงผม และเครื่องประดับ คิดเป็นร้อยละ 92.31 ร้อยละ 26.92 วาดภาพคนที่แสดงอารมณ์บนใบหน้าชัดเจนร้อยละ 25 วาดภาพคนที่มีขนาดใหญ่เต็มหน้ากระดาษ และร้อยละ 21.15 วาดภาพคนคล้ายการ์ตูนจากหนังสือ หรือภาพยนตร์ โทรทัศน์

2. ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง เด็กสามารถแสดงขนาดของสิ่งต่างๆที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง คิดเป็นร้อยละ 94.23 ร้อยละ 30.77 มีการจัดวางภาพให้สมดุลย์ สองข้างเท่ากัน ร้อยละ 21.15 แสดงมิติ และร้อยละ 1.92 มีการใช้เส้นฐาน

3. ด้านการใช้สี เด็กใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100 ร้อยละ 46.15 ระบายสีโดยแสดงลักษณะรอยแปร่งไปในทิศทางเดียวกัน ร้อยละ 40.38 ระบายสีในหลายทิศทาง ร้อยละ 36.54 ใช้สีแบบจินตนาการ และร้อยละ 11.54 ใช้สีตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ

4. ด้านการออกแบบ เด็กสามารถออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ คิดเป็นร้อยละ 100 และร้อยละ 32.67 ออกแบบเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์จากเหตุการณ์จาก เหตุการณ์ประทับใจ และร้อยละ 30.77

ฐิติวรรณ พุตระกูล (2542) การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบการวาดรูปคน (DRAW A PERSON : A Quantitative Scoring System) เพื่อใช้กับนักเรียน อายุ 5-17 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ในภาคกลางของประเทศไทย .จุดประสงค์ของการวิจัย 1. ศึกษาคุณสมบัติในการวัดด้านความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ DAP เพื่อนำมาใช้กับเด็กนักเรียน อายุ 5ปี 0 เดือน ถึง 17 ปี 11 เดือน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน 2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) ของคะแนนจากแบบทดสอบ DAP เพื่อนำมาใช้กับเด็กไทย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนดิบรวมระหว่างเพศชาย เพศหญิงโดยใช้ T-TEST พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ $P < .01$ แต่ความแตกต่างมีเพียง 1 ใน 5 ของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่านั้นจึงมีผลน้อยมาก ทำให้ไม่แยกตารางชาย-หญิง 2. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนดิบรวม โดยพิจารณาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียน โดยใช้ T-TEST พบว่าระดับค่าความแตกต่างของคะแนนจากนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ แสดงว่าสภาพภูมิประเทศไม่มีอิทธิพลต่อการใช้แบบทดสอบ 3. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนดิบรวม โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง โดยใช้ T-TEST พบว่าค่าความแตกต่างของคะแนนทั้งสองกลุ่มไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่มีอิทธิพลต่อการใช้แบบทดสอบ DAP

งานวิจัยต่างประเทศ

อนัสตาซี (Anastasi, 1958) ได้ศึกษาและรวบรวมภาพวาดและภาพระบายสีของเด็กอายุ 6-12 ปี จาก 31 ประเทศพบว่า ภาพวาดของเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็ก ซึ่งสังเกตได้ทุกรูปที่เด็กเลือกวาด ภาพที่เด็กเลือกวาดมากนั้น เช่น ภาพคน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตามลักษณะเด่นของภาพในแต่ละประเทศก็แตกต่างกันไป เช่น เด็กอเมริกันกับอินเดียแดง เด็กกรีซ และเด็กบราซิล พอใจที่จะวาดสิ่งต่าง ๆ ภายในบ้าน ส่วนเด็กจากเดนมาร์ก และญี่ปุ่น ก็สนใจสิ่งต่างๆ ภายนอกบ้าน นอกจากนี้ในแต่ละประเทศยังนิยมวาดภาพสัตว์ต่างๆ แตกต่างกันไป เช่น ในออสเตรเลียวาดจิงโจ้ ในอัฟริกาวาดอูฐ และในอเมริกาใต้วาดสมเสร็จ นอกจากนี้ภาพที่เด็กวาดก็แสดงให้เห็นถึงอาชีพที่สำคัญของแต่ละชาติ เช่น วาดภาพป็นต้นปาล์มเพื่อเก็บลูกหรือภาพการใช้อูฐในการเดินทาง การขนส่ง ส่วนการวาดภาพจากจินตนาการนั้น เนื้อหาของภาพที่วาดยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ

เบอร์ตัน (Berton, 1981) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เส้นลักษณะแรงเงาในการวาดภาพ การจัดพื้นที่และความหมายของการวาดภาพคนของเด็กอายุ 8-15 ปี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุ 8-15 ปี วิธีดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยให้เด็กวาดภาพคนจากความทรงจำ และวาดจากการสังเกต โดยจะสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับการใช้เส้นและความหมายของเส้น และผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กที่วาดภาพจากความทรงจำมักจะใช้เส้นและพื้นที่ว่างได้ไม่ดีเท่ากับการวาดภาพด้วยการสังเกต
2. การวาดภาพจากการทรงจำและการวาดภาพจากการสังเกตสามารถแสดงภาพสามมิติได้เหมือนกันโดยเฉพาะด้านความหนาหรือความลึก
3. การวาดภาพคนมีรูปแบบคล้ายกันแต่การแสดงลักษณะสามมิติ และการแรเงาเด็กโตจะสามารถแสดงออกได้ดีกว่า
4. แนวคิดการใช้เส้น การใช้พื้นที่ว่าง สัดส่วนแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย ทำให้ทราบถึงความแตกต่างในความสามารถของเด็กระหว่างการวาดภาพจากความทรงจำและการสังเกต

พาริสัน (Pariser, 1985) “Two Methods of Teaching Drawing Skills” “ศึกษาพฤติกรรมวาดภาพของเด็กว่าการวาดของเด็กวัยชั้นประถมศึกษาชั้นนั้นพัฒนาเช่นไร ทำเช่นไร เด็กจะวาดรูปได้คล่องแคล่วและวาดได้โดยเสรี กลุ่มตัวอย่าง เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวาดภาพ 2 วิธีในการค้นคว้าคือ วิธีการวาดภาพวัตถุจริงโดยที่เด็กมองแต่วัตถุลักษณะ Blind Center กับวิธีการวาดภาพลอกเลียนแบบ โดยใช้รูปสัตว์ที่เขียนเป็นลายเส้นของศิลปินเป็นต้นแบบ

ผลการวิจัยที่ได้ กลุ่มทดลองการวาดภาพลักษณะการรับรู้ถ่ายทอดจากวัตถุจริงมีลักษณะการวาดภาพแสดงการถ่ายทอดวัตถุนั้นตามที่ได้เห็น แต่เด็กบางคนยังวาดรูปสื่อแสดงการถ่ายทอดจากรูปแบบที่เด็กเคยเห็นมาก่อนเช่นภาพจากในการ์ตูน ส่วนการวาดภาพของเด็กที่ใช้วิธีการลอกเลียนแบบรูปศิลปินนั้น มีพฤติกรรมคล้ายกันคือ ลอกเส้นและรูปแบบตามที่ได้เห็นในตัวอย่าง และรูปวาดของเด็กบางคนแทรกประสบการณ์ในการรับรู้ของตนลงในรูปในลักษณะการแสดงออกเฉพาะตัวเด็กเช่นการเติมสิ่งแวดล้อมลงไปในรูปแบบด้วย ประโยชน์ที่ได้จากการทดลอง : ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมวาดภาพของเด็ก ประสบการณ์การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการวาดภาพของเด็กแต่ละช่วงอายุ

งานวิจัยของเคลียร์ (Clare, 1982) ศึกษาหลักเกณฑ์วาดภาพ: ความสำคัญของสมองสำหรับการเรียนรู้การวาดภาพเหมือนจริง :ศึกษาปัญหาการวาดภาพใบหน้าคนแบบเหมือนจริง ในส่วนของการกำหนดจัดวางลักษณะบนใบหน้า และ การใช้แสงเงาในการแสดงมิติ ความลึก

กลุ่มที่ใช้ในการทดลอง: นักเรียนเกรด 4-8, วิธีการที่ใช้ในการวิจัย: การวิจัยแบ่งเป็น 2 การทดลอง

การทดลองที่ 1: กลุ่มเด็กอายุ 10-12 ปี เกรด 5 จำนวน 20 คนและ เด็กไฮสคูล อายุ 12-14 ปีจำนวน 36 คน ผู้วิจัยให้นักเรียนดูภาพจากสไลด์และให้นักเรียนวาดภาพแสดงเส้นขอบนอกตามแบบที่แสดงให้ดู โดยให้นักเรียนแสดงเฉพาะลักษณะเด่นบนใบหน้าหรือผมของแบบเท่านั้น โดยภาพที่ผู้วิจัยให้เด็กดูเป็นภาพ สไลด์ผู้ชายมีศีรษะล้านและศีรษะไม่ล้าน

ผลที่ได้พบจากการทดลอง : พบความแตกต่างระหว่างเส้นที่ต่อเนื่องเส้นระดับตา (Eye-ovals) กับเส้นแบ่งระดับกึ่งกลางศีรษะเป็นสิ่งที่ใช้ในการวัดการวาดภาพในครั้งนี้ ซึ่งพบว่าเด็กไฮสคูลที่แสดงผมเป็นลักษณะเด่นเขียนระดับตา (Eye-ovals) มีความหมายมากกว่ากลุ่มที่แสดงศีรษะล้านเป็นลักษณะเด่นอย่างมีนัยสำคัญที่.01 .ในกลุ่มเด็กเกรด 5 ในกลุ่มเด็กที่แสดง ผมเป็นลักษณะเด่นเขียนระดับตา (Eye-ovals) สูงกว่าในกลุ่มที่แสดงลักษณะเด่นวาดภาพศีรษะล้านอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ซึ่งตรงกับแนวสมมุติฐานของเอ็ดเวิร์ดส์ (Edward, 1979) ที่กล่าวว่า การแบ่งส่วนในการวาดใบหน้าคนเกิดการผิดพลาด เนื่องจากเกิดการเข้ามาแทรกแซงของสมองซีกซ้ายที่เข้ามาควบคุมการทำงานของสมองซีกขวา ดังที่เห็นในแนวโน้มการวาดของนักเรียนที่วาดตำแหน่งตาสูงผิดปกติในใบหน้าของผู้ชายที่มีผม ซึ่งสนับสนุนสมมุติฐานดังที่ได้มีการวาดผมด้านหน้ามามากกว่าที่ตาเห็นตามปกติอันเนื่องมาจากการลวงตาเกี่ยวกับผู้ชายมีผมที่เราสามารถพบเห็นได้บ่อยๆ ทำให้ภาพนั้นยังคงอยู่ในความจำของเรา

การทดลองที่ 2: กลุ่มที่ใช้ในการทดลอง:เด็กเกรด 4 จำนวน 14 คน (ชาย 8 คน หญิง 6คน) ,เด็กเกรด 5 จำนวน 13 คน (ชาย 5 คน, หญิง 8 คน), เด็กเกรด 6 จำนวน 17 คน (ชาย 9 คน, หญิง 8 คน) วิธีการที่ใช้ในการวิจัย: 1.ผู้วิจัยให้ผู้ทดลองวาดวงกลม 2 วงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10.5 ซม. โดยใช้ดินสอวาดลงในกระดาษ 2. ผู้วิจัยนำแบบรูปวงกลมที่มีไฟฉายมาทางด้านหนึ่งของวัตถุ โดยให้ผู้ทดลองใช้วงกลมที่ผู้ทดลองวาดในด้านซ้ายมือและให้หลังสีลูกบอลดังกล่าวตามที่ตาเห็น 3.หลังจากที่ผู้ทดลองวาดเสร็จ ผู้วิจัยได้แสดงและสาธิตวิธีการวาดลูกบอลให้ดู และให้ผู้ทดลองทำการวาดลูกบอลอีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้ค่าสถิติ Anova ในการวิเคราะห์ข้อมูลจาก 3 ส่วน คือ 1.ผลการสอนก่อนหลัง 2.จากผลของผู้ตัดสิน 1, 2 3. จากระดับชั้นเกรด 4-6

ผลที่ได้จากการทดลอง: ในการสร้างมิติของวงกลมในการวาดของเด็กดีขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญที่.001 ในส่วนของการพิจารณาตัดสินจากผู้ตัดสิน 1,2 พิจารณาผลที่ได้จากการสอนมีค่าสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ .001 แต่ไม่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเกรดของเด็ก :สรุปผลการทดลองได้ว่า การวาดภาพแสดงมิติความลึกในวงกลมของเด็กดีขึ้นหลังจากการเรียนการสอนพื้นฐานในการวาดภาพอย่างต่อเนื่อง ผลสรุปจาก 2 การทดลองพบว่า: จากผลที่ได้จากการทดลองทั้งสองนี้ช่วยเสริมสมมุติฐานที่ว่า หลักเกณฑ์การวาดภาพนั้นเป็นวิธีการปฏิบัติและมีผลต่อการสอนการวาดภาพเหมือนจริงในเด็ก

งานวิจัยของ Brown (1984) ศึกษาลักษณะการแสดงออกทางของพัฒนาการในงานปั้นของเด็ก ในปี 1970–1981 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในปี 1970 กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก จำนวน 346 คน เป็นเพศชาย 178 คน เพศหญิง 168 คน, ในปี 1981 กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก จำนวน 496 คน เป็นเพศ ชาย 249 คน, เพศหญิง 247 คน ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล รัฐแมสซาชูเซต , เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: เกณฑ์การให้คะแนนการตรวจรายละเอียดแบบรายชื่อ (Checklist) อาศัยเกณฑ์ ของ Draw-A-Man Scale ของ Harris's (1963, pp: 248-263) วิธีการดำเนินการวิจัย: ครูให้นักเรียนปั้นหุ่นรูปผู้ชาย (พ่อ) จากดินเหนียวที่ครูแจกให้ คนละ 1 ชิ้นงาน การวิเคราะห์ข้อมูล: วิเคราะห์จากการปรากฏของลักษณะต่างๆ ของร่างกาย ที่ปรากฏตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ (Checklist) หากลักษณะปรากฏตามข้อที่กำหนดไว้ จะได้ 1 คะแนน โดยนำคะแนนที่ได้ทั้งหมด มาหาความแตกต่างทางนัยสำคัญของเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentages Nomograph) ระหว่าง คะแนน ระหว่าง ปี 1970 กับ 1981, ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงในของลักษณะที่ปรากฏในการปั้นของเด็ก ที่แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นและลดลงอย่างมีแตกต่างทางนัยสำคัญ มีดังนี้

1. ช่วงอายุ 5 ปี ได้แก่ คาง จาก .36 เป็น .67 , แขน(รวม)จาก .64 เป็น .90, ขา จาก .62 เป็น .83, เท้า จาก .12 เป็น .33 .
2. กว้างส่วนที่ลดลงได้แก่ ไหล่ จาก .48 เป็น .21, เท้า จาก .42 เป็น .22 .
3. ช่วงอายุ 7 ปี ได้แก่ ศรีษะ จาก .20 เป็น .46, ไหล่(รวม) ลดลงจาก .57 เป็น .47.
4. ช่วงอายุ 8 ปี ได้แก่ ผม เพิ่มจาก .34 เป็น .57, ลักษณะนัยน์ตา จาก .16 เป็น .1 , คอ ลดลงจาก .58 เป็น .34, ไหล่ ลดลงจาก .70 เป็น .48 .
5. ช่วงอายุ 9 ปี ได้แก่ ผม เพิ่มจาก .28 เป็น .50, การติดของร่างกาย ลดลงจาก .22 เป็น .40, หมวก จาก .29 เป็น .80, 6 . ช่วงอายุ 10 ปี ได้แก่ หมวก ลดลงจาก .36 เป็น 14
6. ช่วงอายุ 11 ปี ได้แก่ ผม เพิ่มจาก .38 เป็น .61, หมวก ลดลงจาก .24 เป็น .11, นัยน์ตา ลดลงจาก .18 เป็น .40

สรุปได้ว่า ความแตกต่างระหว่างเพศ ในงานปั้นรูปคนผู้ชาย ของนักเรียน ในปี 1981 พบว่าเด็กอายุ 5 ขวบ เพศหญิง ทำปั้นภาพ แบบด้านหน้า มากกว่าเด็กชายในวัยเดียวกัน เด็กอายุ 6 ขวบ เพศหญิง ปรากฏ ลักษณะของมือ และส่วนนัยน์ตา มากกว่าเด็กชาย ในขณะที่เด็กชาย ปรากฏ ลักษณะของเท้า มากกว่าเด็กหญิง, เด็กอายุ 7 ปี เพศหญิงพบลักษณะ หมวก และจมูก มากกว่าเด็กชาย, เด็ก 8 ปี เพศหญิง พบลักษณะ คอและผม มากกว่าเพศชาย, เด็ก 9 ปี เพศหญิงพบลักษณะเท้า มากกว่า เพศชาย, เด็กอายุ 10 ปี ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ, เด็กอายุ 11 ปี เพศหญิง พบลักษณะนัยน์ตามากกว่าเพศชาย

งานวิจัยของตั้งเจริญ (Tungcharoen, 1987) “Across-Cultural Study: The Relationship between perception and Drawing Ability among Children from the United States and Thailand”. วัตถุประสงค์ของการวิจัย: เพื่อเปรียบเทียบผลของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการรับรู้และการวาดภาพของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา: เด็กที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคม ปานกลางของสหรัฐอเมริกา กับเด็กไทยที่ศึกษาอยู่ในเกรด 1, เกรด 3, เกรด 5 จำนวน 135 คน โดยใช้แบบทดสอบของกูด อิน์ฟ แฮริส วัดความรู้ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด ความสามารถ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในและความละเอียดละออโดยการสังเกตจากการวาดภาพ คน ซึ่งวิเคราะห์และวัดจากแบบทดสอบของกูด อิน์ฟ แฮริส

ผลการวิจัยพบว่า:

1. เด็กไทยมีความรู้ความเข้าใจ การวิเคราะห์ และการรับรู้มากกว่าเด็กอเมริกันในระดับเดียวกันทุกด้าน
2. เด็กไทยแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กอเมริกัน ในทางกลับกัน เด็กอเมริกันแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กไทยในระดับเดียวกัน
3. เด็กหญิงแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าเด็กชายในระดับเดียวกัน
4. เด็กชายแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กหญิง ซึ่งเด็กหญิงแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กชายในระดับเดียวกัน
5. เด็กที่มีอายุมากกว่าแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย
6. เด็กที่มีอายุมากกว่าแสดงการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย ซึ่งเด็กที่มีอายุน้อยกว่าแสดงการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กที่มีอายุมาก
7. ปฏิสัมพันธ์ ทางวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อภาพวาดผู้ชาย ภาพวาดผู้หญิง ภาพวาดตนเอง และผลรวมของภาพวาดทั้งหมด ในแบบทดสอบ G-HDT
8. ผลกระทบเชิงปฏิสัมพันธ์แสดงปรากฏการณ์ระหว่าง ตัวแปรทางเพศกับผลของภาพวาดตนเองปลະผลรวมของภาพวาดทั้งหมด ในแบบทดสอบ G-HDT
9. ผลกระทบเชิงปฏิสัมพันธ์ในระดับชั้นเรียนแสดงปรากฏการณ์ในภาพวาดผู้ชาย ภาพวาดผู้หญิง ภาพวาดตนเอง และผลรวมของภาพวาดทั้งหมดใน G-HDT
10. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศ และระดับชั้นเรียน มีผลกระทบต่อภาพวาดตนเอง และผลรวมของภาพวาดทั้งหมด ในแบบทดสอบ G-HDT
11. ปฏิสัมพันธ์ในแต่ละตัวแปรคือ วัฒนธรรม เพศ และระดับชั้น รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศ และระดับชั้นเรียนมีผลกระทบในแบบทดสอบ EFT
12. เด็กซึ่งแสดงการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่า แสดงแนวโน้มที่จะมีวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่า ตามผลการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม

13. เด็กชายและเด็กหญิงอเมริกัน แสดงสภาพการรับรู้สมดุลกัน แต่เด็กหญิงกลับมีแนวโน้มที่จะแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่า
14. เด็กชายไทยแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์ มากกว่าเด็กหญิง แต่กลับแสดงแนวโน้มวุฒิภาวะการรู้คติน้อยกว่าเด็กหญิงในวัฒนธรรมเดียวกัน

Naglieri and Prewett (1990: 348-370 อ้างถึงใน รัฐติววรรณ พุทธระกูล, 2540: 22-23, 26) ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการให้คะแนนของแบบทดสอบ DAP และระบบการให้คะแนนของ G-HDT กับนักเรียนจำนวน 89 คน เป็นนักเรียนในเกรด 1-3 จำนวน 45 คน และเป็นนักเรียนเกรด 5-7 จำนวน 44 คน ซึ่งจากการทดสอบครั้งที่ 1 พบว่าคะแนนที่ได้รับจากการตรวจโดยระบบการให้คะแนนทั้ง 2 ระบบ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก คือ r มีค่าระหว่าง .75 - .84, จากการทดสอบครั้งที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียน จำนวน 100 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง มาจากเด็กที่มีอายุ 9 ปี และมีการแบ่งกลุ่มชาย-หญิง ให้มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวนกลุ่มละ 50 คน มีการตรวจให้คะแนนโดยระบบการให้คะแนน 2 ระบบ ซึ่งเป็นอิสระต่อกัน

ระบบที่ 1 การดำเนินการโดยให้ผู้ตรวจทำการตรวจรูปวาดของนักเรียนทั้งหมดด้วยระบบการให้คะแนนระบบเดียวกันจนหมด แล้วจึงทำการตรวจด้วยวิธีการให้คะแนนในอีกระบบหนึ่งทำเช่นนี้จนครบทั้งหมด

ระบบที่ 2 เรียงลำดับรูปวาดสำหรับใช้ในการตรวจให้คะแนนใหม่อีกครั้ง หลังจากนั้นใช้ผู้ตรวจ 2 คน แบ่งกันตรวจคนละครึ่ง

ผลที่ได้รับจากการตรวจทั้ง 2 ระบบ พบว่ามีความสัมพันธ์กันสูงมาก ค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนรวมเท่ากับ .87

งานวิจัยของเดวิส (Davis, 1997); Drawing 's Demise : U – Shaped Development in Graphic Symbolization . ศึกษาพัฒนาการลักษณะ รูป “ ตัวยู ” ในการวาดภาพของเด็ก , กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย: ทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 คน แบ่งเป็น 7 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน แบ่งเพศชาย-หญิง จำนวน เท่าๆ กัน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เด็กอายุ 5 ปี กลุ่มที่ 2 เด็กอายุ 8 ปี (Literal Stage) กลุ่มที่ 3 เด็กอายุ 11 ปี (Literal Stage) กลุ่มที่ 4 วัยรุ่นอายุ 14 ปี (ไม่ได้เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 5 วัยรุ่นอายุ 14 ปี (เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 6 ผู้ใหญ่ (ไม่ได้เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 7 ผู้ใหญ่ (เป็นศิลปิน) วิธีดำเนินการทดลอง ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด วาดภาพ 4 ภาพ ดังนี้ 1.วาดอะไรก็ได้ 2. วาดภาพดีใจ 3. วาดภาพเสียใจ 4. วาดภาพโกรธ, การวิเคราะห์ข้อมูล อาศัย เกณฑ์การให้คะแนน 1-4 คะแนน โดยวัดจาก 1.ลักษณะการแสดงออก 2. ความสมดุลภายในภาพ 3. ความเหมาะสมในการใช้เส้น 4. การจัดวางภาพ, สถิติที่ใช้ในการทดลอง: ค่าไคสแควร์ . ผลการวิจัย

พบว่า คะแนนภาพวาดของ กลุ่มที่ 7. ผู้ใหญ่(ศิลปิน) กับ คะแนนภาพวาดของทุกกลุ่ม ยกเว้น กลุ่มที่ 1 เด็กอายุ 5 ปี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ ด้วยวิธีหาความต่างระหว่างคู่แบบเชฟเฟ (Scheffe') .

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยรวมจะพบได้ว่าการวาดภาพคนของเด็กช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นพร้อมไปกับวัยของเด็กอย่างชัดเจน โดยงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ทางมโนทัศน์ของเด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการวาดภาพของเด็กและสามารถส่งผลไปสู่พฤติกรรมในด้านต่างๆ ได้ และถึงแม้ว่าจุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษาระดับประถมจะมุ่งเน้นการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กมากกว่าการฝึกทักษะ แต่ภาพคนก็จัดเป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่เด็กมักแสดงออกให้เห็นควบคู่กับจินตนาการในงานศิลปะของเด็กอยู่เสมอ และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านศิลปะและด้านอื่นๆ ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังอาจเป็นสาเหตุสำคัญต่อการถดถอยทางการวาดภาพและความเชื่อมั่นของเด็ก ดังนั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องได้รับความสนใจและหาหนทางแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

จากการศึกษาพบว่า แนวโน้มของพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายนั้นมีแนวโน้มที่ลดต่ำลงซึ่งเห็นได้จากการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็ก (Davis,1997) และจากการศึกษาจากผลการวิจัยจากนักวิจัยหลายท่านพบว่าในเด็กระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงออกในส่วนของการวาดภาพคนได้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการวาดภาพคนที่มีลักษณะแข็งกระด้าง ไม่สามารถแสดงอาการเคลื่อนไหวของภาพได้ อธิพิพลส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการตามวัยของเด็กเอง และอีกส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กเช่นการเลี้ยงดู, การเรียนการสอน, และเนื้อหาหลักสูตร และหากเด็กไม่ได้รับการฝึกฝนการวาดภาพอย่างต่อเนื่องในช่วงวัยดังกล่าวอาจมีผลทำให้การวาดภาพของเด็กอยู่ในลักษณะคงที่และยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งอาจมีส่วนทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาศิลปะและการวาดภาพคนอันก่อให้เกิดผลต่อเนื่องในการเรียนศิลปะในระดับสูงต่อไป ดังนั้นการที่ครูและผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องได้พยายามที่จะศึกษาและทำความเข้าใจถึงพัฒนาการทางศิลปะศึกษาของเด็ก โดยเฉพาะในส่วนของการวาดภาพคนโดยละเอียด และมีการนำเอาทฤษฎีการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับเด็กในกลุ่มต่างๆ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยในการสร้างเสริมให้เด็กมีพื้นฐานในการวาดภาพคนที่ดี สร้างความมั่นใจในการแสดงออกในการวาดภาพคนให้เด็กตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาศึกษาน่าจะมีส่วนทำให้พัฒนาการทางศิลปะของเด็กมีแนวโน้มในการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างพื้นฐานที่จะส่งเสริมไปสู่การวาดภาพคนในระดับสูงต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา การวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และความรู้จากตำรา บทความเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ศึกษาหลักสูตร เนื้อหาแผนการสอน คู่มือครู วิธีการสอนระดับประถมศึกษา

1.3 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการด้านจิตวิทยาการพัฒนารเด็ก

1.4 เถรท์การให้คะแนน แบบทดสอบการวาดภาพคน (DRAW A PERSON : : A Quantitative Scoring System) จากลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของนักเรียน

2. การสุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาใน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคต้น ปีการศึกษา 2543 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) ตามรายละเอียดดังนี้

3. ขั้นตอนการสุ่ม กลุ่มตัวอย่างประชากร

3.1. สุ่มตามกลุ่มเขตของ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ กลุ่มวังหลวง, กลุ่มเจ้าพระยา, กลุ่มกรุงธนใต้, กลุ่มบูรพา, กลุ่มกรุงธนเหนือ, กลุ่มศรีนครินทร์ โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) จำนวน 3 กลุ่ม ได้ดังนี้

3.1.1 กลุ่มวังหลวง

3.1.2 กลุ่มบูรพา

3.1.3 กลุ่มศรีนครินทร์

3. 2. สุ่มตามเขตในกลุ่มข้างต้น ได้แก่

3.2.1 เขตปทุมวัน

3.2.2 เขตลาดพร้าว

3.2.3 เขตคลองสามวา

3.3. สุ่มตามขนาดโรงเรียน ในเขตข้างต้น จำนวน 3 ขนาดได้ดังนี้

3.3.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ สุ่มได้ เขตลาดพร้าว

3.3.2 โรงเรียนขนาดกลาง สุ่มได้ เขตปทุมวัน

3.3.3 โรงเรียนขนาดเล็ก สุ่มได้ เขตคลองสามวา

3.4. สุ่มโรงเรียน ในแต่ละเขตตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่

3.4.1 โรงเรียนลาดปลาเค้า

3.4.2 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม

3.4.3 โรงเรียน กลางคลองสอง

3.5 เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจากโรงเรียนที่ได้รับการสุ่ม ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามระดับชั้น โรงเรียนละ 60 คน ในแต่ละช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ชั้นละ 1 ห้อง ห้องละจำนวน 20 คน แบ่งเป็นชายและหญิงจำนวนเท่ากัน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา โดยการจับสลาก ได้ตัวอย่างประชากรจำนวน 180 คน

ตารางที่ 1 ขนาดโรงเรียน ชื่อโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากร

ขนาดโรงเรียน	รายชื่อโรงเรียน	เพศ	ป.4	ป.5	ป.6	รวม
	กลุ่มตัวอย่าง					
เล็ก	โรงเรียน	ชาย	10	10	10	30
	กลางคลองสอง	หญิง	10	10	10	30
กลาง	โรงเรียน	ชาย	10	10	10	30
	วัดปทุมวนาราม	หญิง	10	10	10	30
ใหญ่	โรงเรียน	ชาย	10	10	10	30
	ลาดปลาเค้า	หญิง	10	10	10	30
รวมทั้งหมด			60	60	60	180

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

รายการที่ 1 แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย

แบบทดสอบการวาดภาพคน เป็นเครื่องมือที่อ้างอิงมาจากแบบสอบมาตรฐาน โดยอาศัยเกณฑ์ในการให้คะแนนในการตรวจภาพวาดคน ที่มีรายละเอียดดังนี้

แบบทดสอบวาดภาพคน (DRAW A PERSON: A Quantitative Scoring System: 1988) ของ นาเกลลิ (Jack A Naglieri) แปลโดย ดร. ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538)

เป็นแบบทดสอบความสามารถที่ไม่ใช้ภาษา ที่มีระบบการให้คะแนนเป็นปรนัย และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการลดความคิดส่วนตัว และเพิ่มความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจ โดยแบบทดสอบดังกล่าวเป็นแบบทดสอบมาตรฐาน ใช้ได้ในเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปี ถึง 17 ปี การทดสอบนี้ ผู้ทดสอบจะบอกให้ผู้ถูกทดสอบ วาดภาพคนเต็มตัว 3 รูป คือ 1.ภาพผู้ชาย 2.ภาพผู้หญิง 3.ภาพตนเอง โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดสอบคือ-กระดาษเปล่าสีขาว ขนาด 8 x 11 นิ้ว จำนวน 3 แผ่น, ดินสอ, ยางลบ การวาดแยกแต่ละภาพลงในกระดาษคนละแผ่น ในเวลาภาพละ 5 นาที เมื่อผู้ถูกทดสอบวาดภาพครบทั้ง 3 ภาพแล้ว ผู้ทดสอบจะให้คะแนนที่มีเกณฑ์เดียวกันทั้ง 3 ภาพ โดยการนับอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่วาดภาพคน ที่เปรียบเทียบจากเกณฑ์การให้คะแนนมาตรฐาน

รายการที่ 2 แบบตรวจให้ค่าคะแนน แบบทดสอบการวาดภาพคน ที่ใช้ในการวิจัย

- แบบตรวจให้ค่าคะแนน แบบทดสอบการวาดภาพคน

* (เนื่องจากแบบทดสอบการวาดภาพคน DAP เป็นแบบสอบมาตรฐานที่ใช้ได้เฉพาะในการศึกษาเท่านั้น จึงไม่สามารถแสดงรายละเอียดทั้งหมด ของแบบการให้คะแนนได้)

รายการที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ที่ดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

- สถานภาพของผู้เรียน
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาศิลปะศึกษาและการวาดภาพคน
- อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีผลต่อการวาดภาพคนของเด็ก
- รูปแบบ วิธีการ การวาดภาพคนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

สังกัดกรุงเทพมหานคร

5. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. เนื่องจากในส่วนของเครื่องมือ รายการที่ 1 และรายการที่ 2 เป็นเครื่องมือที่มีความเป็นมาตรฐาน และมีการทดสอบหาค่าความเที่ยงในการทดสอบอยู่ในเกณฑ์สูงได้ เท่ากับ .89 จึงสามารถนำมาใช้ในแบบทดสอบในการวาดภาพคนได้

2. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้แก่ เครื่องมือ รายการที่ 3 ไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข โดยผู้ทรงคุณวุฒิ คือ บุคคลผู้ซึ่งมี คุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- เป็นนักวิชาการทางศิลปศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับด้านศิลปะของเด็กในระดับประถมศึกษา

- เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการสอน และทำงานเกี่ยวกับศิลปะเด็ก มาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี (ดูรายชื่อในภาคผนวก)

3. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1. แบบทดสอบการวาดภาพคน 2.แบบสอบถามความคิดเห็น ไปทดลองใช้กับนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ดังนี้

- เครื่องมือในรายการที่ 1 ส่วนที่ 1.1 (แบบทดสอบการวาดภาพคน) นำมาตรวจตามเกณฑ์การให้คะแนนที่ตั้งไว้ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ โดยใช้สูตรเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) จากการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป spss (Statistical Package for the Social Sciences)

$$\text{สูตร } r_{XY} = \frac{N\sum XY - \sum X\sum Y}{\sqrt{[N\sum X^2 - (\sum X)^2][N\sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

n = จำนวนของนักเรียน

X = คะแนนจากผู้ตรวจ

Y = คะแนนจากผู้ตรวจคนที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และ ผู้ตรวจคนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ

การตรวจให้คะแนน	คะแนนภาพวาดคนรูปผู้ชาย	คะแนนภาพวาดคนรูปผู้หญิง	คะแนนภาพวาดคนรูปตนเอง	คะแนนรวม
ผู้ตรวจคนที่ 1 (ตรวจซ้ำ)ครั้งที่ 1,2	0.93	0.97	0.89	0.93
ผู้ตรวจคนที่ 2 (ตรวจซ้ำ)ครั้งที่ 1,2	0.96	0.97	0.95	0.96
ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และ 2	0.95	0.94	0.96	0.89

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญ ดังนี้

1. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .00 (ประมาณ .30 และต่ำกว่า) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ ที่อยู่ในระดับต่ำ
2. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .50 (ประมาณ .30-70) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับกลาง
3. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1.00 (ประมาณ .70-.90) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง (หากสูงกว่า .90 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก)

จากการตรวจให้คะแนนและหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ 1 และ ผู้ตรวจ 2 (ดูรายละเอียดที่ ภาคผนวก) ได้ตั้งนี้ค่าที่ได้จากการคำนวณสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ในการตรวจให้คะแนนการวาด ระหว่าง ผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถทำการตรวจให้คะแนน การวาดภาพคน ของนักเรียนทั้งหมด ต่อไปได้ด้วยตนเอง

- เครื่องมือในรายการที่ 3 (แบบสอบถามความคิดเห็น) นำมาหาข้อบกพร่องของคำถาม และแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งแล้วนำไปใช้กับกลุ่มประชากรจริง

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บเรียบเรียงข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้
- ขั้นเตรียมการ

1. การเตรียมของผู้ให้การทดสอบ คือผู้ให้การทดสอบได้รับการอบรมวิธีการใช้ แบบทดสอบ DAP จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (ดร. ดารณี อุทัยรัตนกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) โดยการฝึกตามกระบวนการใช้แบบทดสอบที่ระบุไว้ในคู่มือการใช้แบบทดสอบ พร้อมทั้งฝึกการตรวจให้คะแนน และการแปลผลตามกระบวนการที่ระบุไว้ในคู่มือการใช้แบบทดสอบ DAP ดังนี้ (ดารณี อุทัยรัตนกิจ, 2538)

ขั้นที่ 1 เรียนรู้ระบบการให้คะแนน DAP จากคู่มือการใช้แบบทดสอบ ฉบับภาษาไทย

ขั้นที่ 2 ศึกษาการให้คะแนน ทั้ง 14 เกณฑ์ และ 64 ข้อกระทง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย

ขั้นที่ 3 ศึกษาการใช้แบบบันทึกคะแนน และให้คะแนนรูปวาด 6 รูป จากตัวอย่างงาน และความคิดเห็น พร้อมทั้งเปรียบเทียบคะแนนของตนเองและคะแนนจากตัวอย่าง โดยศึกษาความคิดเห็นของแต่ละตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 ให้คะแนนรูปวาดใน “แบบทดสอบความสามารถ (Competency Test I)” (ดารณี อุทัยรัตนกิจ, 2538: 24-42)

โดยใช้ระบบการให้คะแนน บันทึกคะแนนในแบบบันทึก แล้วเปรียบเทียบคะแนนของตนเองกับคะแนนที่ถูกต้องที่ให้ไว้ของแต่ละรูปวาด เพื่อให้ได้ตามเกณฑ์ต่ำสุด คือตรวจได้ถูกต้อง 90% หมายความว่า จะต้องได้ข้อกระทงที่เหมือนกัน 288 ข้อจากทั้งหมด 5 รูป นั่นคือ ข้อที่ตรวจไม่เหมือนกับตัวอย่างได้ไม่เกิน 32 ข้อ

ขั้นที่ 5 ศึกษาข้อกระทงที่ได้คะแนน และความคิดเห็นของแต่ละรูปอีกครั้ง โดยเฉพาะในส่วนที่ไม่เหมือนกันกับข้อตัวอย่าง

ขั้นที่ 6 ให้คะแนนรูปวาดใน “แบบทดสอบความสามารถ II (Competency Test I)” โดยผู้ตรวจต้องตรวจให้ถูกต้อง เกิน 90% ตามเกณฑ์ที่กำหนดให้

- ขั้นเตรียมกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำไปขอความร่วมมือจากโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังโรงเรียนที่มีรายชื่อต่อไปนี้

1. โรงเรียนกลางคลองสอง
2. โรงเรียนวัดปทุมวนาราม
3. โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า

เมื่อได้จำนวนและรายชื่อของโรงเรียนที่เป็นตัวแทนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเรียบร้อยแล้วจึงทำการสุ่มเลือกรายชื่อนักเรียนจากระเบียนประวัตินักเรียน (ป.02) โดยพิจารณาจากระดับชั้น เพศ เมื่อได้รายชื่อนักเรียนครบตามจำนวนที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว จึงนัดหมายวัน เวลา สถานที่เพื่อใช้ในการทดสอบกับทางโรงเรียน ต่อไป

- ชั้นเตรียมเอกสารในการทดสอบ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ชุดแบบทดสอบการวาดภาพคน ประกอบด้วย กระดาษสำหรับวาดภาพคนผู้ชาย 1 แผ่น, กระดาษสำหรับวาดภาพคนผู้หญิง 1 แผ่น, กระดาษสำหรับวาดภาพตัวเอง 1 แผ่น

2. ชุดแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพคน ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพคน จำนวน 1 ชุด

- ขั้นตอนการทดลอง

ผู้วิจัยนำเครื่องมือจากรายการที่ 1 ไปใช้ในกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างในชั้นเรียน ตามวันเวลาที่เรียนปกติ ใช้เวลา 1 คาบเรียน (60 นาที) โดยอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการทำให้นักเรียนเข้าใจ และทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบทดสอบการวาดภาพคนของนักเรียน ใช้วิธีค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หาค่าร้อยละ (Percentage) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบการวาดภาพคน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและการแสดงออกของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน ของนักเรียน ใช้วิธีแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

8. การนำเสนอผลการวิเคราะห์การวิจัย

โดยนำเสนอผลการวิจัย ในรูปตารางประกอบความเรียง

9. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าร้อยละ
2. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ โดยใช้สูตรเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์เพื่อ การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยนี้ ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในภาพวาดคนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับ สถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และ ค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำแนกตาม เพศ และ อายุ

อายุ	ป.4				ป.5				ป.6			
	ชาย	หญิง	รวม	%	ชาย	หญิง	รวม	%	ชาย	หญิง	รวม	%
8ปี	-	2	2	3.33	-	-	-	-	-	-	-	-
9ปี	14	18	32	53.3	1	-	1	1.66	-	-	-	-
10ปี	14	10	24	40	14	14	28	46.7	1	2	3	5
11ปี	2	-	2	3.33	11	14	25	41.6	12	16	28	46.6
12ปี	-	-	-	-	3	1	4	6.66	14	12	26	43.3
13ปี	-	-	-	-	1	1	2	3.33	3	-	3	5
รวม	30	30	60	100	30	30	60	100	30	30	60	100

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 9 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 32 คน เป็นเพศชาย 14 คน เพศหญิง 18 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30, รองลงมาเป็นอายุ 10 ปี จำนวน 24 คน เป็นเพศชาย 14 เพศหญิง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40, น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 8 ปี จำนวน 2 คน เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 3.33 และ อายุ 11 ปี จำนวน 2 คน เป็นเพศชาย 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 10 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 28 คน เป็นเพศชาย 14 คน เพศหญิง 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66 , รองลงมาเป็นอายุ 11 ปี จำนวน 25 คน เป็นเพศชาย 11 เพศหญิง 14 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6, อายุ 12 ปี จำนวน 4 คน เป็นเพศชาย 3 คน เพศหญิง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.66, อายุ 13 ปี จำนวน 2 คน เป็นเพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 9 ปี จำนวน 1 คน เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 1.66

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 28 เป็นเพศชาย 12 คน เพศหญิง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 46.60 , รองลงมาเป็นอายุ 12 ปี จำนวน 26 คน เป็นเพศชาย 14 เพศหญิง 12 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30, น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 10 ปี จำนวน 3 คน เพศชาย 1 คน เพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5, อายุ 13 ปี จำนวน 3 คน เป็นเพศชาย 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพคน รูปผู้ชาย รูปผู้หญิง รูปตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ชั้น	เพศ	จำนวน	ภาพผู้ชาย		ภาพผู้หญิง		ภาพตนเอง		คะแนนรวม	
			X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
ป.4	ชาย	30	96.40	13.25	95.00	10.64	95.47	11.36	96.17	12.32
	หญิง	30	98.57	13.38	100.80	10.59	98.57	11.28	98.93	11.71
	รวม	60	97.48	13.25	97.90	10.92	97.02	11.33	97.55	12.00
ป.5	ชาย	30	98.50	13.83	95.23	11.53	96.27	13.35	96.50	13.23
	หญิง	30	99.80	11.06	97.60	11.84	100.43	11.78	99.90	11.00
	รวม	60	99.15	12.43	96.42	11.65	98.35	12.66	98.20	12.18
ป.6	ชาย	30	95.00	11.53	93.63	10.16	93.27	11.66	94.00	11.10
	หญิง	30	100.37	10.05	94.17	9.69	96.77	11.85	97.40	9.75
	รวม	60	97.68	11.06	93.90	9.84	95.02	11.79	95.70	10.50
รวมทั้งหมด		180	98.11	12.23	96.07	10.90	96.79	11.95	97.15	11.57

จากตารางที่ 4 สรุปค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพคนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ทั้งเพศชายและหญิง ปรากฏคะแนนดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดรูปผู้ชาย เท่ากับ 97.48 (S.D.=13.25), ภาพวาดรูปผู้หญิง เท่ากับ 97.90 (S.D.=10.92), ภาพวาด รูปตนเอง เท่ากับ 97.02 (S.D.=13.25), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 97.55 (S.D.=12.00) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดรูปผู้ชาย เท่ากับ 99.15 (S.D.=12.43) , ภาพวาดรูปผู้หญิง เท่ากับ 96.42 (S.D.=11.65), ภาพวาด รูปตนเอง เท่ากับ 98.35 (S.D.=12.66) , คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 98.20 (S.D.=12.18) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดรูปผู้ชาย เท่ากับ 97.68 (S.D.=11.06), ภาพวาดรูปผู้หญิง เท่ากับ 93.90(S.D.=9.84), ภาพวาดรูปตนเอง เท่ากับ 95.02 (S.D.=11.79), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 95.70 (S.D.=10.50)

ตารางที่ 5 การสรุปค่าเฉลี่ยของค่าร้อยละ คะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียน ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ลักษณะที่ปรากฏ ในภาพวาดคน	ค่าร้อยละลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน									
	ป. 4			ป. 5			ป.6			
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	รวมทั้ง หมด
1.แขน	91.59	93.60	92.60	89.14	79.29	84.76	80.64	96.20	87.31	87.71
2.การติดของ ร่างกาย	92.70	95.01	93.86	93.89	87.14	90.89	97.11	95.51	96.42	93.46
3.เครื่องแต่งกาย	65.85	87.09	76.47	96.08	85.48	91.36	86.59	93.70	89.64	86.75
4.หู	34.60	48.94	41.77	54.19	40.83	48.25	35.46	49.59	41.51	44.34
5.ตา	73.97	71.70	72.84	81.61	59.17	71.64	57.58	76.99	65.90	70.14
6.เท้า	74.44	69.90	72.17	81.24	60.72	72.12	79.37	69.31	75.05	73.07
7.นิ้วมือ	33.10	40.67	36.89	46.15	35.38	41.36	66.99	47.09	58.46	45.58
8.ผม	37.90	56.94	47.42	45.45	53.27	48.93	49.08	66.15	56.40	50.89
9.ศีรษะ	55.24	56.35	55.79	58.98	44.17	52.40	55.32	59.07	56.93	54.76
10.ขา	77.98	61.27	69.62	84.95	67.11	77.02	78.60	65.40	72.94	73.70
11.ปาก	73.41	78.37	75.89	78.94	64.44	72.49	74.23	63.77	69.75	72.55
12.คอ	69.44	85.09	77.27	68.42	84.38	75.51	56.87	90.51	71.29	74.65
13.จมูก	47.62	54.54	51.08	55.34	45.98	51.18	44.67	52.02	47.82	50.08
14.ลำตัว	92.66	94.17	93.41	96.91	86.61	92.33	95.69	98.09	96.72	94.02

ตารางที่ 5 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพศชายและเพศหญิงจำนวน 60 คน ที่พบมากที่สุด (เรียงจากมากไปน้อย) ในเพศชาย ได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 92.70, ในเพศหญิง ได้แก่ การติดของร่างกาย 95.01 รองลงมา เป็นอันดับที่ 2 ในเพศชาย ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 92.66, ในเพศหญิง ได้แก่ ลำตัว 94.17 และน้อยที่สุดใน เพศชาย ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 33.10, ในเพศหญิง ได้แก่ นิ้วมือ 40.67

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพศชายและเพศหญิงจำนวน 60 คน ที่พบมากที่สุด (เรียงจากมากไปน้อย) ในเพศชาย ได้แก่ ลำตัวคิดเป็นร้อยละ 96.91, ในเพศหญิง ได้แก่ การติดของร่างกาย 87.14, รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ในเพศชาย ได้แก่ เครื่องแต่งกายคิดเป็นร้อยละ 96.08, ใน

เพศหญิง ได้แก่ ลำตัว 86.61 และน้อยที่สุดในเพศชาย ได้แก่ ผม คิดเป็นร้อยละ 45.45, ในเพศหญิง ได้แก่ นิ้วมือ 35.38

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพศชายและเพศหญิงจำนวน 60 คน ที่พบมากที่สุด (เรียงจากมากไปน้อย) ในเพศชาย ได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 97.11, ในเพศหญิง ได้แก่ ลำตัว 98.09 รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ในเพศชาย ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 95.69, ในเพศหญิง ได้แก่ แขน 96.20 และน้อยที่สุดในเพศชาย ได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 35.46, ในเพศหญิง ได้แก่ นิ้วมือ 47.09

สรุปลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ที่พบมากที่สุด ในเพศชายและเพศหญิงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 93.86 และลักษณะที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 36.89, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 92.33 และลักษณะที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 41.36, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 96.72 และลักษณะที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 41.51

สรุป ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียน ที่พบมากที่สุด ในเพศชายและหญิง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 94.02 น้อยที่สุด ได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 44.34

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 สรุปค่าร้อยละของค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำแนกตามเพศ

ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน	เพศชาย (90 คน)	เพศหญิง (90 คน)
1.แขน	86.92	88.66
2.การติดของร่างกาย	94.66	92.01
3.เครื่องแต่งกาย	85.36	88.43
4.หู	43.05	45.89
5.ตา	71.69	68.28
6.เท้า	78.91	66.05
7.นิ้วมือ	49.83	40.48
8.ผม	44.77	58.24
9.ศีรษะ	56.82	52.29
10.ขา	81.09	64.84
11.ปาก	75.99	68.42
12.คอ	64.83	86.43
13.จมูก	49.85	50.36
14.ลำตัว	95.44	92.32

ตารางที่ 6 ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำแนกตามเพศชาย จำนวน 90 คน และเพศหญิง จำนวน 90 คน พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในเพศชายมากที่สุด ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 95.44 รองลงมาได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 94.66 และลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 43.05 ลักษณะที่ปรากฏในเพศหญิงมากที่สุด ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 92.32 รองลงมาได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 92.01 และลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุด ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 40.48

ตอนที่ 2 สถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน

ตารางที่ 7 จำนวนและ ค่าร้อยละ เกี่ยวกับ สถานภาพ และภูมิหลัง ของนักเรียน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษา		
-ปีที่ 4	60	33.33
-ปีที่ 5	60	33.33
-ปีที่ 6	60	33.33
2. เพศ		
-ชาย	90	50
-หญิง	90	50
1. ปัจจุบัน นักเรียนมีพี่น้องทั้งหมดกี่คน (รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย)		
-1 คน	28	15.56
-2 คน	58	32.22
-3 คน	49	27.22
-มากกว่า 3 คนขึ้นไป	45	25.00
2. นักเรียนเป็นบุตรคนที่เท่าไร		
-บุตรคนที่ 1	86	47.78
-บุตรคนที่ 2	52	28.89
-บุตรคนที่ 3	27	15.00
-อื่นๆ (ไปรตระบุ เช่น เป็นบุตรคนที่ 4 เป็นต้น)	15	8.33
3. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับใคร		
-บิดาและมารดา	129	71.67
-ญาติ	24	13.33
-อยู่เฉพาะกับบิดา หรือเฉพาะกับมารดา	25	13.59
-อื่นๆ (ไปรตระบุ)	2	1.11

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
4. ผู้ปกครองของนักเรียน ทำงานหรือประกอบอาชีพทางด้านใด		
-รับราชการ หรือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	39	21.67
-พนักงานบริษัทเอกชน หรือลูกจ้างทั่วไป	67	37.22
-ค้าขาย หรือประกอบอาชีพส่วนตัว	66	36.67
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	8	4.44
5. ในครอบครัวของนักเรียน มีใครเรียน หรือทำงานเกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะบ้างหรือไม่		
-มี (โปรดระบุ อาชีพ)	7	3.89
-ไม่มี	173	96.11
6. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ		
-สนุกสนาน	154	85.00
-เฉยๆ	21	11.67
-เบื่อหน่าย	3	1.67
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	2	1.11
7. นักเรียนชอบกิจกรรมศิลปะใดมากที่สุด		
-วาดภาพระบายสี	108	60
-ภาพพิมพ์	10	5.56
-งานปั้น	27	15
-งานประดิษฐ์	35	19.44
8. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะมาก่อนหรือไม่		
-เคย	74	41.11
-ไม่เคยเลย	106	58.88

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็น ถึงสถานภาพ และภูมิหลังของนักเรียนได้ดังนี้

นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33%, ประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33%, ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33%, เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 50% เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 50%

นักเรียนที่มีพี่น้อง 2 คน (รวมตัวนักเรียนด้วย) มีมากที่สุด มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 32.22%, รองลงมา ได้แก่ นักเรียน ที่มีพี่น้อง 3 คน (รวมตัวนักเรียนด้วย) มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 27.22%, นักเรียนที่มีพี่น้องมากกว่า 3 คน ขึ้นไป มีจำนวน 45 คน คิดเป็น ร้อยละ 25%, และน้อยที่สุดได้แก่ นักเรียนที่มีพี่น้อง 1 คน (รวมตัวนักเรียนด้วย) มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 15.56%

นักเรียนเป็น บุตรคนที่ 1 มีจำนวนมากที่สุด เป็นจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 47.78%, รองลงมาได้แก่ เป็นบุตรคนที่ 2 จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 28.89%, เป็นบุตรคนที่ 3 จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 15%, และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ (เป็นบุตรคนที่ 4 จำนวน 11 คน, บุตรคนที่ 5 จำนวน 2 คน, บุตรคนที่ 6 จำนวน 2 คน) คิดรวม เป็นร้อยละ 8.33% นักเรียนที่ ปัจจุบันอาศัย อยู่กับ บิดาและมารดา มากที่สุด มีจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 71.67%, รองลงมา อาศัยอยู่ เฉพาะบิดา หรือมารดา มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 13.89%, อาศัยอยู่กับญาติ เช่น ลุง, ป้า, น้ำ, อา ฯลฯ มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33%, และ น้อยที่สุด คือ อื่นๆ ได้แก่ อาศัยอยู่กับ คุณตา คุณยาย มีจำนวน 1 คน, อาศัยอยู่กับคุณย่า จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.11% .

ผู้ปกครองของนักเรียน ทำงานหรือประกอบอาชีพ รับราชการหรือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ มากที่สุด มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 21.67%, รองลงมา ได้แก่ พนักงานบริษัทเอกชน หรือ ลูกจ้างทั่วไป มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 37.22%, ค้าขาย หรือประกอบอาชีพส่วนตัว มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67% และ น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ (รับจ้างทั่วไป มีจำนวน 6 คน, ไม่มีงานทำ มีจำนวน 1 คน, พระภิกษุ มีจำนวน 1 คน) คิดรวมเป็นร้อยละ 4.44%

บุคคลในครอบครัวของนักเรียน ที่เรียนหรือทำงานเกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะ มีจำนวน 7คน ได้แก่ พี่ เรียนด้านศิลปะมีจำนวน 4 คน, บิดา เป็นครูศิลปะมีจำนวน 2 คน, ญาติประกอบอาชีพ เกี่ยวกับการวาดภาพเหมือน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.55%, และนักเรียนที่ไม่มีบุคคลใดใน ครอบครัว ที่เรียน หรือทำงานเกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะคิดเป็นร้อยละ 94.44%

ระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ นักเรียนมีความรู้สึกสนุกสนาน มากที่สุด มีจำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 85%, รองลงมาได้แก่ รู้สึก เฉยๆ มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 11.67%, อื่น ๆ มีจำนวน 3 คน (ไม่แน่นอน บางครั้งเบื่อหน่าย มีจำนวน 1 คน, รู้สึก สนใจ กระตือรือร้น อยากทำ กิจกรรม มีจำนวน 1 คน, รู้สึกเห็นคุณค่าของกิจกรรมศิลปะ มีจำนวน 1 คน)

คิดเป็นร้อยละ 1.67%, น้อยที่สุด ได้แก่ รู้สึก เบื่อหน่าย มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.11%.

กิจกรรมศิลปะที่นักเรียนชอบมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรม วาดภาพระบายสี มีจำนวน 108 คน คิดเป็น ร้อยละ 60%, รองลงมาได้แก่ กิจกรรม งานประดิษฐ์ มีจำนวน 35 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.44%, กิจกรรม งานปั้น มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 15%, และน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรม ภาพพิมพ์ มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56%

การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ มีนักเรียน เคยเข้าร่วม กิจกรรมพิเศษ มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 41.11% และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษเลยมี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 58.88%

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ตารางที่ 8 จำนวน และค่าร้อยละ ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพคน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. นักเรียนชอบวาดภาพคนหรือไม่		
-ชอบ	121	67.22
-เฉยๆ	36	20.00
-ไม่ชอบ	22	12.22
-อื่นๆ	1	0.56
2. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ขณะที่กำลังวาดภาพคนในวิชาศิลปะ		
-มีความสุขและมั่นใจ ในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง	79	43.89
-ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่รู้สึกมั่นใจในการวาดภาพคน	62	34.44
-ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่รู้สึกไม่ค่อยมั่นใจในการวาดภาพคน	19	10.56
-มีความกังวลและไม่ค่อยมั่นใจในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง	20	11.11
3. นักเรียนชอบวาดภาพคน จากข้อใดมากที่สุด		
-ภาพคนผู้ชาย	44	24.44
-ภาพคนผู้หญิง	65	36.11
-ภาพตัวเอง	63	35.00
-อื่นๆ (เช่น ภาพคนผู้ชาย และภาพตัวเอง ฯลฯ)	8	4.44
4. นักเรียนคิดว่าตนวาดภาพคน "ได้ดีที่สุด" ในข้อใด		
-ภาพตนเอง-ภาพคนผู้ชาย-ภาพคนผู้หญิง	60	33.33
-ภาพตนเอง-ภาพคนผู้หญิง-ภาพคนผู้ชาย	48	26.67
-ภาพคนผู้ชาย-ภาพคนผู้หญิง-ภาพตนเอง	44	24.44
-อื่นๆ	28	15.55
4. นักเรียนคิดว่าในการวาดภาพคนสิ่งใด "วาดยากที่สุด"		
-ส่วนศีรษะ, ใบหน้า	39	21.67
-อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า	101	56.11
-ส่วนลำตัว และสัดส่วนของร่างกาย	19	10.56
-รายละเอียดต่างๆ ของเครื่องแต่งกาย (เช่น รอยจีบของกระโปรง, ปกเสื้อ, เข็มขัด ฯลฯ)	21	11.67

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
6. นักเรียนคิดว่าภาพคน ท่าทางใดที่ "อยาก" จะวาดมากที่สุด		
-ท่านั่ง	35	19.44
-ทำยืน	72	40.00
-ทำนอน	18	10.00
-ท่ากำลังเคลื่อนไหว ลักษณะต่างๆ (เช่น วิ่ง กระโดด ฯลฯ)	55	30.56
7. นักเรียนชอบวาดภาพคน ในเรื่องใดมากที่สุด		
-เรื่องจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น ภาพคนในครอบครัว	61	33.88
-เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ตื่นเต้น เช่น ภาพนักรบ	38	21.11
-เรื่องเกี่ยวกับจินตนาการ เช่น มนุษย์ในอนาคต	79	43.89
-อื่นๆ	2	1.11
8. นักเรียนคิดว่า การวาดภาพคนจากสิ่งใด "วาดยากที่สุด"		
-วาดจากคนจริง	117	65.00
-วาดจากแบบที่กำหนดให้ (เช่น หุ่นรูปคน หรือ ภาพถ่ายรูปคน)	35	19.44
-วาดจากความคิด จินตนาการของตน (คิดเอง ไม่อาศัยแบบ)	27	15.00
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	1	0.55
9. นักเรียนคิดว่า "การวาดภาพคนที่ดีที่สุด" ควรเป็นลักษณะใด		
-ภาพวาดคนที่วาด รูปร่าง หน้าตา ได้เหมือนจริงมากที่สุด	70	38.89
-ภาพวาดคน ที่มีท่าทางคล้ายกำลังเคลื่อนไหวได้จริง (โดยไม่เน้นความเหมือนที่ใบหน้า)	61	33.89
-ภาพวาดคนที่มีรูปแบบ ที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร	47	26.11
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	2	2.22

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
10. ข้อใดต่อไปนี้นักเรียนอยากนำมาใช้วาดภาพคนมากที่สุด		
-ดินสอ	150	83.33
-สีไม้	17	9.44
-สีเทียน	6	3.33
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	7	3.88
11. นักเรียนมักใช้ "วิธีการ" ใด เมื่อเริ่มต้นการวาดภาพคนแบบเต็มตัว		
-ใช้วิธีร่างภาพ รวบรวมๆ เต็มตัวก่อน โดยการใช้เส้นอิสระ	60	33.33
-ใช้รูปทรงเรขาคณิต เป็นส่วนช่วยในการสร้างภาพคนแบบเต็มตัว	42	23.33
-ใช้วิธีการวาดภาพคน จากส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน (เช่น วาดรายละเอียดส่วนหน้า หรือลำตัวก่อนแล้วจึงต่อเติม)	78	43.33
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
12. ในวิชาศิลปะ นักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ "การวาดภาพคน" เพิ่มเติมในส่วนใดมากที่สุด		
-สอนวิธีการ "วาดใบหน้าคน"	52	28.89
-สอนวิธีวาด "ท่าทางการเคลื่อนไหวของคน"	89	49.44
-สอนการวาด "สัดส่วนของคน"	39	21.67
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
13. นักเรียนใช้ "ระยะเวลา" ในการวาดภาพคน ส่วนมากเป็นแบบใด		
-ใช้ระยะเวลาสั้นๆ วาดครั้งเดียวเสร็จไม่ต้องต่อเติม	26	13.89
-ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน เพื่อต่อเติมรายละเอียดภายหลัง	59	32.78
-ใช้ระยะเวลาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของภาพคน	95	53.33
-อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
14. นักเรียนใช้การวาดภาพคน ในช่วงกิจกรรมใดมากที่สุด		
-ช่วงกิจกรรมวาดภาพพระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษา	81	45.00
-ช่วงกิจกรรมยามว่าง หรืองานอดิเรก (เช่น หลังเลิกเรียน, ในวันหยุด)	61	33.89
-ช่วงกิจกรรมในวิชาอื่นๆ		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
(เช่น ที่ครูให้วาดภาพ ประกอบเรื่องราว)	27	15.00
-ช่วงกิจกรรมที่ใช้วาดภาพคน ไม่แน่นอน	10	5.56
15. ข้อใดต่อไปนี้นักเรียนมักใช้เป็น "ต้นแบบ" ในการวาดภาพคน		
-คนในครอบครัว	51	28.33
-เพื่อนๆ	59	32.78
-ดารา นักร้อง บุคคลสำคัญที่ชื่นชอบ	29	16.11
-อื่นๆ (โปรดระบุ เช่น หนังสือต่างๆ, การ์ตูน)	41	22.77
16. บุคคลใดมีส่วนสนับสนุน หรือให้คำแนะนำนักเรียนใน "การวาดภาพคน" มากที่สุด		
-พ่อ แม่	46	25.59
-ครู	59	32.78
-ญาติพี่น้อง, เพื่อน	29	16.11
-บุคคลอื่นๆ (โปรดระบุ)	41	22.77

จากตารางที่ 8 แสดงถึงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน ดังนี้

นักเรียนชอบวาดภาพคนหรือไม่ นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ชอบ มีจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 67.22%, รองลงมา ได้แก่ รู้สึกเฉยๆ มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20%, ไม่ชอบ มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 12.22%, น้อยที่สุดได้แก่ อื่นๆ (ไม่แน่นอน 1 คน) มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.56%

นักเรียนมีความรู้สึกมีความคิดเห็นอย่างไร ขณะที่กำลังวาดภาพคนในวิชาศิลปะ นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า มีความสุขและมั่นใจในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 43.89%, รองลงมา ได้แก่ ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่รู้สึกมั่นใจ ในการวาดภาพคน มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 34.44%, มีความกังวลและไม่ค่อยมั่นใจ ในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11%, น้อยที่สุด ได้แก่ ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่ รู้สึกไม่ค่อยมั่นใจ ในการวาดภาพคน มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 10.56% .

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากข้อใดมากที่สุด นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าชอบวาดภาพคนผู้หญิง มากที่สุด มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 36.11%, รองลงมาได้แก่ ภาพตัวเอง

มีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00%, ภาพคนผู้ชายมีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 24.44% น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.44%. (ไม่ชอบเลยทั้ง 3 ภาพ 3 คน, ชอบทั้งภาพผู้ชาย และตนเอง 2 คน, ชอบทั้งภาพ ผู้หญิงและตนเอง 2 คน, ชอบทั้งหมด 3 ภาพ มีจำนวน 1 คน) นักเรียนคิดว่าตนวาดภาพคน “ได้ดีที่สุด” ในข้อใดนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าชอบ ภาพตนเอง – ภาพคนผู้ชาย – ภาพคนผู้หญิง มากที่สุด มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33%, รองลงมาได้แก่ ภาพตนเอง – ภาพคนผู้หญิง – ภาพคนผู้ชาย มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67%, ภาพคนผู้ชาย – ภาพคนผู้หญิง – ภาพตนเอง มีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 24.44 %, น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 15.55% (ภาพผู้หญิง- ภาพตนเอง-ภาพผู้ชาย 19 คน, ภาพผู้หญิง-ภาพผู้ชาย-ภาพตนเอง 5 คน, ภาพผู้ชาย-ภาพตนเอง-ภาพผู้หญิง 4 คน)

นักเรียนคิดว่าในการวาดภาพคน สิ่งใด “วาดยากที่สุด” นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าอวัยวะส่วนต่างๆ (เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า) มากที่สุด มีจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 56.11%, รองลงมาได้แก่ ส่วนศีรษะ,ใบหน้า มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 21.67%, รายละเอียดต่างๆ ของเครื่องแต่งกาย (เช่น รอยจีบของกระโปรง, ปกเสื้อ, เข็มขัด ฯลฯ) มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 11.67%, น้อยที่สุด ได้แก่ ส่วนลำตัว และ สัดส่วนของร่างกาย มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 10.56 %

นักเรียนคิดว่าภาพคน ท่าทางใดที่ “อยาก” จะวาดมากที่สุด นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ท่ายืน มากที่สุด มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00%, รองลงมาได้แก่ ท่ากำลังเคลื่อนไหว ลักษณะต่างๆ (เช่น วิ่ง กระโดด ฯลฯ) มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 30.56% , ท่านั่ง มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 19.44 % , น้อยที่สุด ได้แก่ ท่านอน มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00% .

นักเรียนชอบวาดภาพคน ในเรื่องใดมากที่สุด นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า เรื่องเกี่ยวกับจินตนาการ (เช่น มนุษย์ในอนาคต) มากที่สุด มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 43.89%, รองลงมาได้แก่ เรื่องจริงในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน(เช่น ภาพคนในครอบครัว) มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 33.88%, เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ตื่นเต้น (เช่น ภาพนักรบ ฯลฯ) มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11%, น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ (ไม่มีเลย 1 คน, เรื่องจากคตินิยม 1 คน) มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.11%

นักเรียนคิดว่า การวาดภาพคนจากสิ่งใด “วาดยากที่สุด” นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าจากการ วาดจากคนจริง มากที่สุด มีจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00%, รองลงมาได้แก่ วาดจากแบบ ที่กำหนดให้ (เช่น หุ่นรูปคน หรือ ภาพถ่ายรูปคน) มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ

19.44%, วาดจากความคิด จินตนาการของตน (คิดเอง ไม่อาศัยแบบ) มีจำนวน 27 คน 15.00 %, อื่นๆ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.55

นักเรียนคิดว่า “การวาดภาพคนที่ตีที่สุด” ควรเป็นลักษณะใด นักเรียนแสดงความคิดเห็นมากที่สุดว่า จาก ภาพวาดคนที่วาด รูปร่าง หน้าตา ได้เหมือนจริงมากที่สุด มีจำนวน 70คนคิดเป็นร้อยละ 38.89%, รองลงมาได้แก่ ภาพวาดคนที่ มีท่าทางคล้ายกำลังเคลื่อนไหวได้จริง (โดยไม่เน้นความเหมือนที่ใบหน้า) มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 33.89%, ภาพวาดคนที่ มีรูปแบบ วิธีการวาด ที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 26.11 %, น้อยที่สุดได้แก่ อื่นๆ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.22 (ไม่ชอบเลย 1 คน, ภาพวาดคนที่ทั้งหน้าตาและการเคลื่อนไหวเหมือนจริงมากที่สุด 1 คน)

ข้อต่อไปนี้นักเรียนอยากนำมาใช้วาดภาพคนมากที่สุด นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ดินสอ มากที่สุด มีจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33%, รองลงมาได้แก่ สีไม้ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 9.44, อื่นๆ มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.88% (สีชอล์กน้ำมัน 4 คน , ปากกา 1 คน, สีเมจิก 1 คน, สีน้ำและกัวกัน 1 คน), น้อยที่สุด ได้แก่ สีเทียน มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33% .

นักเรียนมักใช้ “วิธีการ” ไດ เมื่อเริ่มต้นการวาดภาพคนแบบเต็มตัว นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ใช้วิธีการวาดภาพคน จากส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน (เช่น วาดรายละเอียดส่วนหน้า หรือลำตัวก่อนแล้วจึงต่อเติม) มากที่สุด มีจำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33%, รองลงมาได้แก่ ใช้วิธีร่างภาพรวมๆ เต็มตัวก่อน โดยการใช้เส้นอิสระ มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33%, น้อยที่สุด ได้แก่ ใช้รูปทรงเรขาคณิตเป็นส่วนช่วยในการสร้างภาพคนแบบเต็มตัว มีจำนวน 42 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.33 .

ในวิชาศิลปะนักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ “การวาดภาพคน” เพิ่มเติม ในส่วนใดมากที่สุด นักเรียน ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ให้สอนวิธีวาด “ท่าทางการเคลื่อนไหวของคน” มากที่สุด มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 49.44%, รองลงมาได้แก่ สอนวิธีการ “วาดใบหน้าคน” มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 28.89%, น้อยที่สุดได้แก่ สอนการวาด “สัดส่วนของคน” มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 21.67 % .

นักเรียนใช้ “ระยะเวลา” ในการวาดภาพคน ส่วนมากเป็นแบบใด นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ใช้ระยะเวลาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของภาพคน มากที่สุด มีจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33%, รองลงมา ได้แก่ ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน เพื่อต่อเติมรายละเอียดภายหลัง มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 32.78%, ใช้ระยะเวลาสั้นๆ วาดครั้งเดียวเสร็จไม่ต้องต่อเติม มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 13.89 %

นักเรียนใช้การวาดภาพคน ในช่วงกิจกรรมใดมากที่สุด นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ช่วงกิจกรรมวาดภาพพระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษามากที่สุด มีจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00%, รองลงมาในช่วงกิจกรรมยามว่าง หรืองานอดิเรก (เช่น หลังเลิกเรียน, ในวันหยุด) มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 33.89%, ช่วงกิจกรรมในวิชาอื่นๆ (เช่น ที่ครูให้วาดภาพ ประกอบเรื่องราว) มีจำนวน 27 คน คิดเป็น ร้อยละ 15.00%, น้อยที่สุด ได้แก่ ช่วงกิจกรรม ที่ใช้วาดภาพคน ไม่แน่นอน มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56 %

นักเรียนมักใช้เป็น “ต้นแบบ” ในการวาดภาพคนมาจากเพื่อนๆ มากที่สุด มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 32.78%, รองลงมา จาก คนในครอบครัว มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 28.33 % , จาก อื่นๆ มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 22.77% (จากการ์ตูน 34, จากหนังสือต่างๆ และภาพวาดต่างๆ 4 คน, จากรูปถ่าย 1 คน, จากนิทาน 1 คน, จากจินตนาการของตนเอง 1 คน น้อยที่สุด ได้แก่ จาก ดารา นักร้อง บุคคลสำคัญที่ชื่นชอบ มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 16.11%

บุคคลที่มีส่วนสนับสนุน หรือให้คำแนะนำนักเรียนใน “การวาดภาพคน” มากที่สุด คือ ครู มากที่สุด มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7, รองลงมาได้แก่ พ่อ แม่ มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 25.59%, จาก ญาติพี่น้อง, เพื่อน มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 16.11% น้อยที่สุด ได้แก่ จากบุคคลอื่นๆ มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.44% (ตนเอง 4 คน, ไม่มีผู้สนับสนุน 2 คน, จากทุกๆ คน 2 คน)

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การศึกษาการวาดภาพคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างประชากร

2.1 กลุ่มตัวอย่างประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 – 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่ม ตัวอย่าง แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จำนวน 180 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบทดสอบการวาดภาพคน (Draw - A - Person: A Quantitation Scoring System: 1988) ของนาเกลลี (Naglieri, J.A.) แปลโดย ดร.ดารณี อุทัยรัตนกิจ
2. แบบตรวจให้ค่าคะแนน แบบทดสอบการวาดคน
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคนของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในส่วนของแบบทดสอบการวาดภาพคน โดยการเข้ารับ การฝึกในส่วนของการใช้แบบทดสอบ DAP และอบรมจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทางแบบทดสอบ ได้แก่ ดร.ดารณี รัตนกุลกิจ และศึกษาเกณฑ์และการใช้ระบบการให้คะแนน แบบทดสอบการวาด ภาพคน โดยผ่านเกณฑ์ตามที่แบบทดสอบกำหนดไว้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัย ไปใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การวาดภาพคน รูปผู้ชาย รูปผู้หญิง รูปตนเอง กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง โดยให้นักเรียนวาดภาพคนเต็มตัวลงในกระดาษ ขนาด A 4 จำนวนทั้ง 3 ภาพ ในเวลา 15 นาที พร้อมทั้งการนำเอาแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนในการวาดภาพคนมาใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง

2. การหาความเชื่อมั่นระหว่างผู้วิจัยและผู้ตรวจร่วม ในการตรวจแบบทดสอบการวาดภาพคน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริง จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) นำเอาภาพวาดคนของนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทำการตรวจแบบทดสอบทางการวาดภาพโดยใช้แบบตรวจให้ค่าคะแนน เสร็จแล้วนำมาคะแนนที่ได้จากการตรวจของผู้วิจัยและผู้ตรวจร่วม นำมาวิเคราะห์คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากผลคูณของคะแนนแบบของเพียร์สัน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.89 (ในคะแนนรวมทั้งหมด) ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และทำการทดสอบความเที่ยงภายในตัวผู้ตรวจ โดยการตรวจซ้ำในแบบทดสอบภายหลังจากการตรวจครั้งแรก 10 วัน (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 2) ได้ค่าสหสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง และนำในส่วนของแบบสอบถามความคิดเห็นมาปรับแก้เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรจริง

3. การนำแบบทดสอบการวาดภาพคน และแบบสอบถามความคิดเห็น ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรจริง

4. ผู้วิจัยทำการตรวจแบบทดสอบการวาดภาพคน และแบบสอบถามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 180 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านลักษณะของส่วนต่างๆของร่างกายที่ปรากฏในภาพวาดคนของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ตอนที่ 2 ด้านสถานภาพ ภูมิหลังของนักเรียน

ตอนที่ 3 ด้านความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพคน

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ด้านลักษณะของส่วนต่างๆของร่างกายที่ปรากฏในภาพวาดคนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

1.1 ค่าคะแนนเฉลี่ยภาพวาดคนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยของนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในรูปผู้ชาย ได้คะแนนมากที่สุด คือ 96.40 , รองลงมาได้แก่ รูปตนเอง ได้คะแนน 95.47 และน้อยที่สุดได้แก่ รูปผู้หญิง ได้คะแนน 95.00 ส่วนของค่าเฉลี่ยของนักเรียนหญิง ในรูปผู้หญิง ได้คะแนนมากที่สุด คือ 100.80, รองลงมาได้แก่ รูปตนเอง ได้คะแนน 98.57 รูปผู้ชายซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 98.57

1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ยนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรูปผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด คือ 98.50, รองลงมาได้แก่ รูปตนเอง ได้คะแนน 96.27 และน้อยที่สุดได้แก่ รูปผู้หญิง ได้คะแนน 95.23 ส่วนของค่าเฉลี่ยของนักเรียนหญิง ในรูปตนเอง ได้คะแนนมากที่สุด คือ 100.43, รองลงมาได้แก่ รูปผู้ชาย ได้คะแนน 99.80 และน้อยที่สุดได้แก่ รูปผู้หญิง ได้คะแนน 97.60

1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในรูปผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด คือ 95.00, รองลงมาได้แก่ รูปผู้หญิง ได้คะแนน 93.63 และน้อยที่สุดได้แก่ รูปตนเอง ได้คะแนน 93.27 ในส่วนของค่าคะแนนมาตรฐานรวมของนักเรียนหญิง ในรูปผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด คือ 100.37, รองลงมาได้แก่ รูปตนเอง ได้คะแนน 96.77 และน้อยที่สุดได้แก่ รูปผู้หญิง ได้คะแนน 94.17

1.4 ค่าร้อยละของคะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพศชายและหญิงจำนวน 60 คน ที่พบมากที่สุด ได้แก่ การติดของร่างกาย (เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 92.70 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 95.01), ลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดในภาพวาดคน ได้แก่ นิ้วมือ (เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 33.10 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 40.67)

1.5 ค่าร้อยละของคะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 60 คน ที่พบมากที่สุดในเพศชายได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 96.91, เพศหญิงได้แก่การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 87.14 และลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดในเพศชาย ได้แก่ผม คิดเป็นร้อยละ 45.45 เพศหญิง ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 35.38

1.6 ค่าร้อยละของคะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 60 คนมากที่สุด ในเพศชายได้แก่การติดของร่างกายคิดเป็นร้อยละ 97.11 เพศหญิงได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 98.09, ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนน้อยที่สุดในเพศชายได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 35.46 ในเพศหญิง ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 47.09

1.7 ค่าร้อยละของคะแนนลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนที่พบมากที่สุด ในเพศชายและเพศหญิง ของ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ การติดของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 93.86 และลักษณะที่ พบน้อยที่สุด ได้แก่ นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 36.89, ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนที่พบมากที่สุด ในเพศชายและหญิงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 92.33 และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่นิ้วมือ คิดเป็นร้อยละ 41.36, ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนที่พบมากที่สุด ในเพศชายและหญิงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 96.72 และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 41.51

1.8 สรุปค่าร้อยละของคะแนน ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคน ของนักเรียนทุกระดับชั้น แยกตามเพศชายจำนวน 90 คน และเพศหญิง จำนวน 90 คน พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในเพศชายมากที่สุด ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 95.44, ลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ หู คิดเป็นร้อยละ 43.05 สรุป ลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนของนักเรียน ที่พบมากที่สุดในเพศชาย และเพศหญิงของนักเรียนทุกระดับชั้น ได้แก่ ลำตัว คิดเป็นร้อยละ 94.02 น้อยที่สุด ได้แก่ หู คิดเป็น ร้อยละ 44.34

ตอนที่ 2 ด้านสถานภาพ ภูมิหลังของนักเรียน

จากการศึกษาข้อมูล และ ภูมิหลัง ของนักเรียน จำนวน 180 คน พบว่า เป็น นักเรียนชายจำนวน 90 คน เป็นนักเรียนหญิง จำนวน 90 คน กำลังศึกษาอยู่ชั้น ประถมศึกษา ปีที่ 4-6 จำนวน 60 คน โดยสภาพครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ มีพี่น้อง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 58 และนักเรียนเป็น บุตรคนที่ 1 ของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 47.78 อาศัยอยู่กับ บิดา และ มารดา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.67 โดย ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ ทำงานและประกอบอาชีพ เป็นพนักงานบริษัท หรือ ลูกจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 67 ซึ่งครอบครัวของส่วนใหญ่ไม่มีใครเรียนหรือทำงาน เกี่ยวกับด้านศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 96.11 . นักเรียนส่วนใหญ่ มีความรู้สึกสนุกสนานระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 85% และชอบกิจกรรม วาดภาพระบายสีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60% โดยนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม หรือ เรียนพิเศษ เกี่ยวกับศิลปะเลย คิดเป็นร้อยละ 58.88% .

ตอนที่ 3 ด้านความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพคน

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชา ศิลปศึกษา และการวาดภาพคน

จากการตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพคน พบว่า นักเรียนชอบการวาดภาพคน คิดเป็นร้อยละ 67.22% และมีความสุข มั่นใจในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง ขณะที่วาดภาพคนใน วิชาศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 43.89 % โดยภาพคนที่นักเรียนชอบวาดมากที่สุด ได้แก่ ภาพผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 36.11% รองลงมาเป็นภาพตนเอง คิดเป็นร้อยละ 35% และภาพคนที่นักเรียนคิดว่าตนวาดได้ดีที่สุด (เรียงลำดับ จากมากที่สุด – ปานกลาง – น้อยที่สุด) ได้แก่ ภาพตนเอง- ภาพผู้ชาย – ภาพผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 60% รองลงมาเป็นภาพตนเอง- ภาพผู้หญิง- ภาพผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 48%

ในการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียน คิดว่า วาดยากที่สุด ได้แก่ อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า คิดเป็นร้อยละ 56.11% รองลงมาได้แก่ ส่วนศีรษะ และใบหน้า คิดเป็นร้อยละ 21.67% .ส่วนท่าทางที่นักเรียนอยากจะวาดมากที่สุด ได้แก่ ท่ายืน คิดเป็นร้อยละ 40% รองลงมาได้แก่ ท่ากำลังเคลื่อนไหว ลักษณะต่างๆ เช่น วิ่ง กระโดด ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 30.56% โดย นักเรียนมักชอบวาดภาพคน จากเรื่องเกี่ยวกับ จินตนาการ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.89% รองลงมาเป็น เรื่องจริงในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 33.88 %

การวาดภาพจากคนจริงเป็นสิ่ง ที่นักเรียนคิดว่าวาดยากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65%รองลงมา ได้แก่ วาดจากแบบที่กำหนดให้ เช่น หุ่นรูปคน หรือภาพถ่ายรูปคน คิดเป็นร้อยละ 19.44% และ “การวาดภาพคนที่ดีที่สุด” ในความคิดของนักเรียนคือ ภาพวาดคนที่วาด รูปร่าง หน้าตาได้เหมือนจริงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.89% รองลงมา ได้แก่ ภาพวาดคน ที่มีท่าทางคล้ายกำลังเคลื่อนไหวได้จริง (โดยไม่เน้นความเหมือนที่ใบหน้า) คิดเป็นร้อยละ 33.89 %

3.2 รูปแบบ วิธีการ ของการวาดภาพคน ของนักเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่ นิยมใช้ ดินสอ ในการวาดภาพคนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.33% โดยวิธีการที่นักเรียนส่วนใหญ่ ใช้เริ่มต้นการวาดภาพคน แบบเต็มตัวคือ การวาดจากส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน(เช่น วาดรายละเอียดส่วนหน้า หรือ ลำตัว ก่อนจึง ต่อเติม คิดเป็นร้อยละ 43.33% รองลงมา เป็นวิธีการร่างภาพรวมๆ เต็มตัวก่อน โดยการใช้เส้นอิสระ คิดเป็นร้อยละ 33.33%) ในวิชาศิลปะ นักเรียนอยากให้มีการสอนวิธีวาด “ท่าทางการเคลื่อนไหวของคน” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.44% รองลงมาเป็น การสอนวิธีการ “วาดใบหน้าคน” คิดเป็นร้อยละ 28.89% ในการ

ใช้ระยะเวลา ในการวาดภาพคนของนักเรียนส่วนใหญ่ ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของภาพคนคิดเป็นร้อยละ53.33% และช่วงเวลาที่นักเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการวาดภาพคนคือช่วงกิจกรรมวาดภาพ ระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษา คิดเป็นร้อยละ 45%

3.3 อิทธิพลจากแวดล้อม รอบตัว ที่มีผลต่อการวาดภาพของนักเรียน

"ต้นแบบ" ที่นักเรียนส่วนใหญ่ ใช้ในการวาดภาพคน ได้แก่ เพื่อนๆ คิดเป็นร้อยละ 32.78% รองลงมาเป็นภาพ คนในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 28.33% และบุคคลที่มีส่วนสนับสนุนให้คำแนะนำนักเรียน ในการวาดภาพคนมากที่สุด ได้แก่ ครู คิดเป็นร้อยละ 56.11%

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผล การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่สำคัญ มาอภิปรายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ภาพวาดคนของนักเรียน

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ส่วนที่ 1 ภาพวาดคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่นักเรียนส่วนใหญ่สามารถแสดงออก ที่ปรากฏได้ชัดเจนในการวาดภาพคนได้แก่ในส่วนของโครงสร้างโดยรวมของภาพคน โดยเฉพาะในส่วนของและกรวาดแขนและขาของร่างกาย แสดงให้เห็นถึงการสนใจและจดจำเฉพาะในโครงสร้างส่วนรวมของร่างกายมากกว่าในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งสอดคล้องกับในส่วนแนวทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก(Lowenfeld,1987) ที่กล่าวว่าเด็กช่วงวัย 9 -12 ปี เป็นวัยที่เริ่มสร้างงานลักษณะเหมือนจริง ตรงกับวัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยลักษณะภาพที่ปรากฏจะไม่ใช้สิ่งที่เด็กถ่ายทอดออกมาจากภาพที่ตาสังเกตเห็นในความจริงทั้งหมด แต่จะเป็นลักษณะเค้าโครงของสิ่งที่เด็กมองเห็นมากกว่า อย่างไรก็ตามผลการวิจัย ยังพบอีกว่าในภาพวาดคนของนักเรียนนั้นสิ่งที่นักเรียนไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน ได้แก่ ในส่วนของนิ้วมือ และ หู ซึ่งส่วนเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นส่วนของรายละเอียดปลีกย่อย จากผลการวิจัยดังกล่าวประเด็นในส่วนของการด้อยความรู้ในเด็กและความเกี่ยวข้องของระบบพัฒนาการด้านมโนทัศน์ที่มีต่อรูปทรงของเด็กนั้น มีน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงออกในการวาดภาพส่วนรายละเอียดปลีกย่อยของร่างกาย เนื่องจากเชื่อว่าการมองเห็นของเด็กไม่ต่างไปจากผู้ใหญ่ มิได้เกิดจากปัญหาทางการมองเห็นหรือปัญหาการควบคุมของ

ร่างกาย โดยภาพบนจอภาพ (Retinal images) ในตาของเด็กนั้นสามารถปรากฏได้เช่นการมองของผู้ใหญ่ หากสิ่งที่เกิดขึ้นน่าจะเกิดจากปฏิกิริยาการนำเสนอของเด็กนั้นเป็นการนำเสนอจากสิ่งที่เด็กมองเห็นหรือระลึกขึ้น เด็กจะจดจำและคิดเฉพาะหลักใหญ่ๆ ในสิ่งที่เขาต้องการแสดงออกและตอบสนองเพียงความเข้าใจเชิงสติปัญญา และมโนทัศน์ของวัตถุเป็นสำคัญโดยไม่เชื่อข้อมูลทางผัสสะ (Sense Data) (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับวิลสัน และวิลสัน (Wilson and Wilson, 1987 cited in Thomas, 1995) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพคนว่า “มนุษย์ทุกคนมีแนวโน้มที่จะต้องการวาดวัตถุต่างๆ ที่ง่ายไม่ซับซ้อน ซึ่งทำให้การเขียนภาพคนในเด็กจึงมีลักษณะที่ง่าย และไม่มีรายละเอียดที่ซับซ้อน

เมื่อพิจารณาการวาดภาพของนักเรียนในรายละเอียด ผลการวิจัยพบว่าบางส่วนของ การวาดภาพคน มีแนวโน้มลดลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเท้า มือ ลำตัว และนิ้วมือ สาเหตุอาจเนื่องมาจากการที่เด็กพยายามตัดทอนและลดบางส่วนของ ร่างกายลง เพื่อพยายามที่จะเน้นบางสิ่งที่ตนต้องการแสดงออก เช่น การแสดงออกถึงอากัปกริยา ท่าทางต่างๆ ทำให้ภาพวาดคนของนักเรียนไม่แสดงออกให้เห็นทุกส่วนของร่างกายได้ชัดเจน (Lowenfeld, 1987) ผลการวิจัยพบว่าการจัดวางตรงตำแหน่ง โดยในส่วนของ การจัดวางตำแหน่งของส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น แขน ขา เท้า เด็กสามารถจัดวางได้อย่างถูกต้อง และไม่เป็นเพียงเส้นแสดงลักษณะแขน ขา อย่างในวัยเด็ก อีกทั้งประกอบกับการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กของการ์ดเนอร์ (Gardner, 1980 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541) และเคลียร์ (Clare, 1983) ที่กล่าวว่าเด็กในช่วงนี้ (ประมาณอายุ 8 ปี ขึ้นไป) สมองซีกซ้ายของเด็กเริ่มพัฒนาสูงขึ้น และเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการแสดงออกของเด็กโดยเฉพาะในส่วนของศิลปะที่มาจากสมองซีกขวา จึงทำให้เด็กสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ได้ และพิจารณาผลงานของตนเห็นถึงข้อดี ข้อด้อย ซึ่งมีผลทำให้เด็กส่วนใหญ่เริ่มสูญเสียความสามารถทางการแสดงออกทางศิลปะ โดยเด็กจะเกิดความลังเล เส้นที่ลากมีลักษณะขลาดกลัว เป็นเส้นแบบไม่กล้า กลัวผิด และเด็กบางคนเริ่มใช้เครื่องมือ เช่น ไม้บรรทัด ช่วยในการลากเส้นตรงยาวๆ บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กมักวาดภาพโดยอาศัยเพียงความ ทรงจำ ทำให้เกิดข้อบกพร่องในการทำงานโดยเฉพาะในส่วนรายละเอียดที่ไม่ ถูกต้องเพียงพอ (Gombrich, 1965; Sommers, 1989 cited in Thomas, 1995) ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การวาดภาพคนของนักเรียน โดยเฉพาะในส่วนของรายละเอียดมีแนวโน้มที่ลดลงได้อย่างชัดเจน

จากผลการวิจัยในส่วนของ การพัฒนาในการวาดภาพคนตามลำดับของระดับชั้น ซึ่งได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีลักษณะที่ไม่คงที่และมีแนวโน้มที่ลดต่ำลงโดยจะลดลงต่ำที่สุดในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดวิส (Davis, 1997) ที่พบว่าพัฒนาการด้านสุนทรียะและ การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก มีลักษณะคล้าย “ตัวยู” ซึ่งเด็กที่มีช่วงอายุ

ระหว่าง 5 ปี พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะอยู่ในช่วง “ตำแหน่งสูงที่สุดของโค้งรูปตัวยู” และจะค่อยลดต่ำลงในช่วงวัยเด็กตอนกลาง หรือ ช่วงอายุประมาณ 8 – 11 ปี ที่พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็ก จะลงมาอยู่ในช่วงที่ “ต่ำที่สุดของโค้งรูปตัวยู” ซึ่งสนับสนุนกับผลการรายงานของลัลลีและลาบรันท์ (Lally and La Brant, 1951 อ้างถึงใน อารี พันธมณี ,2540) ที่กล่าวถึงความความสนใจในศิลปะของเด็กที่มีแนวโน้มที่จะลดลงในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับกลางๆ จนสูงขึ้นในระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่มีการสอนแบบเก่า อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมสมร ภูประกร (2531) ที่พบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มอายุ 12/1 – 14/0 ปี ส่วนใหญ่มีพัฒนาการถดถอยลง ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ จากแทนที่จะมีขั้นพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นวาดภาพ เลียนแบบธรรมชาติ กลับอยู่ในขั้นที่ 4 คือขั้นที่เด็กเริ่มเขียนรูปร่างอย่างของจริง

จากสาเหตุดังกล่าวน่าจะจะมีผลเกี่ยวเนื่องมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการของเด็ก ที่พบว่าพัฒนาการของเด็กนั้น ไม่ใช่จะเจริญงอกงามตามวัยที่สูงขึ้นของเด็กเสมอไป หากแต่เด็กจะมีช่วงหนึ่งที่เกิดพัฒนาการถดถอยหลังด้วย โดยพัฒนาการด้านหนึ่งจะเพิ่มขึ้นในขณะที่พัฒนาการในบางด้านหนึ่งจะต่ำลง เรียกได้ว่าเป็น “ช่วงต่อระหว่างพัฒนาการ (Transition)” เด็กจะมีความสับสนวุ่นวายในระบบเครือข่ายด้านความคิดในการวาดภาพ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนขั้นพัฒนาการของเด็กในระยะนั้น ที่จะดึงพัฒนาการเด็กให้ถดถอยลง (Feldman , 1987) ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะส่งผลให้การวาดภาพคนของเด็กมีแนวโน้มทางพัฒนาการที่ลดลงได้

เมื่อพิจารณาการแสดงออกในการวาดภาพคนตามเพศชายและหญิง พบว่า มีความแตกต่างกันพบได้จากการวาดภาพคนของเด็กนักเรียนชายในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 5 สามารถวาดรูปเพศเดียวกันกับตนเองได้ดีกว่าภาพผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลูอิติร์ตัน อัดตะนันจ์(2530) ที่พบว่าเด็กนักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบวาดภาพผู้ชายมาก โดยเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว ในขณะที่นักเรียนหญิงสนใจในเรื่องธรรมชาติมากกว่า และในช่วงประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีแนวโน้มในการวาดภาพเพศ ตรงข้ามมากขึ้น โดยเฉพาะในเพศหญิงที่พบว่าสามารถวาดภาพผู้ชาย ได้ดีกว่าภาพผู้หญิงและ ตนเอง

นอกจากผลการวิจัยที่น่าเสนอมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้พบข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวาดภาพคนของเด็ก ซึ่งได้แก่ภาพคนของเด็กส่วนมากไม่แสดงถึงการเคลื่อนไหว หรืออากัปกริยาท่าทาง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่วาดภาพคนที่แสดงออกถึงอากัปกริยาท่าทาง การเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกศล ภูพลอย (2532) ที่พบว่าสิ่งที่เด็กในวัยดังกล่าวแสดงออกได้น้อยที่สุดในด้านการวาดภาพคน ได้แก่ การแสดงอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของ

ร่างกาย เนื่องจาก ช่วงพัฒนาการของเด็กที่อยู่ในวัยเกาะกลุ่ม (Gang Age) ที่พบได้จากการวาดภาพคนในวัยนี้ จะมีลักษณะที่แข็งที่อกระด้าง เกินกว่าความเป็นจริง เนื่องจากเด็กจะรับรู้ได้ถึงรายละเอียด แต่ไม่รู้สึกในเรื่องของอากัปกริยาการแสดงรูปร่าง ลักษณะของมนุษย์ (Lowenfeld, 1987) ลักษณะที่เกิดขึ้นตามช่วงวัยของเด็กที่พบว่ากำลังอยู่ในช่วง“วิกฤตของความเชื่อมั่น” (Crisis of Confidence) ในการแสดงออก ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กวัยประถมศึกษาตอนปลาย โดยเด็กจะเริ่มรู้จักการคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบในสิ่งต่างๆมากขึ้น รู้จักการเปรียบเทียบระหว่างภาพวาดของตนกับของคนอื่นและรับรู้ได้ถึงความสามารถทางศิลปะของตนว่าเป็นอย่างไร ซึ่งมีส่วนทำให้การวาดภาพอย่างเฉียบขาดด้วยความมั่นใจอย่างที่เคยพบในวัยเด็กเริ่มลดลง (Chapman, 1978; Tovar, 1981) อีกทั้งปัญหาที่จากการเรียนการสอนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อการวาดภาพคนของนักเรียน เนื่องจากการสอนของครูศิลปะส่วนใหญ่จะเน้นการสอนแบบเดิมๆ โดยมีครูเป็นศูนย์กลางการสอน ทำให้เด็กไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกอย่างเต็มที่ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525; มะลิฉัตร เชื้ออาพันธ์, 2531) อีกทั้งพบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ พื้นฐานทางศิลปะ ซึ่งอาจมีผลทำให้นักเรียนขาดความสนใจในวิชานี้ และเกิดความเบื่อหน่ายได้ในที่สุด (ประเสริฐ ศรีรัตน, 2529) ตลอดจนการส่งเสริมการแสดงออกของเด็กนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการแสดงออกของเด็ก จากผลการวิจัยของอุทัยวรรณ บัวผัน (2530: 52) การที่คนในครอบครัวให้การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งเสริมให้เด็กเกิดความเจริญงอกงามตามวัย มีอารมณ์มั่นคง ระวังรู้จักคิด และสังเกต เปรียบเทียบสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมานี้มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเลี้ยงดูดังกล่าวมักส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว รู้จักสังเกตและจดจำความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ โดยเด็กจะมีความคิดรวบยอดว่าตนเป็นสิ่งหนึ่งของสิ่งแวดล้อม และแสดงออกในงานศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการสร้างมโนทัศน์ของเด็กที่จำเป็นต้องอาศัยการสังเกตและการจดจำ

ในส่วนของโรงเรียน การสอนศิลปะที่ดีนั้นครูควรจะฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักการสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว มีความละเอียดละออ ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างงานศิลปะที่ดีและมีคุณภาพได้ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัย การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อันเป็นลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรมีอยู่ในผู้เรียนอีกด้วย (วิรัตน์ คุ่มคำ, สัมภาษณ์, 10 กันยายน, 2542) ด้วยเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า เทคนิควิธีการสอนของครู มีส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจในการสร้างงานศิลปะได้ ดังที่ปรากฏให้เห็นในผลการสอนและวิธีการสอนของ เฮ้าส์มันส์ (Hausman, 1998), อันส์เวิร์ด (Unsworth, 1997), เกรโก (Graco, 1993) เป็นต้น

นอกจากนี้จากผลการวิจัยภาพวาดคนของนักเรียนยังสามารถบ่งบอกได้ถึงลักษณะที่ปรากฏให้เห็นได้ในบางอย่างในตัวเด็กเช่น ภาพวาดคนของเด็กบางส่วนไม่ได้แสดงรายละเอียดของมือ ซึ่งจากการศึกษาถึงการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กเชิงจิตวิทยาในเรื่องดังกล่าว พบว่าที่มาของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในภาพวาดของเด็กนั้น คือ อารมณ์และความรู้สึกของเด็กนั่นเอง (สมพร รอดบุญ, 2525: 32) ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ตลอดจนความรู้สึกที่มีผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ของเด็ก ดังนั้นภาพวาดของเด็กที่ได้จากงานวิจัยหลายชิ้นที่มีลักษณะสอดคล้อง จึงสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็กได้ เช่น ภาพวาดคนของเด็กบางส่วนนั้นมีลักษณะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นได้จากการวาดภาพซ้ำๆ และมักให้เครื่องมือหรือไม้บรรทัด ตีเส้นให้ดูเรียบร้อยจนแลดูแข็งกระด้าง, ภาพวาดคนบางภาพที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านสติปัญญา เห็นได้จากภาพที่มีความชัดเจนและละเอียดละออ (เลิศ อานันท์นะ, 2529: 135-146)

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน และด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

- ด้านสถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าสภาพครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนอาศัยอยู่กับ บิดาและมารดา และเป็นบุตรคนที่ 1 และมีพี่น้อง 2 คน (รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย) ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน หรือลูกจ้างทั่วไป และประกอบอาชีพส่วนตัว โดยทั่วไปส่วนใหญ่พบว่ามีอาชีพไม่มั่นคงฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ภาระในการใช้จ่ายสูง และครอบครัวของนักเรียนส่วนมากไม่มีใครเรียนหรือทำงานเกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะ และจากผลการวิจัยของครรชิต นิศวอนุตรพันธ์ (2540) พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ทางทฤษฎีพื้นฐานทางศิลปะ โดยวิชาศิลปะเป็นวิชาที่นักเรียนส่วนมาก ชื่นชอบ และระหว่างเรียนวิชาศิลปะนักเรียนมีความสุข สนุกสนาน เกิดความเพลิดเพลินตรงกับผลวิจัยของ สุชาติดา สถาวร (2537) , วิรัตน์ คุ่มคำ (2533) ที่พบว่าศิลปะทำให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน มีความสุข สอดคล้องกับจุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาฉบับปัจจุบัน ข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า “ให้มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้” (ศึกษาธิการ, 2525)

กิจกรรมวาดภาพระบายสี จัดเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กส่วนใหญ่ ชอบมากที่สุด และพบว่าเด็กส่วนมากชอบและสนใจการวาดภาพระบายสีส่วนใหญ่เริ่มตั้งแต่ประถมปีที่ 1

(โกศล ภูพลอย, 2532) . จึงเหมาะเป็นกิจกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เห็นได้จากโครงสร้างของหลักสูตร ศิลปะศึกษา โดยเฉพาะในหน่วยการเรียนรู้เขียนภาพและระบายสี ที่มีการจัดไว้เพื่อรองรับความต้องการของเด็กในส่วนดังกล่าวโดยมุ่งเสริมสร้างทักษะของเด็กให้มากขึ้น ในขณะที่งานประดิษฐ์ (Craft) ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เด็กเริ่มให้ความสนใจมากขึ้น เนื่องจากเด็กกระยะนี้มักสนใจสิ่งประดิษฐ์ที่เป็น 3 มิติ สามารถจับต้องได้ ทำการค้นคว้า พิสูจน์ได้ (เลิศ อานันท์นะ, 2518) และในส่วนของ การเข้าร่วมกิจกรรม พิเศษเกี่ยวกับศิลปะพบว่านักเรียนจำนวนมากไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษเกี่ยวกับศิลปะมาก่อน หากแต่เด็กส่วนมากล้วนแต่มีความชอบในกิจกรรมศิลปะแทบทั้งสิ้น ซึ่งตรงกับผลวิจัยที่พบใน สุชาติดา สถาวร (2537 และครุฑนิศวนุตรพันธ์ (2540: 103) ที่พบว่าค่าเฉลี่ยในการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนพิเศษเพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะที่แปลกแตกต่างออกไปจากกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติในชั้นเรียนมีน้อยมาก . ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีอาชีพที่ไม่มั่นคง ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีเท่าที่ควรต้องรับภาระค่าใช้จ่ายสูงมีผลทำให้ไม่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากเท่าที่ควร (สุวัฒนา แก้วสุวรรณ , 2531:31) ดังนั้น ครู จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ได้มากที่สุด เนื่องจากครูจัดเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก รองจากพ่อแม่

- ด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน ผลการวิจัย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพคน เนื่องจากการวาดภาพของเด็กเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการรับรู้ที่มาจากสิ่งที่อยู่ภายในตัวของเด็กเอง และจากสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวของเด็ก เป็นการบอกเล่าเรื่องตามประสบการณ์ที่ตนได้รู้ (Visual Statement) ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาชอบและสนใจ,หรือพบอยู่เป็นประจำ (Gardner, 1973 cited in Duncum, 1985:45) มนุษย์หรือคน จัดได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่เด็กคุ้นเคยและใกล้ชิดมากที่สุด อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสิ่งแรกที่เด็กรับรู้และเห็น ถือเป็นสิ่งที่กระตุ้นจินตนาการทางศิลปะได้ยอดเยี่ยมอีกด้วย (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533 ; เกริก ยืนพันธ์, 2532; สมพร พิงอุดม, 2540) ในส่วนของการวาดภาพคนนักเรียนจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่ง มีความรู้สึกไม่แน่นอน ในขณะที่กำลังวาดภาพคนในวิชาศิลปะ เช่น ไม่ค่อยมั่นใจ มีความกังวล, มั่นใจในบางครั้ง มีนักเรียนเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่มีความสุข และ มั่นใจในภาพคนที่ตนวาดทุกครั้ง แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของความไม่มั่นใจในการแสดงออก ต่างกับในวัยเด็กที่สามารถวาดภาพได้อย่างเฉียบขาด ไม่ลังเล (Gardner, 1982 cited in Davis, 1997; Barrett and Light, 1976; Wilson and Wilson, 1977 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541; Gardner, 1982 cited in Feldman, 1987; พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) ทั้งนี้เนื่องมาจากเด็กเริ่มรู้จักการวิเคราะห์ การใช้เหตุผล เริ่มรู้จักการเปรียบเทียบผลงานระหว่างของตนเองกับของคนอื่น (Tovar ,1981; วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2531 อ้างถึงในคำรณ หล้าเจริญสุข, 2540) จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่

ทำให้เด็กในกลุ่มดังกล่าวกลายเป็นเด็กที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะเลิกสนใจศิลปะ โดยหันไปพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่นด้านภาษา และคำนวณ ซึ่งเป็นผลทำให้ศิลปะ ถูกลดคุณค่าลง (Habbar,1982: 146) ดังนั้นวิธีการสอนศิลปะของครู จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียน เกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก และสามารถพัฒนาการทำงานของตนเองให้ดีขึ้นได้

การสอนศิลปะโดยเฉพาะในส่วนของ การวาดภาพคนนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นแต่ในการสอนแต่ในระดับสูง เนื่องจากเชื่อว่าการวาดภาพคนนั้นเป็นเรื่องที่ยากเกินกว่าที่เด็กจะเข้าใจได้ ซึ่งในเรื่องดังกล่าว ชลูด นิมสมอ (2537) และนิโคลายด์ (Nicolaides, 1941 อ้างถึงในทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2540) ได้กล่าวเสนอแนะว่า ในช่วงแรกของการวาดภาพคน ผู้เรียนไม่ควรที่จะยึดติดในกฎเกณฑ์ หรือห่วงในเรื่องกายวิภาคมากเกินไป อาจเป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์งานได้

ในส่วนของการความคิดเห็นการวาดภาพคนของนักเรียนผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพตนเอง และภาพหญิง ที่ปรากฏเห็นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงมากที่สุด และลักษณะการวาดภาพคนของเด็ก ที่กล่าวว่าเด็กในช่วง 5-11 ปีจะสนใจที่จะวาดเพศเดียวกับตน และเด็กจะเริ่มสนใจที่จะวาดภาพเพศตรงข้ามเมื่ออายุได้ประมาณ 11-12 (Herlock, 1956: 333-334) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ในส่วนของการวาดภาพคนที่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งเพศชายและหญิง มีแนวโน้มที่จะวาดภาพเพศตรงข้ามได้ดีขึ้นกว่าเดิม และจากการวิจัยพบว่าภาพคนที่นักเรียนคิดว่าวาดยากที่สุด ได้แก่ อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน, ขา, นิ้วมือ, นิ้วเท้า ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยด้านลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของเด็กที่พบว่าลักษณะที่ปรากฏในภาพวาดคนของนักเรียน ในส่วนของลำตัวและสัดส่วนของร่างกายสูงกว่า ในส่วนของรายละเอียดส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น นิ้วมือ, หู, แขน, ขา แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวที่จะให้ความสำคัญกับภาพโดยรวมมากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งสอดคล้องกันกับการรับรู้ ของเด็กในช่วงวัยดังกล่าว ที่สะท้อนให้เห็นได้ตามวุฒิภาวะของเด็กเอง (Harris,1963: 209-210)

- ด้านการสอนศิลปะของนักเรียนระดับประถมศึกษา นั้น ครูมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงลักษณะขั้นพัฒนาการของเด็ก สภาพความต้องการ รวมถึงความสามารถของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะพัฒนาเด็กให้ได้เต็มศักยภาพ ในส่วนของการแสดงออกทางท่าทางเป็นสิ่งที่พบได้ในการเขียนภาพคน นักเรียนส่วนใหญ่ อยากรวาดภาพคนใน “ท่ายืน” มากที่สุด ซึ่งขณะที่รองลงมาได้แก่ ท่ากำลังเคลื่อนไหว ลักษณะต่างๆ เช่น วิ่ง กระโดด เนื่องจากเด็กในวัยนี้ การวาดภาพคนที่แสดงถึงอากัปกริยา ท่าทาง ยังมีลักษณะที่แข็งกระด้าง ไม่สามารถแสดงการเคลื่อนไหวได้ดีเท่าที่ควร (Lowenfeld, 1987; โกศล ภูพลอย, 2532 ; พรพิพล ศิริวัฒน์ , 2538; ปราณี ศรีโชค, 2530) มีส่วนทำให้ผลการวิจัยออกมาแสดงให้เห็นว่า มีนักเรียนอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความพยายามและต้องการที่จะเขียนภาพวาดคนในท่าทางลักษณะ

เคลื่อนไหวอีก จากลักษณะธรรมชาติของเด็ก ช่วงชั้นประถมปีที่ 4-6 นั้นมีลักษณะคือมีความคิดสร้างสรรค์ ชอบเพื่อน ต้องการความเป็นอิสระซึ่งเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนชอบวาดภาพคน เรื่องเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด โดยเด็กจะแสดงความรู้สึกนึกคิดทางสติปัญญา และความรู้สึกด้านจิตใจและถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ เนื่องจากการวาดภาพเป็นสิ่งที่เด็กสามารถสร้างจินตนาการ สร้างความฝันได้ตามที่เด็กหวังได้ (สุรพงษ์ อัมพวันวงษ์ , 2525: 80-81) ในการวาดภาพคนนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการวาดภาพจากคนจริงเป็นสิ่งที่วาดยากที่สุด จากสาเหตุดังกล่าวมีผลทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยหันไปสู่การลอกเลียนแบบ (copy) การลอกเลียนแบบมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการสร้างงานมากขึ้น เนื่องจากว่ามีรูปแบบ เทคนิค และความครบถ้วน (Wilson and Wilson, 1991) อีกทั้งยังทำให้การรับรู้ในรายละเอียดได้มากขึ้น และเพิ่มขึ้นอันจะสามารถเสริมในส่วนของการรับรู้ของเด็กวัยดังกล่าวที่เป็น การรับรู้เพียงส่วนรวมได้ จึงเป็นเครื่องช่วยในการวาดภาพให้เด็กอีกด้วย

ในส่วนของความคิดเห็นของ นักเรียน “การวาดภาพคนที่ดีที่สุด” คือ ภาพวาดคนทีวาดรูปร่างหน้าตาได้เหมือนจริงมากที่สุดอันเนื่องมาจากพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าวเป็นช่วงวัยที่เด็ก เริ่มมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์เข้าสู่โลกแห่งความจริงมากกว่าอยู่ในโลกของตนเองดังแต่ก่อน โดยรู้จักการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งต่างๆ และสิ่งที่นักเรียนนำมาใช้ในการวาดภาพคนมากที่สุดได้แก่ ดินสอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปราณี ศรีโชค (2530) ที่พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบใช้สีดินสอมากที่สุด ส่วนของขั้นตอนการวาดภาพคนของนักเรียน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการวาดภาพคน จากส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน (เช่นวาดรายละเอียดส่วนหน้าหรือลำตัวก่อน แล้วจึงค่อยต่อเติม) สันนิษฐานกับการศึกษาค้นคว้าการวาดภาพคนของ โทมัส (Thomas, 1988) ที่พบว่าเด็กส่วนใหญ่จะเริ่มวาดภาพคนจากส่วนหัวแล้วค่อยๆ เพิ่มส่วนลำตัวและขา และเด็กต้องการให้สอนวิธีการวาดท่าทาง การเคลื่อนไหวของคน” มากที่สุด สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการวาดภาพคนที่มีท่าทางเคลื่อนไหวได้อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นเรื่องยากสำหรับเด็กในช่วงวัยนี้ (ระหว่างช่วงอายุ 9-12 ปี) เนื่องจากว่าเด็กเริ่มตระหนักถึงโครงสร้างกระดูกที่มีอยู่ในร่างกายของมนุษย์ ทำให้การวาดภาพคนรวมถึงการเคลื่อนไหวมีลักษณะ แข็งทื่อ คล้ายหุ่นยนต์ (Robot) หรือไม่ก็เริ่มระมัดระวังในการวาดภาพมากขึ้น (Habbar, 1982) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมสมร ภูประกร (2530) , โกศล ภูพลอย (2532) , ปราณี ศรีโชค (2530) , พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ที่พบว่าภาพวาดคนของเด็ก ช่วงวัยนี้มีลักษณะแข็งกระด้าง ผิดธรรมชาติ น่าจะมีผลทำให้เด็กส่วนใหญ่ ต้องการที่จะพัฒนา การวาดภาพคนในส่วนกล่าวให้ดีขึ้น และนักเรียนส่วนใหญ่มักวาดภาพคนในช่วงกิจกรรมวาดภาพระบายสีประกอบในวิชาศิลปะศึกษามากที่สุด . ในส่วนของพฤติกรรมปฏิบัติตัวในสังคมเด็กวัยนี้ เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง โดยนักเรียนมักใช้ “เพื่อน” เป็นต้นแบบในการวาดภาพคนแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการต้องการมี

ส่วนร่วมในสังคมของเด็ก การให้ความสำคัญกับคนในกลุ่มสังคมของตน โดยครูเป็นผู้ที่สนับสนุนนักเรียนในการเรียนศิลปะมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติา สถาวร (2537) และสุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2531) ที่กล่าวว่า ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการเรียนศิลปะศึกษา และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มากที่สุดได้แก่ ครู อาจารย์ และพ่อแม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าในการวาดภาพคน ของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่แสดงรายละเอียดส่วนปลีกย่อยและลักษณะการเคลื่อนไหว ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการความเชื่อใจมั่นภายในใจตัวของนักเรียน และประสบการณ์การรับรู้ของนักเรียนที่มีต่อการรับรู้ ตลอดจนการเรียนการสอนของครูที่ไม่ได้มีการให้ความสนใจในเรื่องการวาดภาพคนเท่าที่ควร ซึ่งเชื่อว่าหากครูได้นำเอาเทคนิค และวิธีการต่างๆมาใช้ น่าจะส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาในเรื่องการรับรู้ และการสังเกตในรายละเอียดจากสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีความพร้อมในการเรียนวิชาศิลปะศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้ในระดับต่อไป ดังเห็นได้จากแนวทางการจัดกิจกรรมในหลักสูตรศิลปะศึกษาของประเทศญี่ปุ่นที่มีการฝึกกิจกรรมเกี่ยวกับการวาดภาพคนตามการเคลื่อนไหว ท่าทางลีลาของคน และจากผลการวิจัยของพรพิมล ศิริวัฒน์ (2538:13) ที่พบว่า การวาดภาพคนเด็กญี่ปุ่นสามารถแสดงอารมณ์บนสีหน้าได้ดี ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากเด็กญี่ปุ่น มีเข้าใจและตระหนัก ถึงลีลาท่าทางของคนได้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลอง รูปแบบการสอน หรือเทคนิควิธีการสอนการวาดภาพคน ที่จะนำมาใช้ในเด็กระดับประถมศึกษาตอนปลาย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เกริก ยุ้นพันธ์. การศึกษารูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล.

ปริญญาานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2532.

เกษร ธิตะจารี. ศิลปศึกษาขั้นนำ. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสอนคำสอน ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

โกศล ภูพลอย. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปศึกษาโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา
แห่งชาติ เขตการศึกษาที่10. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. สรุปแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8
(พ.ศ. 2540-2544) กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2540.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ผู้เขียนเป็นศูนย์กลาง. ใน รายงานการปฏิรูป
การศึกษาไทย. ฉบับที่ 18 (ธันวาคม 2542):1

ควรชิต นิสวอนบุตรพันธ์. ความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริม
การเขียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

คำรณ หล้าเจริญสุข. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.

จิรนนท์ ประเสริฐศรี. การวัดสติปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุระหว่าง 8 ปี ถึง
8 ปี 6 เดือน ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางเขน. ปริญญาานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.

จิรศักดิ์ ส่งแสงขจร. การเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็ก
ปกติในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
สวนดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

- ชลธิชา ดิลกติวงษา. ผลของการสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์
เรื่องสันติภาพของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนแออัด. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ชลุค นิมเสมอ. ทฤษฎีศิลปะ: การวาดเส้น. อาร์ท เวิร์คคอร์ด อิน ไทยแลนด์. 1(4)(เมษายน 2537)
: 37-39.
- ชูจิตต์ วัฒนารมย์. ศึกษาคูณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาต่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตาม
การรับรู้ของศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ดารณี อุทัยรัตนกิจ. สถิติที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทางจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
จิตวิทยา และการแนะแนวทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2542 (อัดสำเนา)
- ดำรง วงศ์อุปราช. "ศิลปะเด็ก: การสร้างสรรค์". สรุปการจัดชุมนุมเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก
(Art camp). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการวาดภาพคนโดยวิธีการสอนแบบในออกนอก
กับวิธีสอนแบบนอกเข้าใน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. 3มิติ ทศนะทางศิลปะ และศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาคพัฒนาตำรา
และเอกสาร หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2533.
- นนศุภกรีย์ คำทันเจริญ. การศึกษาวุฒิกวาระทางเขาวนปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้
แบบสอบถามภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการ
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- นิพนธ์ ทวีกาญจน์. 3มิติ ทศนะทางศิลปะ และศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาคพัฒนาตำรา
และเอกสาร หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2533.
- นิรมณ ตีรณสาร สวัสดิบุตร. ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2525.
- ประเทิน มหาจันทร์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2531.
- ปราณี ศรีโชค. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

- จิตติวรรณ พุตระกูล. การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบการวาดรูปคน Draw a Person: A Quantitative Scoring System (DAP) เพื่อใช้กับนักเรียนอายุ 5-17 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ในภาคกลางของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542
- ผดุง พรหมมูล. "เทคนิคและวิธีการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา" เอกสารศิลปศึกษา ฟิลิปปินส์ 12. (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2531). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กระดาศษา, 2531: 55-60.
- พรพิมล ศิริวัฒน์. การวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่น อายุ 9-12 ปี ตามทฤษฎีวิเคราะห์ โลเวนเฟลด์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- พรรณณี ช. เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์, 2528.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. "การสอนศิลปะเด็ก". ในมโนภาพทางการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู, 2531: 139-141.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. ใน3มิติ ทศนะทางศิลปะ และศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู, 2533.
- มณีนทร พรไชยวงศ์. "ผลการสอนการวาดภาพหลายเส้นที่มีผลต่อการพัฒนาการของนักเรียนที่เห็นเลือนลาง ระดับประถมศึกษาปีที่5 โรงเรียนสอนคนตาบอด "กรุงเทพมหานคร". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 2709600 ปรัชญาและทฤษฎีศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- มานพ ถนอมศรี. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพของลูก. แม่และเด็ก ปีที่ 21(331), 2538: 125-128.
- ไมเยอร์ ราล์ฟ. พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ. แปลโดยมะลิฉัตร เอื้ออานันท์ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมวิชาการ, 2540: 262-263.
- เลิศ อานันทนนะ. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กราฟิควาริต, 2523.
- เลิศ อานันทนนะ. ศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่4 ฉบับบูรณาการกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- เลิศ อานันทนนะ. "ศิลปะบนโลกของเด็กเพื่อการแสดงออกหรือเพื่อรางวัล" ใน สมพงษ์ ทิมแจ่มใส (บรรณาธิการ), กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์, 2529: 47-49.
- เลิศ อานันทนนะ. ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี: เสียงจากเด็กรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2535.

- วิชัย วงศ์ใหญ่. สรุปการจัดชุมนุมเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก ศิลปะเด็ก: ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ, 2529: 106-108.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. การส่งเสริมพัฒนาศิลปะเด็กเพื่อสังคมในอนาคต. ศิลปศึกษา ศึกษาศิลปะ ครูศิลป์ 4, 2535: 111-118.
- วิชาการ, กรม. หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533.
- วิชาการ, กรม. รายงานสถิติการศึกษาปี 2541. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, 2541. (อัดสำเนา)
- วิรัตน์ คุ่มคำ. สัมภาษณ์. 10 กันยายน 2542.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. "ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ". วารสารครุศาสตร์ 22(1)(กรกฎาคม-กันยายน), 2536: 1-2.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิมวอลอาร์ต. 2526.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะและศิลปศึกษา. "ศิลปศึกษา", กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิมวอลอาร์ต, 2528: 82-97.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. สรุปผลการอภิปรายการสัมมนาทางวิชาการ: บนเส้นทางกาพัฒนาศิลปศึกษา. เรื่องการเรียนการสอนศิลปศึกษา. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ศรีเรือน แก้วสังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540 : 261
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. ทฤษฎีและเทคนิคการสู่มตัวอย่าง, กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2538. ศึกษาธิการ, กระทรวง. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประกวดศึกษาแห่งชาติ. คู่มือครูเกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525.
- สมชาย พรหมสุวรรณ. พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กวัย 5-12 ขวบ. วิจัยสนเทศ 10 (เมษายน 2533): 14-21.
- สมพร พึ่งอุดม. เด็กกับจินตนาการอันไม่รู้จบ. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 18(กุมภาพันธ์, 2540) (กรุงเทพมหานคร), 2540: 21.
- สมพร รอดบุญ. การแสดงออกในงานศิลปะของเด็ก. การประกวดศิลปะเด็กทั่วประเทศ. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525: 32-33.

สมสมร ภูประกร. การศึกษาระดับพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษาบัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุชา จันทรเอม, จิตวิทยาเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

สุชาวดี สุภโกษะ. "ศิลปะเด็ก: โลกทัศน์และจินตนาการ. มิตรครู (15 กรกฎาคม 2527): 41-42.

สุรพงศ์ อำพันวงศ์. เด็กกับภาพเขียน. การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2525: 81.

สุลักษณ์ ศรีบุรี. "แบบการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อส่งเสริมให้เกิดการชื่นชม
และความรักที่จะเรียน". สารพัฒนาลักษณ์ 11(107) (ตุลาคม-พฤศจิกายน), 2534.

อรอนงค์ ฤทธิธำชัย. การศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ใน
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538.

อัจฉรา แสงอัสนีย์. การศึกษาระดับพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ได้
รับการสอนศิลปะทั้งแนวเก่าและใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.

อารี พันธุ์มณี. คิดอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทต้นอ่อนแถมมีจำกัด, 2540.

อารี สุทธิพันธุ์. "สุนทรียศาสตร์" ในเอกสารการสัมมนาเชิงปฏิบัติการระยะที่ 2 เรื่องวิธีการสอน
ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูเทพสตรี กรมการฝึกหัดครู, 2527: 61-64.
(อัดสำเนา).

อารี สุทธิพันธุ์. การวาดเขียน. กรุงเทพมหานคร: วิมลอาร์ต, 2528.

อารี สุทธิพันธุ์. 60 ปี นักคิดนักศึกษาค้นคว้า. นักวิชาการศิลป์เขียนภาพและนักสร้างสรรค์
มนุษย์. กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์, 2535

ภาษาอังกฤษ

Anne Anastasi, Psychological Testing. 6 th ed. New York: Macmillan Co., 1990 .

Bernard ,Y. Children Perception About Art. Art Education. v.(15) November, 1985:
47-49.

- Berton, M. J. "Line, space and the organization of meaning in human figure drawing made by children eight to fifteenth year". Ed Dissertation, Psychology Development, Harvard University, 1981: 2561-B.
- Brown, E. V. Developmental Characteristics of Clay Figures Made by Children: 1970 to 1981. Studies in Art Education. 26(1), 1984: 56-60.
- Chapman, L. H. Approaches to Art in Education. New York: Harcourt Brace Javanovich, 1978.
- Clare, S. M. drawing rule: The importance of the whole brain for learning realistic drawing. Studies in Art Education. 24(2), 1983: 126-130.
- Clark, G. Early inquiry, research, and testing of children's art abilities, Indiana: National art education association, 1987..
- Davis, J. Drawing's Demise: U-shaped development in graphic Symbolization. Studies in Art Education. 29(4)(Summer 1988): 222-231.
- Duncum P. The Fantasy Embeddeness of Grils House Drawings. Art Education v.38(6), 1985: 42-46.
- Feldman, D. H. Development Psychology and art Education: Two Fields at the Crossroads. Journal of Asthetic Education. v.21(2), Summer. 1987.
- Gainer, R. S. Beyond illustration information about art in the children's picture books Art Education 42(6), 1982: 16-19.
- Gasscard, L. D. The Signnature as an Acess Line to expressive drawing. Art Education. v.50(2) ,1990: 39-44.
- Habbar, G. Art of elementary classrooms. New Jersey: Prentice-hall, Inc, 1982.
- Hardiman, G.W. and Zernich, T. Art activities for children. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1981
- Harris, D. B. Children's Drawing as Measure of Intellectual Maturity. New York: Harcourt, Brace and World, 1963.
- Hausman, J. with Jelfonand, Ruth E. and Grat, Dean c. How Spontaneous Scribble Can Influence Drawing of the Human Figure. Art&Activities 124(1), 1998.
- Heard, D. "Children's Drawing Styles". Studies in Art Education. 29(4) (Summer 1988): 222-231.

- Herlock, E. B. Child Development. New York, McGraw-Hill Book Company Inc., 1957: 333-334.
- Italo L. de Francesco. "Art Education, Its Means and Ends. Harper and Row, New York, 1958.
- Jessica, D. Drawing's demise: U-shaped development in graphic symbolization. Studies in Art Education 38(1997): 132-157.
- Linderman, E. W. and Donal W. Herberholz. "Developings Artistic and Perceptual" Awareness: Art Practice in the Elementary Classroom. Brown, William C. Co., 1977: 345.
- Lownfled, V. and Brittain, W. Creative and Mental Growth (3 th. ed) New York: Macmillen Publishing Company, 1982.
- Lownfled, V. and Brittain, W. Creative and Mental Growth (7 th. ed) New York: Macmillen Publishing Company, 1987.
- Majorie Schiller. Reggio Emilia: A focus on Emergent Curriculum and Art. Art Education. 43(3) (1995) : 45-50.
- Margaret, L. D., and Maryland, F. Effects of visual referents upon representational drawing of the human figure. Studies in Art Education 31(1990): 78-85.
- McFee, J. K. Art, Culture and Environment. Belmont: Wadworth, 1977: 248-250.
- Pariser, D. A. "Two Methods of Thaching Drawing Skills". Studies in Art Education. 20(3)
- Rennels, R. M. Cerebral symmetry: an urgent concern for education. PHI DELTA KAPPAN (March 1976): 471-472.
- Rettig, P. R. and Rettig, J. L. Linking Brain Research to Art. Art Education. v. 52(6), 1999: 19-24.
- Thompson, Christine Marme. "What Should I draw today?". Sketckbooks in Early Chilhood. Art Education. v.48 (5),1995.
- Tignor, M, W. What Art Mean to Third and Fourth Graders: A two-Year Case study (Curriculum, Ethnography). Dissertation Abstracts International 46(December 1985): 1487-A.
- Tovar, M. "Child Development in Art" Visual Literacy Newsletter. Indina University, Bloomington; February, 1981.

Tungcharoen, W."Across-Cultural Study: The Relationship between perception and Drawing Ability among Children from the United States and Thailand".

Dissertation Abstracts International. 48(6)(December 1987): 1487-A.

Wilson Marjorie and Bret Wilson . Teaching Children to Draw : A Guide for Teacher & Parent. Prentice - Hall,Inc., Englewood Cliff ,New Jersey,U.S.A.,1982.

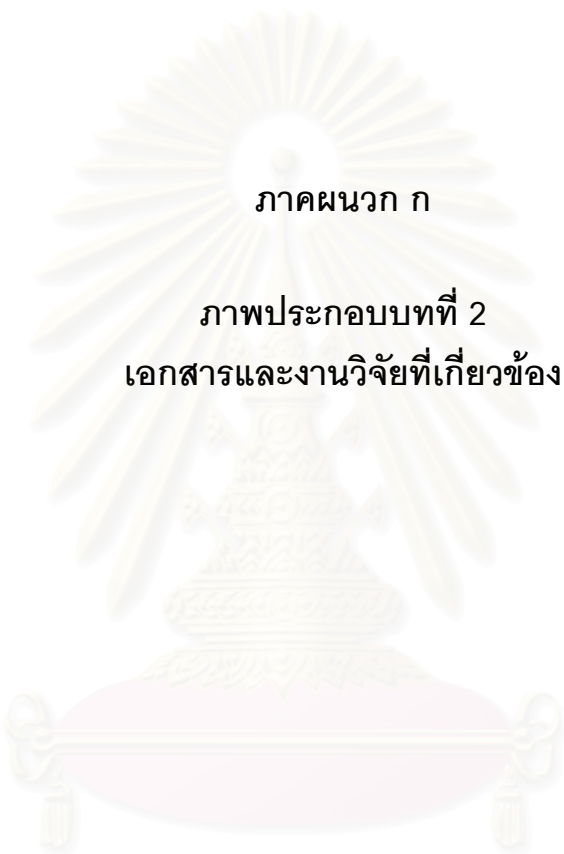

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

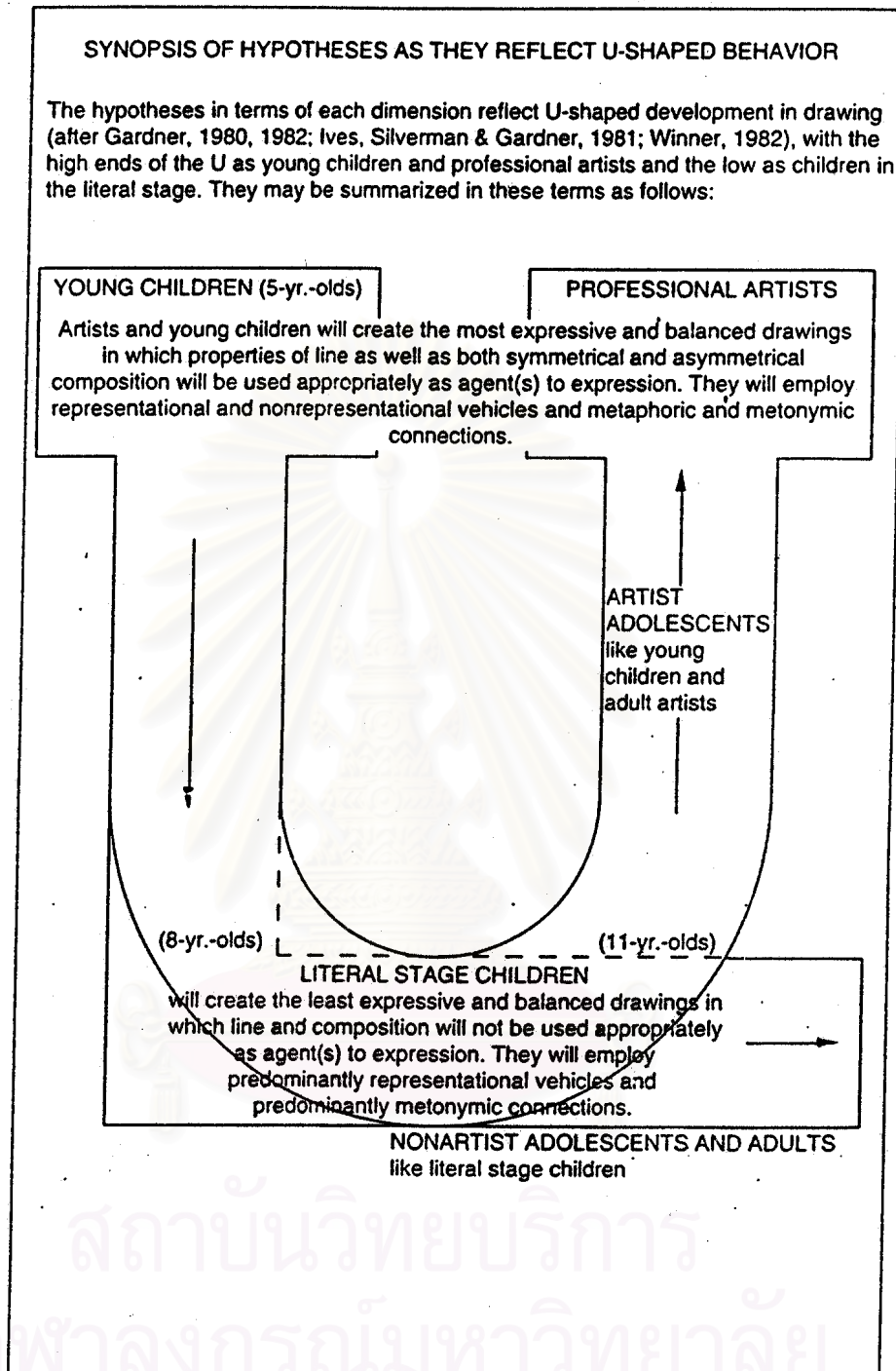
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

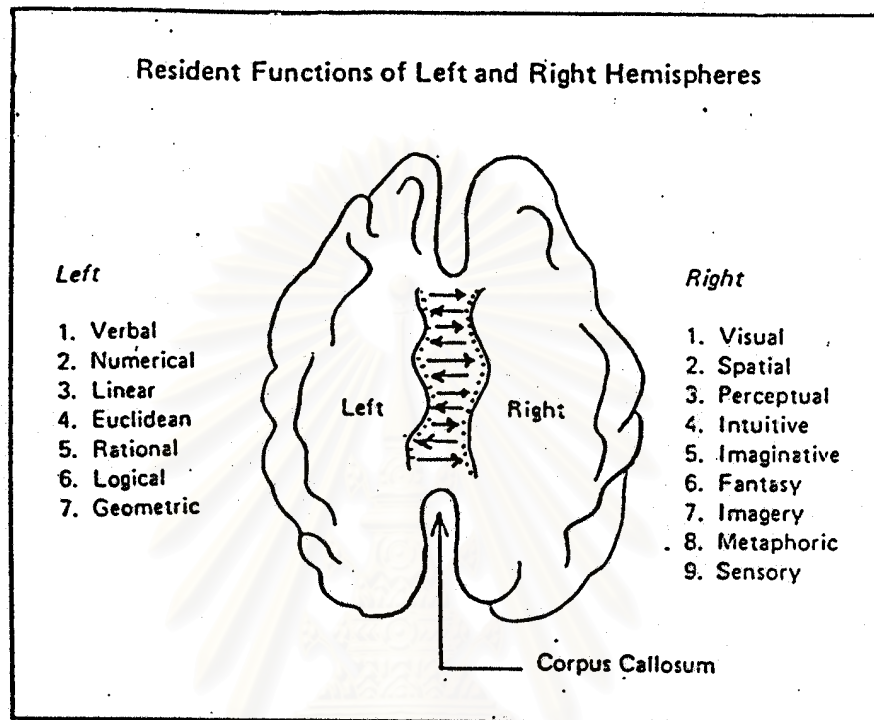
ภาคผนวก ก

ภาพประกอบบทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 ทฤษฎีโค้งรูปตัวยู (U - shaped development) (Davis, 1997)

ภาพที่ 2 หน้าที่การทำงานของสมองซีกซ้าย และ ซีกขวา (Max R. Renels, 1976)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ / ผู้ตรวจ
แบบทดสอบ

ผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ คือบุคคลผู้ซึ่งมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- เป็นนักวิชาการทางศิลปศึกษา ที่มีผลงานทางด้านวิชาการทางด้านศิลปะของเด็ก ระดับประถมศึกษา
- เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการสอน และทำงานเกี่ยวกับศิลปะเด็ก ในระดับประถมศึกษาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

เกณฑ์ในการพิจารณา ผู้ตรวจ แบบประเมินค่าภาพวาดคนของนักเรียน
มีดังต่อไปนี้

- เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับระบบการให้คะแนน จากแบบทดสอบ DAP โดยตรง จาก อาจารย์ ดร. ดารณี รัตนอุทัยกิจ หรือ ศึกษาเฉพาะทาง ด้านการใช้เครื่องมือ และแบบทดสอบทางด้านจิตวิทยาโดยตรง เกี่ยวกับการใช้แบบสอบ DAP

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมีอวัยวะ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร ธิตะจาวี
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะลิฉัตร เตื้ออานันท์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พีระพงษ์ กุลพิศาล
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
4. อาจารย์ วิรัตน์ คุ่มคำ
อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดสี่สุก
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
5. อาจารย์ สมศักดิ์ ศิริวิโรจน์สกุล
อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ฝ่ายประถม)

รายนามผู้ตรวจ แบบประเมินค่าภาพวาดคนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับผู้จัด

1. นางสาวศิริพิมพ์ คงศิริ
คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 รายการ

รายการที่ 1 แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบการวาดภาพคน เป็นคำสั่งให้นักเรียนวาดภาพคนเต็มตัว จำนวน 3 ภาพ ได้แก่ ภาพผู้ชาย ผู้หญิง และตัวเอง ลงในกระดาษที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

รายการที่ 2 แบบตรวจให้ค่าคะแนน แบบทดสอบการวาดภาพคนที่ใช้ในการวิจัย

แบบตรวจให้ค่าคะแนน แบบสอบการวาดภาพคน (*เนื่องจากแบบสอบการวาดภาพคน DAP เป็นแบบสอบมาตรฐานที่ใช้ได้เฉพาะในการศึกษาเท่านั้น จึงไม่สามารถแสดงรายละเอียดของแบบการให้คะแนนได้)

รายการที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและการแสดงออกของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบการวาดภาพคน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนฟังคำสั่งจากครู พร้อมทั้งปฏิบัติตาม

ชื่อ

เพศ

อายุ ปี เกิดวันที่ เดือน พ.ศ.....

โรงเรียน

ชั้น ป.

วันที่ทดสอบ วันที่ เดือน พ.ศ.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผ่นที่ 1 วาดรูปผู้ชาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน

คำชี้แจง : ในส่วนของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน
แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1. สถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน

คำชี้แจงแบบสอบถาม

ตอนที่ 2. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

คำสั่ง : ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความคิดเห็น ในตอนที่ 1และตอนที่ 2 โดยปฏิบัติดังนี้

- 1.1. ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ตามคำสั่งที่กำหนดให้
โดยให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงตามความเป็นจริง
- 1.2. หากในข้อที่ ไม่มีตัวเลือกระบุ ตรงกับที่นักเรียนต้องการ
ให้นักเรียนเลือกข้อ (✓) " อื่นๆ(โปรดระบุ)....." พร้อมทั้งให้ เติมคำตอบ
ลงในช่องว่าง ที่กำหนดให้

ตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามของนักเรียน

แบบที่ 1.1. สีใดที่นักเรียนชอบใช้ในการวาดภาพคนมากที่สุด

() สีแดง	() สีเขียว
(✓) สีเหลือง	() สีม่วง

แบบที่ 1.2. สีใดที่นักเรียนไม่ชอบใช้ในการระบายสีมากที่สุด

() สีแดง	() สีเขียว
() สีเหลือง	(✓) อื่นๆ (โปรดระบุ) ...สีชมพู.....

ตอนที่ 1 .สถานภาพ ภูมิหลังของนักเรียน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย หรือเติมคำตอบ ตามคำสั่งที่กำหนดให้
ตามความเป็นจริง

1. นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ () 1. ป. 4 () 2. ป. 5 () 3. ป. 6
2. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
3. ปัจจุบันครอบครัวของนักเรียนมีพี่น้องทั้งหมดกี่คน (รวมตัวนักเรียนด้วย)
 - () 1. 1 คน
 - () 2. 2 คน
 - () 3. 3 คน
 - () 4. มากกว่า 3 คน ขึ้นไป
4. นักเรียนเป็นบุตรคนที่เท่าไร
 - () 1. บุตรคนที่ 1
 - () 2. บุตรคนที่ 2
 - () 3. บุตรคนที่ 3
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ เช่น บุตรคนที่ 4)
5. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับใคร
 - () 1. บิดาและมารดา
 - () 2. ญาติ
 - () 3. อยู่เฉพาะกับบิดา หรือ อยู่เฉพาะกับมารดา
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
6. ผู้ปกครองของนักเรียน ทำงานหรือประกอบอาชีพทางด้านใด
 - () 1. รับราชการ หรือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 - () 2. พนักงานบริษัทเอกชน หรือ ลูกจ้างทั่วไป
 - () 3. ค้าขาย หรือประกอบอาชีพส่วนตัว
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. ในครอบครัวของนักเรียน มีใครเรียนหรือทำงานเกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะบ้างหรือไม่
(หากมีโปรดระบุ อาชีพ)

- () 1. มี (โปรดระบุ อาชีพ)
- () 2. ไม่มี

8. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ

- () 1. สนุกสนาน
- () 2. เฉยๆ
- () 3. เบื่อหน่าย
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

9. นักเรียนชอบกิจกรรมศิลปะใดมากที่สุด

- () 1. วาดภาพระบายสี
- () 2. ภาพพิมพ์
- () 3. งานปั้น
- () 4. งานประดิษฐ์

10. นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ มาก่อนหรือไม่

- () 1. เคย () 2. ไม่เคยเลย

ตอนที่ 2 . ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเติมคำตอบ ตามคำสั่งที่กำหนดให้ลงในช่องว่าง
ตามความเป็นจริง

1. นักเรียนชอบวาดภาพคนหรือไม่

- () 1. ชอบ
- () 2. เฉยๆ
- () 3. ไม่ชอบ
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

2. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ขณะที่กำลังวาดภาพคนในวิชาศิลปะ

- () 1. มีความสุขและมั่นใจ ในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง
- () 2. ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่ รู้สึกมั่นใจ ในการวาดภาพคน
- () 3. ไม่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่ รู้สึกไม่ค่อยมั่นใจ ในการวาดภาพคน
- () 4. มีความกังวลและไม่ค่อยมั่นใจ ในภาพที่ตนวาดทุกครั้ง

3. นักเรียนชอบวาดภาพคน จากข้อใด มากที่สุด

- () 1. ภาพคนผู้ชาย
- () 2. ภาพคนผู้หญิง
- () 3. ภาพตัวเอง
- () 4. อื่นๆ โปรดระบุ (เช่น ภาพคนผู้ชาย และ ภาพตัวเอง ฯลฯ)

4. นักเรียนคิดว่าตนวาดภาพคน " ได้ดีที่สุดในข้อใด (จงเรียงลำดับจากมากที่สุด - ปานกลาง - น้อยที่สุด)

- () 1. ภาพตนเอง - ภาพคนผู้ชาย - ภาพคนผู้หญิง
- () 2. ภาพตนเอง - ภาพคนผู้หญิง - ภาพคนผู้ชาย
- () 3. ภาพคนผู้ชาย - ภาพคนผู้หญิง - ภาพตนเอง
- () 4. อื่นๆ โปรดระบุ

5. นักเรียนคิดว่าในการวาดภาพคน สิ่งใด " วาดยากที่สุด "

- () 1. ส่วนศีรษะ , ใบหน้า
- () 2. อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า
- () 3. ส่วนลำตัว และ สัดส่วนของร่างกาย
- () 4. รายละเอียดต่างๆ ของเครื่องแต่งกาย (เช่น รอยจีบของกระโปรง , ปกเสื้อ , เข็มขัด ฯลฯ)

6. นักเรียนคิดว่าภาพคน ทำทางใดที่ "อยาก" จะวาดมากที่สุด
- () 1. ทำนั่ง
 - () 2. ทำยืน
 - () 3. ทำนอน
 - () 4. ทำกำลังเคลื่อนไหว ลักษณะต่าง ๆ (เช่น วิ่ง กระโดด ฯลฯ)
7. นักเรียนชอบวาดภาพคน ในเรื่องใดมากที่สุด
- () 1. เรื่องจริงในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน เช่น ภาพคนในครอบครัว
 - () 2. เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ตื่นเต้น เช่น ภาพนักรบ
 - () 3. เรื่องเกี่ยวกับจินตนาการ เช่น มนุษย์ในอวกาศ
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
8. นักเรียนคิดว่า การวาดภาพคนจากสิ่งใด "วาดยากที่สุด "
- () 1. วาดจากคนจริง
 - () 2. วาดจากแบบ ที่กำหนดให้ (เช่น หุ่นรูปคน หรือ ภาพถ่ายรูปคน)
 - () 3. วาดจากความคิด จินตนาการของตน (คิดเอง ไม่อาศัยแบบ)
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
9. นักเรียนคิดว่า " การวาดภาพคนที่ดีที่สุด " ควรเป็นลักษณะใด
- () 1. ภาพวาดคนที่วาด รูปร่าง หน้าตา ได้เหมือนจริงมากที่สุด
 - () 2. ภาพวาดคน ที่มีท่าทางคล้ายกำลังเคลื่อนไหวได้จริง (โดยไม่เน้นความเหมือนที่ใบหน้า)
 - () 3. ภาพวาดคน ที่มีรูปแบบ วิธีการวาด ที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
10. ข้อใดต่อไปนี่ ที่นักเรียนอยากนำมาใช้วาดภาพคนมากที่สุด
- () 1. ดินสอ
 - () 2. สีไม้
 - () 3. สีเทียน
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
11. นักเรียนมักใช้ " วิธีการ " ใด เมื่อเริ่มต้นการวาดภาพคนแบบเต็มตัว
- () 1. ใช้วิธี ร่างภาพ ง่ายๆเต็มตัวก่อน โดยการใช้เส้นอิสระ
 - () 2. ใช้รูปทรงเรขาคณิต เป็นส่วนช่วยในการสร้างภาพคนแบบเต็มตัว
 - () 3. ใช้วิธีการวาดภาพคน จากส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน
(เช่น วาดรายละเอียดส่วนหน้า หรือลำตัวก่อนแล้วจึงต่อเติม)
 - () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

12. ในวิชาศิลปะ นักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ " การวาดภาพคน " เพิ่มเติมในส่วนใดมากที่สุด

- () 1. สอนวิธีการ " วาดใบหน้าคน "
- () 2. สอนวิธีวาด " ท่าทางการเคลื่อนไหวของคน "
- () 3. สอนการวาด " สัดส่วนของคน "
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

13. นักเรียนใช้ " ระยะเวลา " ในการวาดภาพคน ส่วนมากเป็นแบบใด

- () 1. ใช้ระยะเวลาสั้นๆ วาดครั้งเดียวเสร็จไม่ต้องต่อเติม
- () 2. ใช้ระยะเวลาด่อนช้านาน เพื่อต่อเติมรายละเอียดภายหลัง
- () 3. ใช้ระยะเวลาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของภาพคน
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

14. นักเรียนใช้การวาดภาพคน ในช่วงกิจกรรมใดมากที่สุด

- () 1. ช่วงกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษา
- () 2. ช่วงกิจกรรมยามว่าง หรืองานอดิเรก (เช่น หลังเลิกเรียน ,ในวันหยุด)
- () 3. ช่วงกิจกรรมในวิชาอื่นๆ (เช่น ที่ครูให้วาดภาพ ประกอบเรื่องราว)
- () 4. ช่วงกิจกรรมที่ใช้วาดภาพคน ไม่แน่นอน

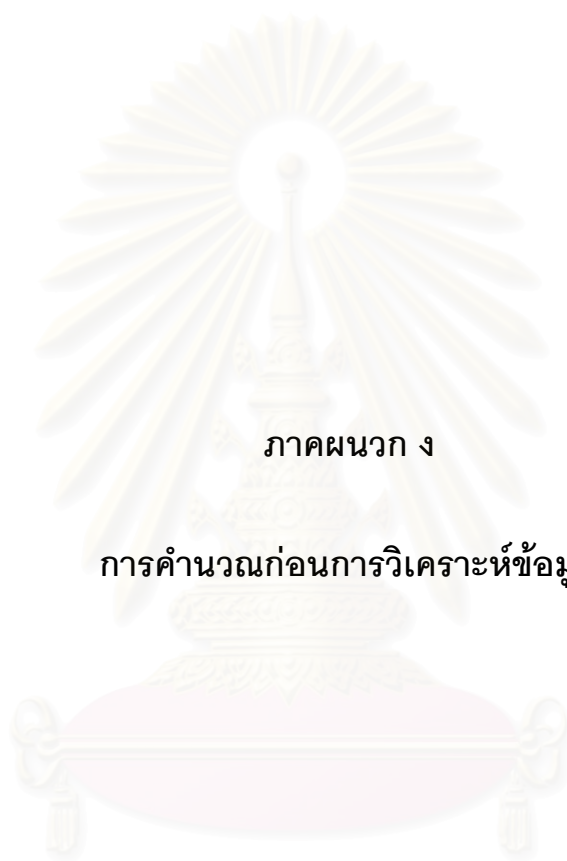
15. ข้อใดต่อไปนี้นักเรียนมักใช้เป็น "ต้นแบบ" ในการวาดภาพคน

- () 1. คนในครอบครัว
- () 2. เพื่อนๆ
- () 3. คารา นักร้อง บุคคลสำคัญที่ชื่นชอบ
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ เช่น หนังสือต่างๆ , การ์ตูน)

16. บุคคลใดมีส่วนสนับสนุน หรือให้คำแนะนำนักเรียนใน " การวาดภาพคน " มากที่สุด

- () 1. พ่อแม่
- () 2. ครู
- () 3. ญาติพี่น้อง , เพื่อน
- () 4. บุคคลอื่นๆ (โปรดระบุ)

ภาคผนวก ง

การคำนวณก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางคะแนนการวาดภาพคน ผู้ตรวจคนที่ 1 ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

ผู้ตรวจ 1	ภาพผู้ชาย		ผู้ตรวจ 1	ภาพผู้หญิง		ผู้ตรวจ 1	ภาพตนเอง		ผู้ตรวจ 1	คะแนนรวม 3 ภาพ	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
คนที่ 1	100	95	คนที่ 1	110	110	คนที่ 1	104	108	คนที่ 1	105	104
คนที่ 2	117	123	คนที่ 2	102	102	คนที่ 2	97	98	คนที่ 2	108	109
คนที่ 3	111	111	คนที่ 3	103	103	คนที่ 3	105	105	คนที่ 3	108	108
คนที่ 4	99	101	คนที่ 4	97	101	คนที่ 4	101	101	คนที่ 4	100	102
คนที่ 5	82	86	คนที่ 5	94	94	คนที่ 5	90	90	คนที่ 5	88	89
คนที่ 6	104	108	คนที่ 6	95	95	คนที่ 6	91	91	คนที่ 6	94	97
คนที่ 7	95	95	คนที่ 7	99	101	คนที่ 7	101	109	คนที่ 7	99	103
คนที่ 8	86	95	คนที่ 8	94	97	คนที่ 8	92	97	คนที่ 8	91	91
คนที่ 9	95	97	คนที่ 9	95	97	คนที่ 9	92	92	คนที่ 9	94	96
คนที่ 10	109	105	คนที่ 10	99	98	คนที่ 10	98	98	คนที่ 10	98	98
คนที่ 11	99	97	คนที่ 11	77	79	คนที่ 11	95	95	คนที่ 11	95	95
คนที่ 12	89	93	คนที่ 12	98	104	คนที่ 12	89	89	คนที่ 12	89	89
คนที่ 13	113	113	คนที่ 13	99	99	คนที่ 13	114	114	คนที่ 13	112	111
คนที่ 14	90	93	คนที่ 14	101	96	คนที่ 14	101	93	คนที่ 14	101	93
คนที่ 15	93	93	คนที่ 15	83	83	คนที่ 15	96	91	คนที่ 15	96	91
คนที่ 16	108	105	คนที่ 16	80	80	คนที่ 16	93	88	คนที่ 16	93	88
คนที่ 17	82	82	คนที่ 17	95	97	คนที่ 17	95	95	คนที่ 17	99	95
คนที่ 18	108	108	คนที่ 18	89	91	คนที่ 18	98	98	คนที่ 18	99	99
คนที่ 19	109	106	คนที่ 19	108	104	คนที่ 19	98	94	คนที่ 19	106	101
คนที่ 20	90	94	คนที่ 20	73	73	คนที่ 20	99	95	คนที่ 20	86	86
คนที่ 21	99	99	คนที่ 21	101	101	คนที่ 21	92	84	คนที่ 21	98	95
คนที่ 22	89	93	คนที่ 22	93	95	คนที่ 22	100	104	คนที่ 22	93	96
คนที่ 23	106	108	คนที่ 23	91	89	คนที่ 23	95	96	คนที่ 23	95	96
คนที่ 24	101	97	คนที่ 24	101	105	คนที่ 24	97	101	คนที่ 24	101	102
คนที่ 25	113	119	คนที่ 25	102	104	คนที่ 25	106	110	คนที่ 25	106	110
คนที่ 26	107	107	คนที่ 26	105	107	คนที่ 26	107	107	คนที่ 26	108	109
คนที่ 27	105	105	คนที่ 27	94	94	คนที่ 27	94	94	คนที่ 27	98	98
คนที่ 28	97	104	คนที่ 28	98	100	คนที่ 28	102	102	คนที่ 28	99	102
คนที่ 29	114	111	คนที่ 29	116	116	คนที่ 29	112	120	คนที่ 29	117	119
คนที่ 30	84	92	คนที่ 30	82	86	คนที่ 30	101	97	คนที่ 30	97	97

ตารางคะแนนการวาดภาพคน ผู้ตรวจคนที่ 2 ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

ผู้ตรวจ 2	ภาพผู้ชาย		ผู้ตรวจ 2	ภาพผู้หญิง		ผู้ตรวจ 2	ภาพตนเอง		ผู้ตรวจ 2	คะแนนรวม 3 ภาพ	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
คนที่ 1	100	97	คนที่ 1	112	110	คนที่ 1	104	108	คนที่ 1	106	105
คนที่ 2	123	119	คนที่ 2	102	102	คนที่ 2	97	97	คนที่ 2	108	106
คนที่ 3	114	111	คนที่ 3	103	99	คนที่ 3	105	103	คนที่ 3	109	106
คนที่ 4	103	99	คนที่ 4	101	101	คนที่ 4	101	101	คนที่ 4	103	101
คนที่ 5	82	82	คนที่ 5	94	94	คนที่ 5	90	90	คนที่ 5	88	88
คนที่ 6	108	108	คนที่ 6	97	95	คนที่ 6	91	93	คนที่ 6	98	98
คนที่ 7	99	99	คนที่ 7	107	105	คนที่ 7	101	101	คนที่ 7	104	103
คนที่ 8	86	90	คนที่ 8	94	94	คนที่ 8	92	90	คนที่ 8	90	91
คนที่ 9	97	97	คนที่ 9	97	94	คนที่ 9	94	92	คนที่ 9	96	94
คนที่ 10	107	107	คนที่ 10	98	98	คนที่ 10	94	94	คนที่ 10	100	100
คนที่ 11	99	101	คนที่ 11	73	71	คนที่ 11	95	92	คนที่ 11	89	85
คนที่ 12	81	82	คนที่ 12	98	101	คนที่ 12	89	86	คนที่ 12	88	89
คนที่ 13	116	116	คนที่ 13	99	99	คนที่ 13	118	122	คนที่ 13	112	115
คนที่ 14	90	95	คนที่ 14	98	98	คนที่ 14	101	104	คนที่ 14	96	99
คนที่ 15	91	85	คนที่ 15	83	83	คนที่ 15	95	91	คนที่ 15	88	84
คนที่ 16	103	101	คนที่ 16	80	80	คนที่ 16	90	84	คนที่ 16	90	89
คนที่ 17	86	86	คนที่ 17	92	92	คนที่ 17	92	92	คนที่ 17	89	89
คนที่ 18	108	111	คนที่ 18	91	89	คนที่ 18	98	98	คนที่ 18	99	99
คนที่ 19	102	109	คนที่ 19	100	96	คนที่ 19	98	98	คนที่ 19	100	101
คนที่ 20	90	86	คนที่ 20	73	71	คนที่ 20	99	99	คนที่ 20	85	84
คนที่ 21	97	95	คนที่ 21	99	101	คนที่ 21	92	94	คนที่ 21	96	97
คนที่ 22	87	87	คนที่ 22	95	95	คนที่ 22	100	100	คนที่ 22	93	93
คนที่ 23	108	108	คนที่ 23	89	89	คนที่ 23	95	95	คนที่ 23	96	94
คนที่ 24	101	95	คนที่ 24	105	105	คนที่ 24	97	99	คนที่ 24	102	101
คนที่ 25	117	113	คนที่ 25	104	100	คนที่ 25	110	108	คนที่ 25	111	108
คนที่ 26	99	101	คนที่ 26	105	105	คนที่ 26	107	99	คนที่ 26	103	103
คนที่ 27	105	103	คนที่ 27	92	92	คนที่ 27	94	94	คนที่ 27	97	96
คนที่ 28	98	95	คนที่ 28	87	83	คนที่ 28	95	98	คนที่ 28	92	91
คนที่ 29	114	112	คนที่ 29	118	114	คนที่ 29	116	116	คนที่ 29	119	117
คนที่ 30	86	84	คนที่ 30	82	92	คนที่ 30	103	103	คนที่ 30	90	93

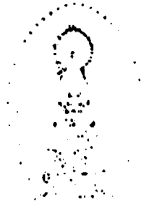

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม0302(2770.0603)1476

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

31 กรกฎาคม 2543

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มะลิฉัตร เอื้ออานันท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปวีดา ชื่นเชย นิสิตชั้นปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการทำนิตยสารวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการวาดภาพคณของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ติรณสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

/303<4> 3<4> 3<4>

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรณีย์ นิ่มบวล)
รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา)
โทร.218-2682

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.218-2682
 ที่ ทบ.0302(2770.0603)1475 วันที่ 31 กรกฎาคม 2543
 เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร อิตะจาร์

ด้วย นางสาวปวีตา ชื่นเชย นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการศึกษาปริญญาโทวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

/s/เกษร อิตะจาร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร อิตะจาร์)
 รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา
 ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ นม0302(2770.0603)1060

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

19 มิถุนายน 2543

เรื่อง ขอเข้าฟังบรรยายและศึกษาการใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน

เรียน หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาระดับปริญญาโทและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ด้วย นางสาวปวีดา ชื่นเชย นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ธีรณสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้หากนิสิตได้มีโอกาสเข้าศึกษาการใช้และเข้าฟังการบรรยายเรื่องการใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน (DAP) กับอาจารย์ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน คือ อาจารย์ ดร.ดารณี อุทัยรัตนกิจ ผู้สอนประจำวิชาการใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อการแนะแนว สำหรับนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาระดับปริญญาโทและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาคต้น ปีการศึกษา 2543 ซึ่งวิชาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการใช้แบบทดสอบการวาดภาพคน (DAP) ในงานวิจัยของนิสิต

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปวีดา ชื่นเชย ได้เข้ารับการฟังบรรยายเรื่องดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

/๑๖๖๘๗ ๑๖๖๘๗

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรณูรัตน์ นันทกุล)
รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (บัณฑิตศึกษา)

โทร. 218-2682

ที่ ทม0302(2770.0603)1483

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

๒๑ กรกฎาคม 2543

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคูบอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปวีดา ชื่นเชย นิสิตชั้นปริญญาโทหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ติรัตนสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็น นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียน ทั้งนี้ นิสิตจะประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปวีดา ชื่นเชย ดำเนินการดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

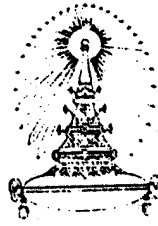
ขอแสดงความนับถือ

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรณีย์ นิ่มนวล)
รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา)
โทร.218-2682

ที่ ทม0302(2770.0603)1480

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

๖1 กรกฎาคม 2543

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนกลางคลองสอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวปวีดา ชื่นเชย นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ศิรินสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัด กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ นิสิตจะประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปวีดา ชื่นเชย ดำเนินการดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรงริณี นิ่มนวล)
รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

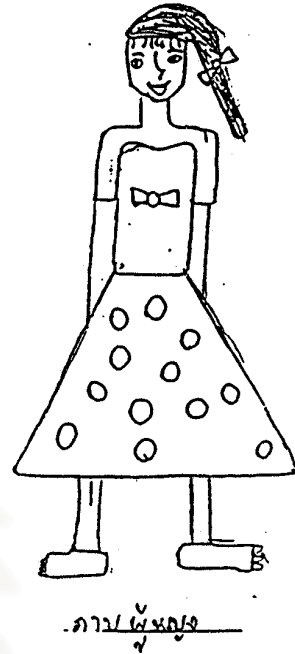
สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา)
โทร. 218-2682

ภาคผนวก จ

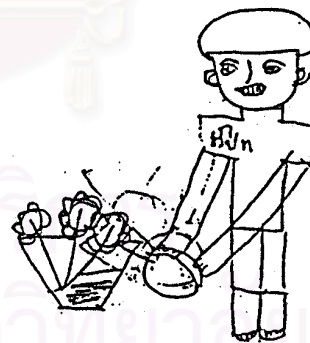
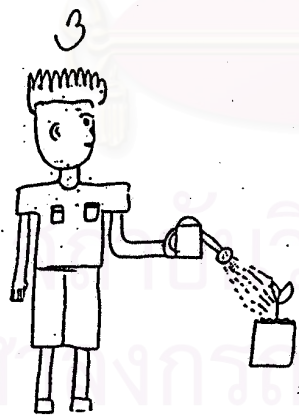
ภาพประกอบการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 : ลักษณะขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน
นักเรียนอายุ 9 ปี เพศหญิง

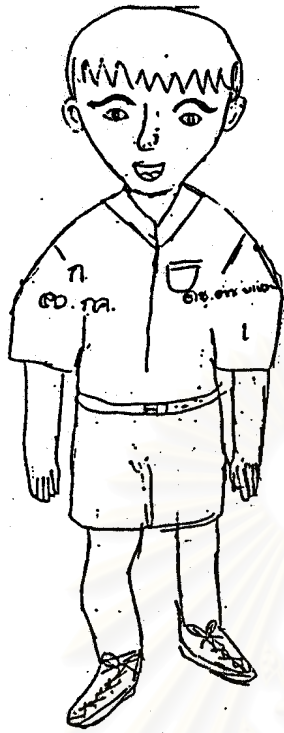
ภาพที่ 2 : การใช้เครื่องมือช่วยในการวาดภาพคน
นักเรียน อายุ 9 ปี เพศชาย

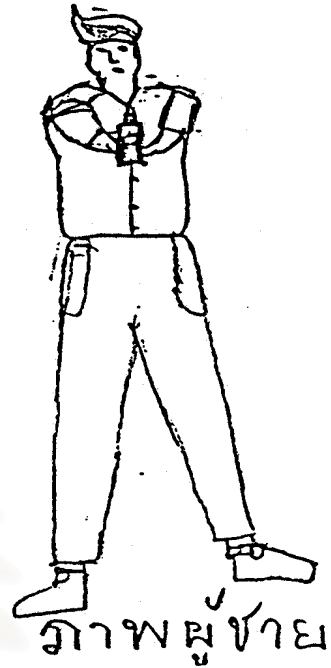
ภาพที่ 3 : ลักษณะขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน
นักเรียน อายุ 10 ปี เพศหญิง

ภาพที่ 4 : ลักษณะขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคน
นักเรียน อายุ 9 ปี เพศหญิง

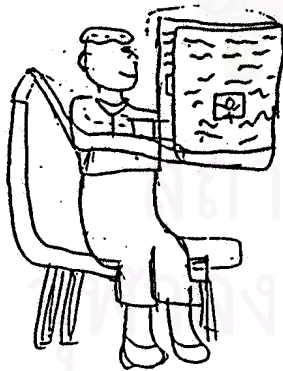
ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

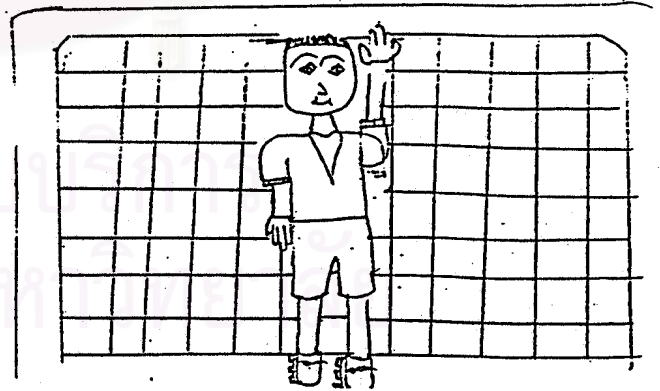
ภาพที่ 5 : ลักษณะการเขียนภาพแบบกินดา (Foreshorting)
นักเรียน อายุ 10 ปี เพศชาย

ภาพที่ 6 : ลักษณะการเขียนภาพแบบกินดา (Foreshorting)
นักเรียน อายุ 9 ปี เพศชาย

ภาพที่ 7 : การเขียนภาพแสดงด้านข้าง
นักเรียน อายุ 9 ปี เพศหญิง

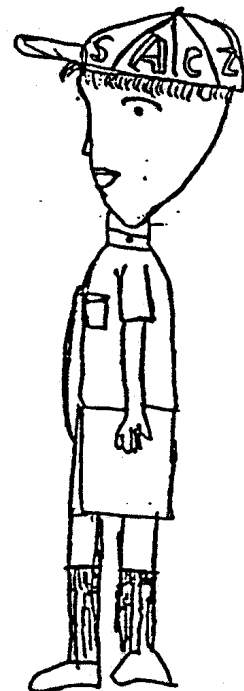

ภาพที่ 8 : การเขียนภาพคนแสดงการเคลื่อนไหว
นักเรียน อายุ 9 ปี เพศชาย

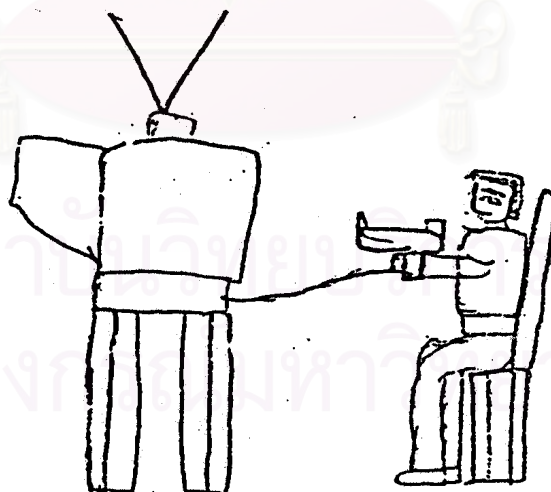
ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ภาพที่ 13 : ลักษณะการเขียนรายละเอียด
ของเครื่องแต่งกาย
นักเรียน อายุ 11 ปี เพศชาย

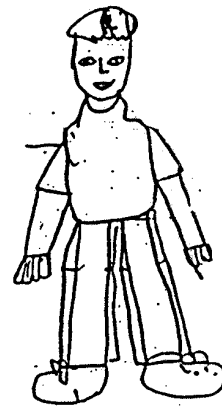

ภาพที่ 14 : การเขียนภาพแสดงด้านข้าง
นักเรียน อายุ 10 ปี เพศชาย

ภาพที่ 15 : การเขียนภาพแสดงด้านข้าง
นักเรียน อายุ 10 ปี เพศชาย

ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

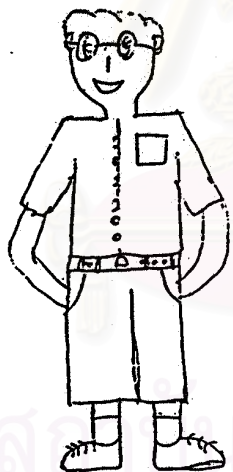

ภาพตัวเอง

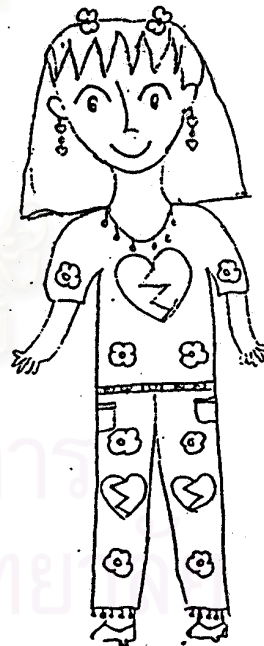
ภาพที่ 9 : การเขียนภาพคนแสดงการเคลื่อนไหว ภาพที่ 10 : ลักษณะพัฒนาการการวาดภาพคนของเด็ก
นักเรียน อายุ 11 ปี เพศชาย

แบบ X - Ray

นักเรียน อายุ 10 ปี เพศชาย

ภาพผู้ชาย

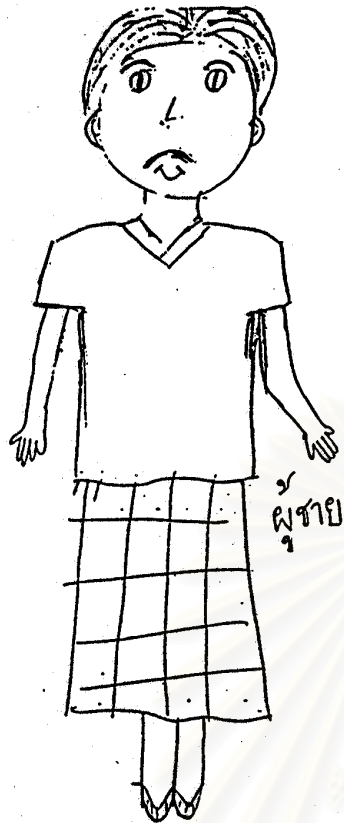
ภาพที่ 11 : ลักษณะการวาดรายละเอียดส่วนต่างๆ ของร่างกาย

ของเครื่องแต่งกาย

นักเรียน อายุ 10 ปี เพศชาย

นักเรียน อายุ 10 ปี เพศหญิง

ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ภาพที่ 16 : ลักษณะเครื่องแต่งกายที่ปรากฏ
ในภาพวาดคน
นักเรียน อายุ 12 ปี เพศหญิง

ภาพที่ 17 : ลักษณะเครื่องแต่งกายที่ปรากฏ
ในภาพวาดคน
นักเรียน อายุ 11 ปี เพศหญิง

ภาพที่ 18 : อธิพลของสิ่งแวดล้อม
ที่มีต่อภาพวาดคน
นักเรียน อายุ 11 ปี เพศชาย

ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ภาพที่ 19 : ลักษณะการแสดงออก
ทางการเคลื่อนไหวของภาพคน
นักเรียน อายุ 12 ปี เพศหญิง

ภาพที่ 20 : ลักษณะการแสดงออก
ทางการเคลื่อนไหวของภาพคน
นักเรียน อายุ 11 ปี เพศหญิง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการแสดงออกในการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ภาพที่ 21
ขั้นที่ 1 เริ่มต้น ร่างภาพ

ภาพที่ 22
ขั้นที่ 2 วาดรายละเอียดต่อในส่วนของลำตัว

ภาพที่ 23
ขั้นที่ 3 วาดรายละเอียดต่อ
ในส่วนขา และ เท้า

ภาพที่ 24
ขั้นที่ 4 ตกแต่งรายละเอียดภาพ
ให้สมบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างขั้นตอนและวิธีในการวาดภาพคน ของนักเรียน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปวีดา ชื่นเซย เกิดวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2519 กรุงเทพมหานคร
สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น ในปีการศึกษา 2536 และเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย